

Frukt och grönsaker

- Den svenska produktionen av frukt och grönsaker har varit stabil de senaste åren, och 2011 var produktionsvärdet betydligt högre än vanligt.
- Sektorn utvecklas snabbt i riktning mot färre och större företag, och högre avkastning per hektar. Det betyder å andra sidan att flera enskilda odlare lämnar sektorn.
- Svenska konsumenter har förtroende för inhemska produkter och är beredda att betala ett visst merpris för dem.

Marknadsöversikt 2012

Frukt och grönsaker

Rapporten beskriver marknaden för färska frukter och grönsaker. Den tar upp produktion, konsumtion, priser och handel, och redogör också för huvuddragen i de regler som gäller för sektorn.

Marknadsöversikten kommer ut med två eller tre års mellanrum. Närmast föregående översikt kom 2010. År 2009 publicerade Jordbruksverket en hel del information om frukt- och grönsakssektorn i ett annat format, nämligen i den så kallade nationella strategin.

Enheten för handel och marknad

Författare
Katarina Johansson

Market Review 2012

Fruit and Vegetables

This study describes the markets for fresh fruit and vegetables. It comprises production, consumption, prices and trade, and also provides an overview of regulations that apply to the sector.

The market review is issued every two or three years. The most recent one was published in 2010. In 2009, the Board of Agriculture published much information about the fruit and vegetable sector in another format, namely in the so-called National Strategy.

Division for Trade and Markets

Author
Katarina Johansson

Sammanfattning

Flera faktorer visar på att den svenska frukt- och grönsakssektorn som helhet utvecklas positivt.

Produktionen av de flesta produkterna är stabil eller på uppåtgående, både räknat i kronor och i ton. Särskilt 2011 var det samlade produktionsvärdet påfallande högt jämfört med tidigare år.

Samtidigt sker en strukturomvandling inom sektorn. Företagen blir färre och större, och avkastningen per hektar ökar. Det betyder emellertid också att många enskilda företag lämnar sektorn.

Det finns inget som tyder på att den här utvecklingen mot ökad koncentration är på väg att bromsa in. Tvärtom har utvecklingen accelererat i slutet av perioden, så att vi ser en stor del av ökningen från 2008 till 2011.

När det gäller den ökade avkastningen per hektar så handlar det om en stadig förbättring under flera år. För jordgubbar har ökningen varit mycket kraftig, och även för äpplen och tomater har avkastningen per arealenhet ökat med runt 50 procent de senaste tjugo åren. Andra produkter har haft mer blygsamma ökning, men tendensen är ganska entydigt positiv. Det är dock inte självklart att den här tendensen kommer att hålla i sig. En faktor som kan hålla tillbaka avkastningen är att en del bekämpningsmedel inte längre får användas, och att det inte är självklart att det går att hitta likvärdiga ersättningspreparat.

Trots att produktionen blir mer koncentrerad och att avkastningen ökar ligger de svenska priserna i producentledet för flera produkter högre än i de främsta konkurrenterna. Ofta ligger priset i konkurrentländerna på omkring 40-60 procent av de svenska priserna.

En faktor som gör det möjligt för svenska producenter att ligga på högre priser än konkurrenterna är att konsumenterna tycker om och litar på produkterna, och är beredda att betala lite mer för svenskodlat. Trenden med närodlat kan också bidra till detta. Handeln menar också att de helst köper svenska produkter om det finns sådana tillgängliga.

Innehåll

1	Aktuella händelser.....	1
1.1	Händelser de senaste åren.....	1
1.1.1	Ehec-utbrottet sommaren 2011.....	1
1.1.2	Revision av stödet till producentorganisationer.....	2
1.1.3	Importlicenserna avskaffades på bananer och äpplen.....	2
1.1.4	Ändringar i stödet till producentorganisationer.....	2
1.1.5	Elområden infördes i november 2011.....	3
1.2	Framåtblick.....	3
1.2.1	EU:s jordbrukspolitik efter 2013.....	3
1.2.2	Bekämpningsmedel som utgår.....	4
1.2.3	Nya handelsavtal.....	5
1.2.4	EU:s utvidgning.....	5
2	Analys av marknaden för frukt och grönsaker.....	7
3	Den svenska marknaden.....	10
3.1	Sveriges produktion och strukturutveckling.....	10
3.1.1	Produktionsvärden.....	10
3.1.2	Produktion av frukt och bär.....	11
3.1.3	Produktion av köksväxter på friland.....	14
3.1.4	Produktion av köksväxter i växthus.....	17
3.2	Konsumtion i Sverige.....	19
3.2.1	Konsumtion av grönsaker.....	20
3.2.2	Konsumtion av frukt och bär.....	22
3.3	Sveriges handel med frukt och grönsaker.....	23
3.3.1	Sveriges import och export på aggregerad nivå.....	23
3.3.2	Sveriges handel med färsk frukt och bär.....	26
3.3.3	Sveriges handel med färska grönsaker.....	28
3.3.4	Utbud och självförsörjningsgrad.....	30
3.3.5	Utbud och självförsörjningsgrad för enskilda produkter.....	31
3.4	Prisutvecklingen i Sverige.....	38
3.4.1	Priser i producentledet.....	38
3.4.2	Priser i konsumentledet.....	44
3.5	Lönsamhet.....	45
3.6	Ekologisk produktion.....	45
4	EU-marknaden.....	48
4.1	Produktion i EU.....	48
4.2	Konsumtion i EU.....	50
4.3	EU:s handel.....	51
4.3.1	EU:s handelsavtal för frukt och grönsaker.....	53

4.4	EU-priser	54
4.4.1	Tomater och gurka	55
4.4.2	Lök och vitkål	55
4.4.3	Äpplen och jordgubbar	56
4.5	Strukturutveckling inom EU	57
5	Världsmarknaden	59
5.1	Global produktion	59
5.1.1	Global produktion av grönsaker.....	59
5.1.2	Global produktion av frukt.....	60
5.2	Världshandeln med frukt och grönsaker.....	61
5.2.1	Handeln med frukt	61
5.2.2	Handeln med grönsaker.....	63
5.3	Priser.....	65
6	Jordbrukspolitiken	66
6.1	EU:s jordbrukspolitik	66
6.1.1	EU:s marknadsreglering för frukt och grönsaker.....	66
6.1.2	EU:s stöd till banansektorn.....	72
6.1.3	Övriga EU-stöd.....	73
6.2	Svenska stöd.....	76
6.2.1	Bär och grönsaker i Norrland.....	76
6.2.2	Forskning och utveckling	77

1 Aktuella händelser

Det här kapitlet redogör dels för händelser som inträffat de senaste åren, och dels för faktorer som kan komma att påverka sektorn framöver.

1.1 Händelser de senaste åren

2011 var ett turbulent år inom frukt och grönsaker, med både ehec-utbrottet och EU-revisionen av stödet till producentorganisationerna.

1.1.1 Ehec-utbrottet sommaren 2011

På våren 2011 skedde ett allvarligt utbrott av ehec-smitta i Tyskland, med tusentals insjuknade och flera dödsfall. Den 26 maj pekade tyska myndigheter ut spanska ekologiska gurkor som smittkälla. Senare visade det sig att detta var fel, och att smittan istället kom från egyptisk bockhornsklöver.

Utpekandet fick omedelbara konsekvenser för den europeiska marknaden för grönsaker. Stora kvantiteter av bland annat gurka, tomat och sallad gick plötsligt inte att sälja, och priserna föll kraftigt i flera länder. Det var inte bara i EU-länder som efterfrågan tvärt minskade, utan flera länder utanför EU, bland annat Ryssland, införde importstopp med omedelbar verkan.

I Sverige var effekten förhållandevis måttlig, och berodde mest på andrahands-effekter. Exempelvis såldes nederländska gurkor (som i vanliga fall skulle ha gått till Tyskland) istället billigt i Sverige.

EU reagerade på krisen med två olika regler:

- stöd för att kassera produkter under perioden 26 maj-30 juni
- extrapengar till marknadsföringsstödet.

Stödet för att kassera produkter infördes mycket snabbt, och visade sig vara svårt att genomföra i praktiken. Det största problemet var att reglerna krävde att myndigheterna måste genomföra kontroller på plats innan vissa åtgärder vidtogs, men när reglerna väl trädde i kraft var den mest akuta delen av krisen redan över.¹

Det här innebar att flera länder inte kunde ansöka om stöd för en betydande del av den produktion som kasserats. Så var till exempel fallet i Sverige, där de enda stödansökningar som lämnades in till EU avsåg tre fall av grön skörd av sallad. Det inträffade också i betydligt större skala ibland annat Polen, Spanien och Italien. Spanien betalade ut omkring två tredjedelar av det belopp man i ett tidigare skede anmält till kommissionen, och Italien mindre än hälften.

Totalt sett har omkring 180 miljoner euro betalats ut i stöd till europeiska grönsaksodlare på grund av stödet för att kassera produkter. Den svenska utbetalningen uppgick till omkring en miljon kronor.

När det gäller extra åtgärder inom marknadsföringsstödet så öppnade kommissionen för möjligheter att ansöka om pengar utanför de vanliga tidsramarna. De tillsköt också mer pengar till systemet.

¹ Alla detaljregler finns i förordning 585/2011 av den 17 juni 2011.

Under 2011 godkände kommissionen marknadsföringsprogram för omkring 34 miljoner euro fördelat på tre år, varav EU står för hälften. De mest omfattande programmen genomfördes i Spanien, Grekland och Frankrike, följt av Italien och Nederländerna. Kommissionen underkände samtidigt program till ett värde av omkring 3 miljoner euro.

1.1.2 Revision av stödet till producentorganisationer

I september 2011 genomförde EU:s revisorer en granskning av den svenska hanteringen av stödet till producentorganisationer inom frukt och grönsaker. Revisionen ledde bland annat till en del kritik av hur kontrollsystemet fungerar.

Kritiken kommer att leda till att kontrollsystemet byggs ut. Till viss del handlar det om att förtydliga regler som redan gäller, men effekten lär bli att systemet kräver mer administration, både hos myndigheterna och hos stödmottagarna. Detta är beklagligt, men om vi ska undvika ytterligare återkrav av stödet går det inte att undvika.

1.1.3 Importlicenserna avskaffades på bananer och äpplen

Licenskravet på äpplen avskaffades den 31 augusti 2011, och för bananer den 1 januari 2012.

Importlicenserna för bananer och äpplen har på senare år endast varit till för att ta fram snabb statistik över importen. Eftersom det numera finns andra system för detta så finns det inte längre någon anledning att behålla dem. Förändringen innebär att både importörer och Jordbruksverket slipper en administrativ uppgift.

Konsumenterna kommer troligen inte att märka av förenklingen, eftersom den insparade kostnaden är ganska liten i förhållande till övriga kostnader som påverkar priset på frukt i butiken.

1.1.4 Ändringar i stödet till producentorganisationer

Under 2012 beslutade kommissionen om en del ändringar i stödet till producentorganisationerna:

Miljövänlig hantering av förpackningar kommer inte längre att vara en stödberättigande åtgärd i verksamhetsprogrammen. Det beror framför allt på två saker. Det ena skälet är att det är tveksamt om stödet verkligen har någon miljönytta, eftersom det ofta är detaljisterna som avgör vilka förpackningar som ska användas. Det andra skälet är att det visat sig mycket svårt att beräkna hur stor den stödberättigade delen av kostnaden skulle vara.

Sverige har redan tagit bort möjligheten till stöd för den här typen av åtgärder, eftersom vi konstaterat att stödet inte har någon effekt på val av förpackningar. För vår del betyder ändringen därför framför allt att förutsättningarna blir mer likvärdiga för PO i olika länder. Regeländringen införs dock inte rakt av, utan berörda länder kan välja att låta pågående åtgärder fortsätta tills verksamhetsprogrammen löper ut.

Stödet för återtag och grön skörd höjs för flera produkter. Anledningen är att kommissionen och flera sydländer menar att åtgärderna blivit i det närmaste verkningsslösa och inte ger tillräckligt skydd när priserna är låga. Sverige använder sig inte av dessa åtgärder och påverkas därför inte direkt av beslutet.

1.1.5 Elområden infördes i november 2011

Den 1 november 2011 delade Svenska kraftnät in den svenska elmarknaden i fyra områden beroende på deras elproduktion och kapacitet för kraftöverföring. Gränserna mellan elområdena går där det kan uppstå begränsningar i överföringen av el på stamnätet. Elområde 1 och 2 täcker i stort sett Norrland. Elområde 3 omfattar ungefär Svealand och norra Götaland, och elområde 4 omfattar södra Götaland.

Elpriserna kan vara olika i de olika områdena, även om Svenska Kraftnät uppger att priserna under större delen av året troligen kommer att vara desamma i hela landet. När priserna skiljer sig åt kommer de troligen att vara högst i södra Sverige. Eftersom en stor del av den svenska växthusodlingen ligger där kan detta under en period leda till ökade kostnader för delar av näringen.

I takt med att stamnätet byggs ut de kommande 10-15 åren och elproduktionen ökar i södra Sverige räknar Svenska kraftnät med att prisskillnaderna ska försvinna.²

1.2 Framåtblick

Här tar vi upp några händelser som kan påverka sektorn för frukt och grönsaker de kommande åren.

1.2.1 EU:s jordbrukspolitik efter 2013

EU håller på att diskutera hur jordbrukspolitiken ska se ut efter 2013. I skrivande stund är inga beslut fattade. Enligt kommissionens förslag ska det dock inte ske några fundamentala förändringar i stödet till producentorganisationer inom frukt och grönsaker. Gårdsstödet blir också kvar, även om det ser ut att tillkomma en del regler som bland annat syftar till att göra jordbruket mer miljövänligt. Förhandlingarna är dock mycket komplicerade, i synnerhet som Europaparlamentet numera också har en betydande roll att spela i beslutsprocessen.

Parallellt med diskussionerna om jordbrukspolitiken som helhet håller kommissionen också på att utvärdera stödet till producentorganisationerna.

Medlemsstaterna ska ha lämnat in sina utvärderingar senast den 15 november 2012, och kommissionen ska lägga fram sin utvärdering under våren 2013. Den kommer troligen också att innehålla förslag till regeländringar på kommissionsnivå. För den typen av regeländringar är beslutsprocessen betydligt enklare än för de övergripande principer som ska gälla för jordbrukspolitiken i stort.

Vi har inte fått några indikationer än på vilka ändringar kommissionen kommer att föreslå. En viss ledning kan man dock få av hur kommissionen beskriver problemet i den konsultation med allmänheten som låg publicerad på deras webbplats under sommaren 2012.³ Några punkter de lyfter fram där är följande:

2 Hela avsnittet bygger på information på Svenska kraftnäts webbplats, hämtad 31 augusti 2012.

3 DG Agri: A review of the EU regime for the fruit and vegetables sector – public consultation on policy options and their impact assessment

- Sektorn har fortfarande en låg organisationsgrad, trots PO-stödet. En del produktslag är knappt organiserade alls, och flera PO är för små för att kunna hävda sig mot senare led.
- Priserna på insatsvaror ökar snabbare än det pris odlarna får för sina produkter.
- Klimatförändringar och ökande världshandel kan leda till större svängningar i utbud och priser på EU-marknaden.
- PO använder sig i minskande grad av åtgärder för krishantering.
- Konsumtionen av frukt och grönsaker stagnerar eller minskar.
- PO-stödet är en administrativ börda både för myndigheterna och för producenterna.

Sverige håller inte nödvändigtvis med om allt i kommissionens problembeskrivning. Vi ser det till exempel inte som ett problem att återtag och liknande åtgärder för krishantering har minskat.

Ett annat inspel i de kommande diskussionerna utgörs av underlag från flera medlemsstater, som diskuterat gemensamma problem och tänkbara lösningar. Underlagen tar upp fyra frågor: utläggande på entreprenad, demokratisk kontroll, prissättning och sanktionsregler.

1.2.2 Bekämpningsmedel som utgår

En del bekämpningsmedel är på väg att tas bort. I vissa fall kan det leda till problem, eftersom det visat sig svårt att få fram ersättningar som har samma effekt eller är lika lätta att använda:⁴

- Insektsmedlet Pirimor får inte användas efter den 1 februari 2013, såsom det ser ut i skrivande stund (oktober 2012). Medlet används idag både i fruktodlingen och i frilandsgrönsaker, framför allt mot bladlöss.
- Insektsmedlet Danadim, som används bland annat på morötter, får inte användas efter den 30 mars 2013. Det finns ersättningspreparat, men till skillnad från Danadim ska de användas förebyggande, vilket gör det svårare att anpassa bekämpningen till behovet. Det kan leda till ökad bekämpning och att problem med morotsflugor ökar.
- Dispensen för fungiciden Stomp, som används bland annat i lök och morötter, upphör under 2012. Det pågår försök med att hitta nya strategier, men dessa är hittills mer osäkra när det gäller både ogräseffekt och risk att skada grödan.
- Dispensen för tre såpabaserade medel (Zence, Reniderm och Rapsgul såpa), som används mot bladlöss och trips, upphör under 2012. Dispensen gällde endast för användning i ekologisk eller integrerad produktion.

I en del fall betyder detta att svenska odlare inte får använda preparat som är godkända i flera andra EU-länder. Så är till exempel fallet för Stomp och Pirimor, även om Stomp är omnämnt som ett medel som bör fasa ut i hela EU. Det kan innebära att svenska odlares förutsättningar att konkurrera på den inre marknaden försämras.

⁴ Hela avsnittet bygger på information från växt- och miljöavdelningen på Jordbruksverket.

När det gäller de såpbaserade medlen hör dessa till de allmänkemikalier som tidigare kunnat användas i Sverige utan godkännande; vi har haft ett undantag för fysikaliskt verkande medel. Till följd av ny EU-lagstiftning måste de nu godkännas, och hur den processen ska se ut är inte klart. Vi tror dock att det kommer att lösa sig till nästa odlingssäsong. I de flesta andra länderna har medlen varit godkända genom en enklare godkännandeprocess, vilket innebär att dessa länder kan fortsätta att använda preparaten till dess att EU:s godkännandeprocess blir färdig.

1.2.3 Nya handelsavtal

EU håller på att ingå nya eller förändrade handelsavtal med flera länder. Detta kan få konsekvenser för tullarna på frukt och grönsaker, vilket i sin tur kan leda både till ökad konkurrens på EU-marknaden och till ökade exportmöjligheter för EU-producenter.

Med **Marocko** har EU sedan flera år tillbaka ett handelsavtal. Parterna har nyligen förhandlat fram en utökning av handelsförmånerna för jordbruksprodukter, och dessa trädde ikraft den 1 oktober 2012. Det innebär bland annat utökade tullkvoter för import till EU av tomater, vitlök, gurka, zucchini, clementiner och jordgubbar. Marocko har säsong samtidigt som Sydeuropa, och konkurrerar framför allt med Spanien om marknaden.

Marocko är dessutom ett av tre länder som EU har börjat diskutera ”omfattande frihandelsavtal” med. De andra två är Tunisien och Jordanien; Egypten kom inte med på grund av den politiska situationen i landet. Diskussionerna inleddes i mars 2012 och kommer om de blir framgångsrika att gå över i rena avtalsförhandlingar.

Med **Centralamerika** undertecknade EU handelsavtal i juni 2012. Det kommer att dröja några år innan avtalen i sin helhet träder ikraft, men handelsdelarna börjar troligen gälla den 1 januari 2013 eller strax därpå. Också med **Colombia och Peru (Andinska pakten)** skrev EU under handelsavtalet i juni 2012. Om EU-parlamentet godkänner avtalet kan handelsdelarna börja tillämpas ganska snart. Det kanske mest intressanta inslaget i de här avtalen när det gäller frukt och grönsaker är att de innefattar en gradvis sänkning av tullen på bananer.

EU har också för avsikt att ändra sina allmänna tullförmåner till u-länderna, det så kallade GSP-systemet. De nya reglerna ska träda ikraft den 1 januari 2014, och innebär att tullförmånerna koncentreras till färre länder. Det skulle betyda att länder som klassificeras som höginkomst eller övre medelinkomst inte omfattas av tullförmånerna. Ändringen skulle troligen i första hand påverka import från länder i Latinamerika som inte har något frihandelsavtal med EU.

1.2.4 EU:s utvidgning

Den 1 juli 2013 blir Kroatien förmodligen EU:s 28:e medlemsland. Förhandlingarna är avslutade, och en folkomröstning i januari 2012 resulterade i 66 procent ja-röster.

EU-medlemskapet innebär att Kroatien kommer in på EU:s gemensamma marknad. Eventuella tullar, kvoter och gränskontroller tas bort.

Att avskaffa tullarna är inte ett så stort steg som det kunde ha varit, eftersom ett handelsavtal mellan EU och Kroatien redan drivit utvecklingen åt det hållet. EU

tar idag inte ut några värdetullar på import av frukt och grönsaker från Kroatien. Däremot kan EU ta ut en specifik tull på vissa produkter om importpriset är lägre än vissa fastställda belopp. Kroatien tar däremot ut tull på flera frukter och grönsaker från EU, även om tullen är lägre än vad de tar ut av länder de inte har särskilda avtal med.

2 Analys av marknaden för frukt och grönsaker

Flera faktorer visar på att den svenska frukt- och grönsakssektorn som helhet utvecklas positivt.

Produktionen av de flesta produkterna är stabil eller på uppåtgående, både räknat i kronor och i ton. Särskilt 2011 var det samlade produktionsvärdet påfallande högt jämfört med tidigare år.

För grönsaker, som är den klart största undergruppen inom sektorn, har produktionsvärdena ökat med omkring 25 procent på tio år. För grupperna frukt och bär är den procentuella ökningen betydligt större, drygt två tredjedelar för frukten och mer än 80 procent för bären. Inflation ingår i dessa siffror, men den har inte varit hög under perioden.

Även i ton sker en ökning för flera produkter. Två positiva exempel är lök och gurka. De senaste tio åren har produktionen av dessa båda produkter ökat med knappt 20 procent för gurka och nästan 50 procent för lök, trots att importen av båda dessa produkter samtidigt ökat med omkring 13 procent. Även produktionen av kryddväxter har ökat påtagligt på senare år.

För jordgubbar och äpplen är produktionen stabil på en nivå som historiskt sett är hög. För jordgubbar sker detta samtidigt som importen av färska jordgubbar ökat med 17 procent. Äpplen är däremot en av få produkter för vilken importen har minskat de senaste tio åren (av de produkter som också odlas i Sverige).

Det finns undantag från den positiva trenden. Ett sådant är tomat, som tappar mark i konkurrensen med importen. Självförsörjningsgraden har minskat under en längre tid, och den svenska produktionen är nu mindre än 15 000 ton om året. De tre senaste åren har dock produktionen legat i stort sett stilla, så det är möjligt att den största nedgången är bakom oss. Enligt uppgifter från näringen sker nysatsningar under 2012.

Även om bilden av sektorn som helhet är positiv så kan det finnas skäl att oroa sig för trenderna i konsumtionen. Nästan hela den svenska produktionen av frukt och grönsaker säljs på den svenska marknaden, så om vi äter mindre frukt och grönsaker så finns det ett mindre marknadsutrymme för både svenska och utländska producenter att sälja till. Den svenska konsumtionen av frukt och grönsaker har länge haft en ökande trend, men den har mattats av på senare år. För grönsaker har konsumtionen i stort sett stagnerat, och för frukt och bär minskade konsumtionen både 2008 och 2009, för att sedan återhämta sig 2010. En anledning till trendbrottet kan vara att frukten blivit betydligt dyrare i konsumentledet på senare år. Konsumentpriserna på grönsaker har däremot varit ganska stabila.

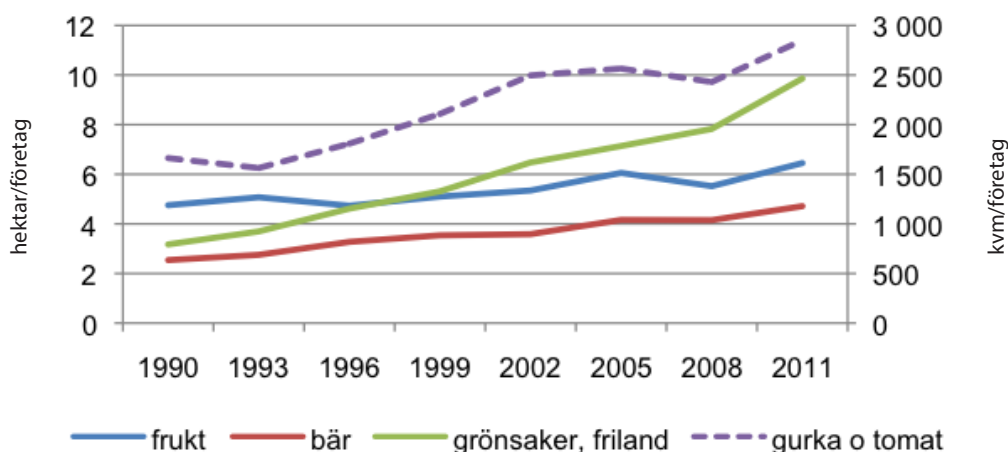
Samtidigt bör man komma ihåg att svenskarna fortfarande äter betydligt mindre frukt och grönsaker än vad som vore önskvärt enligt de rekommendationer som finns både från Livsmedelsverket och från FAO. Det finns alltså utrymme för betydande ökning av konsumtionen, och för en del produkter är trenden redan positiv. Det gäller till exempel lök, gurka och bär, och importerade produkter som citrusfrukt.

En förklaring till att sektorn som helhet står sig väl i konkurrensen är att den inte är statisk. Företagen blir färre och större, samtidigt som avkastningen per hektar ökar.

Strukturomvandlingen är särskilt tydlig för frilandsgrönsakerna. För tjugo år sedan hade en genomsnittlig grönsaksodlare omkring tre hektar. Nu är genomsnittet mer än tre gånger så stort, ungefär tio hektar per företag.

Växthusodlingen och bärodlingen har haft en liknande utveckling, även om arealen per företag inte har ökat lika markant som för frilandsgrönsakerna. Bärföretagens genomsnittliga areal har ökat från 2,5 hektar för tjugo år sedan till knappt 5 hektar nu, vilket nästan är en fördubbling. Växthusodlingens genomsnittliga areal har under samma period ökat från omkring 1600 m² per företag till 2800 m².

Även inom fruktodlingen har arealen per företag ökat under de senaste tjugo åren, men tendensen är inte alls lika stark som för bär och grönsaker. Den genomsnittliga arealen har ökat från ungefär 5 hektar till drygt 6 hektar per företag.

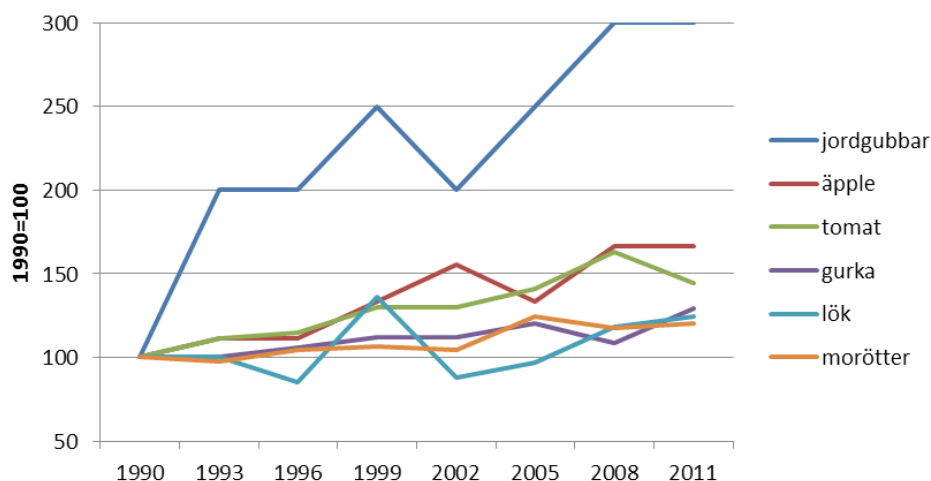
Källa: Jordbruksverket, JO 33 SM 1201. Linjen för gurka och tomat läses av mot den högra axeln.

Figur 1 Areal per företag 1990-2011, hektar eller m²

Det finns inget som tyder på att den här utvecklingen är på väg att bromsa in. Tvärtom har utvecklingen accelererat i slutet av perioden, så att vi ser en stor del av ökningen från 2008 till 2011.

Medan vissa företag växer lämnar andra företag sektorn. Under perioden 2002-2011 minskade antalet företag inom de olika delsektorerna markant. För växthusföretag är nedgången störst, med en minskning på 36 procent. Antalet frukt- och bärodlare har minskat med 29 procent, och antalet frilandsodlare med 24 procent under samma period.

Parallellt med att sektorn blir mer koncentrerad förbättras avkastningen per hektar stadigt. För jordgubbar har ökningen varit mycket kraftig, och även för äpplen och tomater har avkastningen per arealenhet ökat med runt 50 procent de senaste tjugo åren. Andra produkter har haft mer blygsamma ökning, men tendensen är ganska entydigt positiv.

Källa: Jordbruksverket, statistiskt meddelande JO 33 SM 1201.

Figur 2 Avkastning per arealenhet för några utvalda produkter, 1990-2011, 1990=100

Samtidigt är det uppenbart att en god avkastning per arealenhet i sig inte är tillräckligt för att kunna hävda sig i konkurrensen. Tomaterna har haft en mycket god utveckling i avkastning per m², men har ändå tappat marknadsandelar under flera år. Det är inte heller självklart att avkastningen kan fortsätta att öka. Ett problem för sektorn är att en del bekämpningsmedel är på väg att tas bort, och det är inte säkert att det går att få fram ersättningspreparat med samma effekt.

En faktor som talar till den svenska frukt- och grönsakssektorns fördel är att konsumenterna uppskattar produkterna och har förtroende för dem. Det visas inte minst av att ehec-utbrottet 2011 hade en påfallande liten effekt på konsumtionen i Sverige, jämfört med hur det såg ut i flera andra EU-länder.

Trots att produktionen blir mer koncentrerad och att avkastningen ökar ligger de svenska priserna i producentledet för flera produkter högre än i de främsta konkurrentländerna. Priserna nedan är på årsbasis, och kan alltså dölja stora variationer under året, men kan ändå ge en fingervisning om vilka skillnader det handlar om. Priserna har inte kompenseras med kostnaden för transport till den svenska marknaden.

Tabell 1 Producentpriser i konkurrentländer i procent av svenska priser

	2010	2011
tomater	Nederländerna: 63 % Spanien: 51 %	Nederländerna: 34 % Spanien: 32 %
gurka	Ingen svensk data	Nederländerna: 44 % Spanien: 40 %
lök	Danmark: 96 % Nederländerna: 64 %	Danmark: 118 % Nederländerna: 56 %
vitkål	Danmark: 121 % Tyskland: 67 %	Danmark: 133 % Tyskland: data saknas
äpplen	Nederländerna: 66 % Italien: 60 %	Nederländerna: 82 % Italien: data saknas

Källa: Eurostat. De länder som redovisas i tabellen är de EU-länder vi importerar mest ifrån.

Som framgår av tabellen är prisgapet störst för de växthusodlade produkterna, gurka och tomat. Man ska dock komma ihåg att siffrorna för 2011 påverkas av ehec-utbrottet, vilket förmodligen gör att prisskillnaden det året är större än vanligt. För frilandsgroönaker är skillnaden mindre, och på helårsbasis ligger de svenska priserna ofta lägre än de danska.

3 Den svenska marknaden

Det här kapitlet beskriver produktion och konsumtion i Sverige av färska frukter och grönsaker. Därefter följer uppgifter om svensk import och export. Kapitlet avslutas med en redovisning av hur priserna utvecklats i olika led.

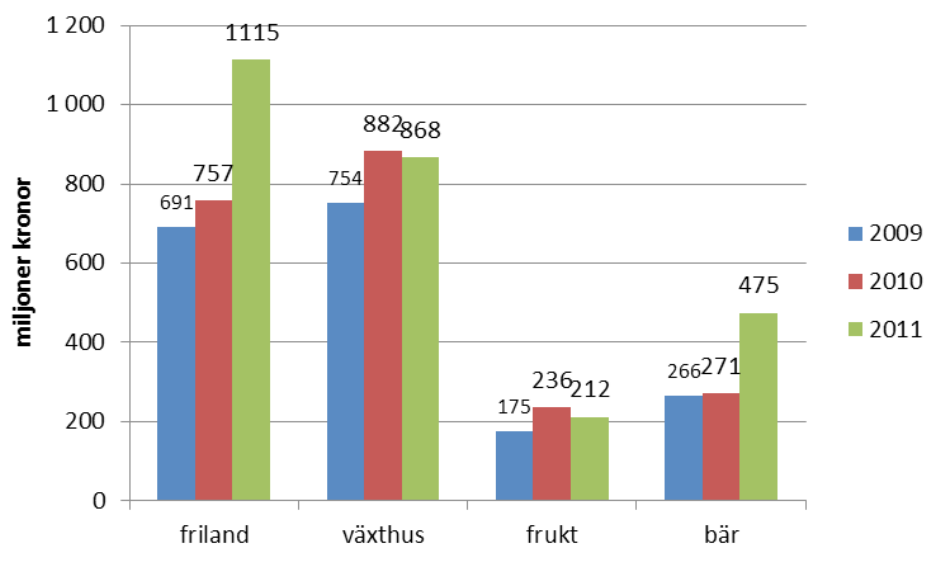
3.1 Sveriges produktion och strukturutveckling

Det här avsnittet inleds med en genomgång av hur produktionsvärdena har utvecklats under de senaste åren. Detta följs av en redovisning av produktionsvolymerna och arealer.

3.1.1 Produktionsvärden

Den svenska produktionen av färska frukter och grönsaker uppgick 2011 till ett värde av 2,7 miljarder kronor. Det är det högsta värde som registrerats under de senaste tio åren.

Produktionen domineras kraftigt av grönsakerna, som står för ungefär tre fjärdedelar av det totala produktionsvärdet. Grönsaksodlingen är tämligen jämnt fördelad på växthus- och frilandsproduktion.

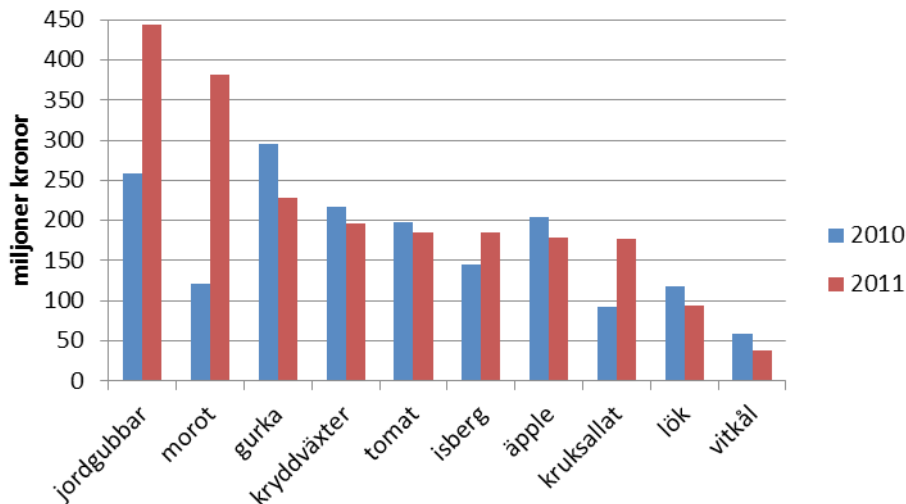

Källa: Jordbruksverket (JO 28 SM 1201)

Figur 3 Sveriges produktion av färska frukter och grönsaker 2009-2011, miljoner kronor

Den kraftiga ökningen för frilandsodlingen under 2011 beror framför allt på att priset på morötter var dubbelt så högt som året innan, samtidigt som skörden var god. Även för isbergssallad var både priset och kvantiteten högre än året innan. För bär beror ökningen på att jordgubbspriset var betydligt högre 2011 än föregående år.

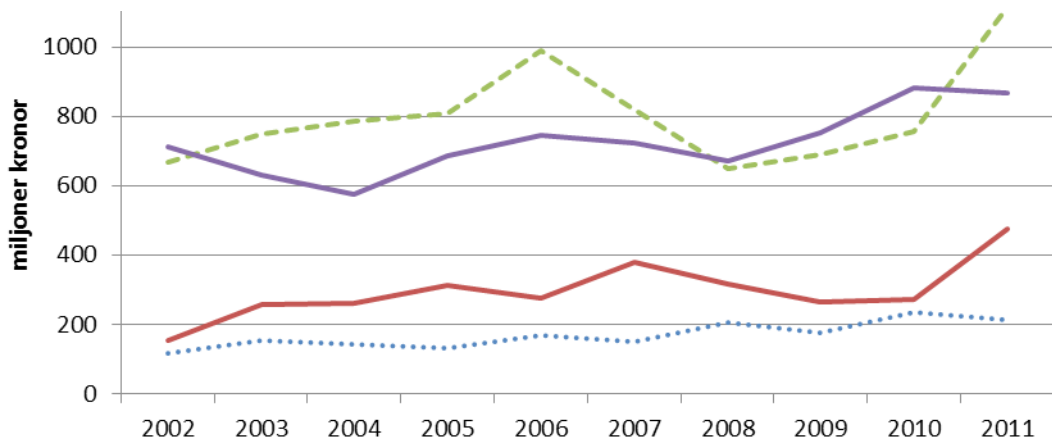
Vilken produkt som står för de största produktionsvärdena varierar något från år till år, beroende på prisläge och skörderesultat. År 2011 var jordgubbar och morötter de största produkterna, med produktionsvärden omkring 400 miljoner kronor vardera. Året innan var det däremot gurkan som var störst, följt av jordgubbar och kryddväxter.

Källa: Jordbruksverket (JO 28 SM 1201). Siffran för jordgubbar inkluderar växthusodlade bär, medan däremot frilandsgurkan inte ingår i siffran för gurka eftersom den odlingen resulterar i en så pass annorlunda produkt än växthusodlingen.

Figur 4 Produktionsvärde för de största produkterna 2010-2011, miljoner kronor

Sett över en längre tid fluktuerar produktionsvärdet en del, men på det hela taget är trenden positiv över 00-talet. Uttryckt i procent är ökningen klart störst för de båda mindre produktgrupperna: produktionsvärdet för frukt har ökat med drygt två tredjedelar under perioden, och för bär med ännu mer: drygt 80 procent. För grönsaker är ökningarna måttligare: omkring 25 procent i växthus och 37 procent på friland.⁵

Källa: Jordbruksverket (JO 28 SM 1201)

Figur 5 Produktionsvärde per produktgrupp 2002-2011, miljoner kronor

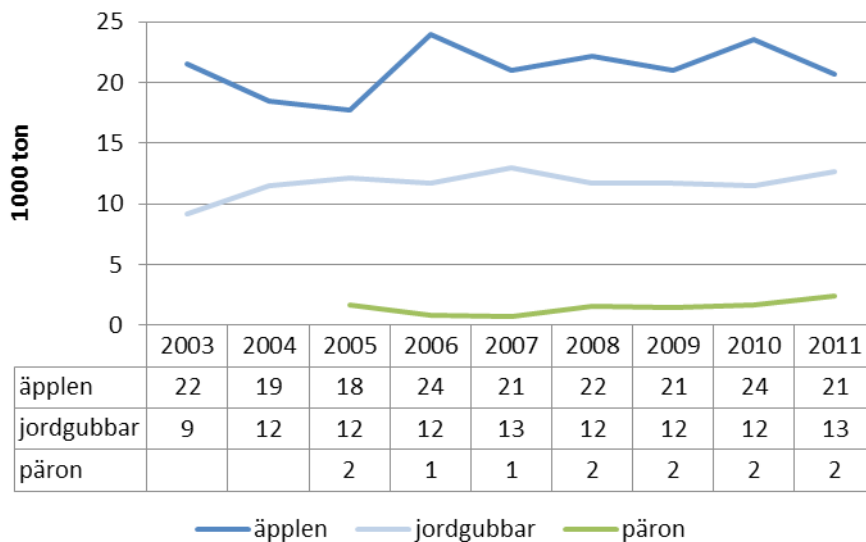
Man bör dock komma ihåg att siffrorna är i nominella tal, och att en del av ökningen alltså beror på inflationen.

3.1.2 Produktion av frukt och bär

Den svenska produktionen av frukt och bär består till allra största delen av äpplen och jordgubbar. Andra produkter, som odlas i betydligt mindre omfattning, är päron, hallon, körsbär och svarta vinbär.

⁵ Alla siffror i det här stycket avser förändringen från perioden 2000-02 till perioden 2009-11.

För både äpplen och jordgubbar har de producerade kvantiteterna ökat under 00-talet, även om jordgubbsproduktionen har planat ut de senaste åren. För äpplen handlar det om en ökning med 13 procent från 2003-05 till 2009-11, och motsvarande siffra för jordgubbar är 9 procent.

Källa: Jordbruksverket (JO 37 SM 1101 och JO 33 SM 1201). Data saknas för päron 2003 och 2004.

Figur 6 Svensk produktion av vissa frukter och bär 2002-2011, tusen ton

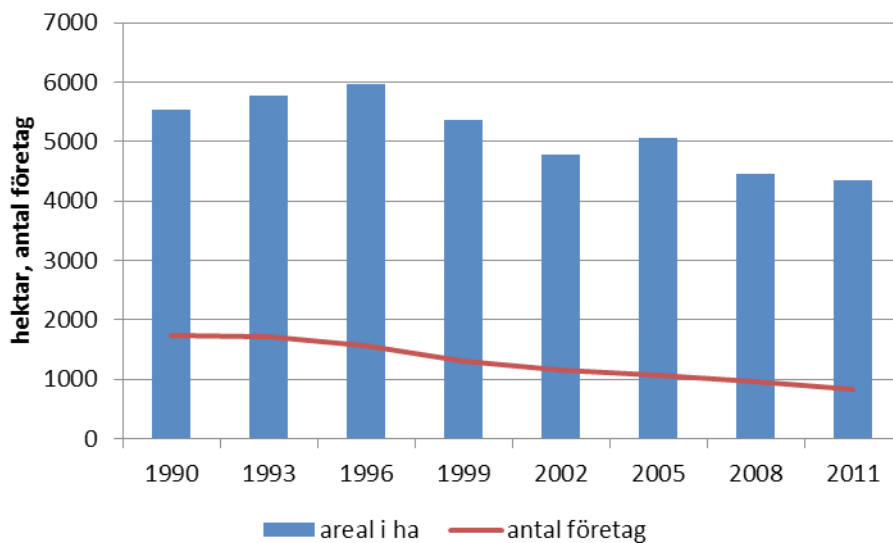
Man bör dock observera att produktionen ökade framför allt i början av perioden, särskilt jordgubbar. Om man istället ser till utvecklingen de senaste fem åren har de producerade kvantiteterna i stort sett legat stilla.

Å andra sidan ger näringen en positiv bild av äppelodlingen, med god lönsamhet och många nyplanteringar på senare år. Att detta inte syns i statistiken kan delvis förklaras av både dåligt väder under 2011 och av att det tar några år innan nyplanteringarna ger skördar. Produktionsökningen sägs komma både från tätare planteringar och från ökade arealer. Framför allt är det spannmålsarealer i Skåne som ställs om till fruktodlingar.⁶

Muntliga uppgifter om 2012 bekräftar bilden av ökad produktion och framtidstro inom äppelodlingen, även om just 2012 var ett år med ogynnsamt väder och frostsador i de viktigaste odlingsregionerna.

Trots att produktionen legat ganska stilla har både arealen och antalet företag gått tillbaka.

⁶ Enligt samtal med Äppelriktet 5 oktober 2012.

Källa: Jordbruksverket (JO 33 SM 1201)

Figur 7 Areal frukt och bär samt antal företag 1990-2011, hektar eller antal

Som framgår av figuren ovan har antalet frukt- och bärföretag minskat stadigt de senaste 20 åren. År 2011 fanns bara drygt 800 frukt- och bärödlare, vilket är en halvering jämfört med 1990.

Jordgubbsodlarna står för en stor del av minskningen. Antalet jordgubbsodlare har minskat med 60 procent under perioden, och om man räknar nedgången från 1993 istället för 1990 (eftersom antalet var som störst då) så blir minskningen hela 65 procent.

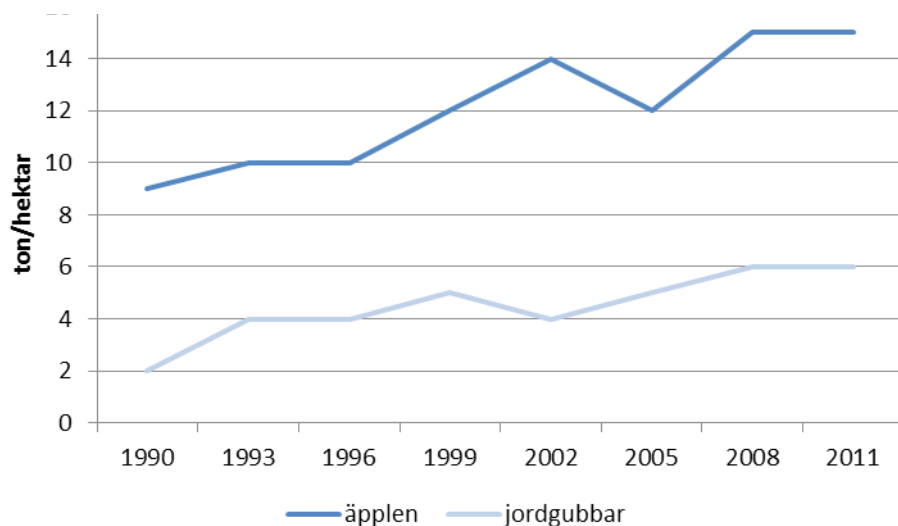
Äppelodlarna har haft en starkare utveckling. De minskade i antal under 1990-talet, men från 2002 till 2008 så har trenden snarare varit svagt uppåtående. År 2011 minskade antalet äppelodlare igen, och låg då på ungefär samma nivå som 2002.

Den odlade arealen har också minskat, sett till hela perioden från 1990. Nedgången började på allvar under andra halvan av 1990-talet, och år 2011 uppgick arealen till omkring 80 procent av vad den var 1990.

Bakom de aggregerade siffrorna döljer sig ett trendbrott för äpplen. Äppelarealen minskade kraftigt under 1990-talet, men den trenden bröts vid sekelskiftet. Både areal och antal företag har alltså stabiliserats för äpplen.

De företag som finns kvar är större än de var för tjugo år sedan. År 1990 hade den genomsnittliga frukt- och bärödlaren en areal på 3,2 hektar. Tjugo år senare hade det ökat till 5,6 hektar, en ökning med 65 procent.

Oförändrad produktion och krympande arealer betyder att avkastningen per hektar har ökat.

Källa: Jordbruksverket (JO 33 SM 1203)

Figur 8 Avkastning per hektar för äpplen och jordgubbar, 1990-2011

För jordgubbar har avkastningen gått från 2 till 6 ton per hektar sedan 1990, vilket är en tredubbling på tjugo år. För äpplen har ökningen gått från 9 till 15 ton per hektar under samma period, en ökning med omkring två tredjedelar. Man bör dock komma ihåg att dessa siffror avser genomsnittet för all areal, vilket innebär att även nyplanteringar ingår. En modern svensk odling kan komma upp i en avkastning på 35-60 ton per hektar, vilket inte är långt ifrån nivåerna i Nederländerna”.⁷

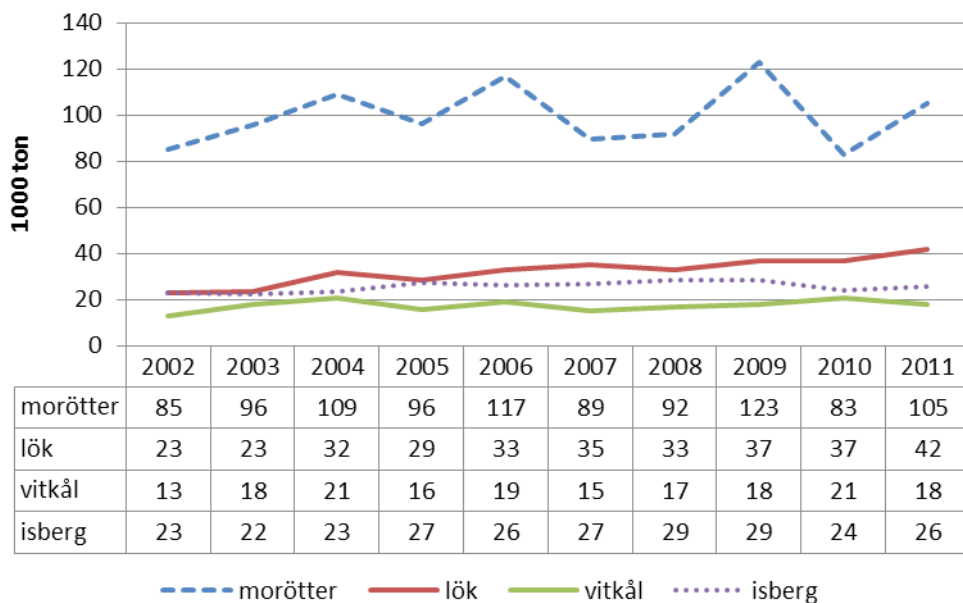
Den ökande avkastningen per hektar beror både på bättre sorter och bättre odlingstekniker. Bland annat består många nyplanteringar av tätt planterade pelarträd, som ger mycket högre skörd per areal än traditionella odlingar.

För de mindre produkterna i segmentet är tendensen inte lika tydlig. För hallon har det skett en markant ökning under 00-talet, medan däremot avkastningen för plommon och päron ligger på ungefär samma nivåer nu som i början av 1990-talet (bortsett från ett extremt högt värde för plommonproduktionen under 2011).

3.1.3 Produktion av köksväxter på friland

De främsta frilandsgrönsakerna i ton räknat är morötter, lök, isbergssallad och vitkål. Jämfört med de andra segmenten inom sektorn är dock frilandsodlingen tämligen diversifierad, och det förekommer också kommersiell produktion av till exempel kålrötter, blomkål, purjolök, rödbetor och spenat.

⁷ Kommentar på marknadsrådet den 2 oktober 2012

Källa: Jordbruksverket (JO 37 SM 1101 och JO 33 SM 1201)

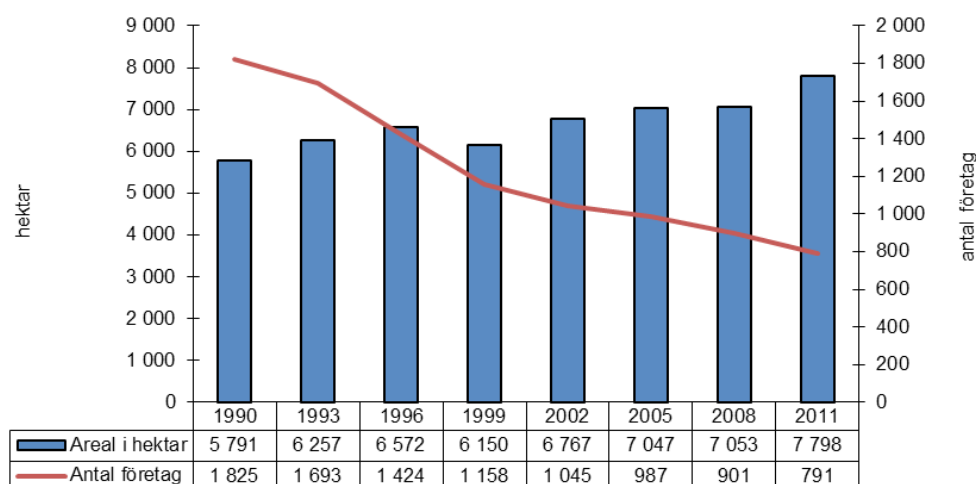
Figur 9 Svensk produktion av vissa frilandsgrönsaker 2002-2010, 1000 ton

De största volymerna inom frilandsodlingen står morötterna för. Produktionen uppgår till omkring 100 000 ton om året, även om det sker stora svängningar från ett år till ett annat. De tre senaste åren är ett tydligt exempel: morotsskörden 2009 var rekordstor, året därpå var skörden den minsta på tio år, och 2011 hamnar mitt emellan. Nedgången 2010 består både av minskad areal och av minskad hektaravkastning.

För lök har utvecklingen varit mer entydigt positiv; produktionen har ökat med en dryg tredjedel under perioden. Nästan hela ökningen tycks bero på ökad avkastning per hektar; under perioden har hektaravkastningen för lök ökat med omkring 30 procent. Det är dock inte självklart att den utvecklingen kan hålla i sig på längre sikt, eftersom läget fortfarande är oklart om vilka bekämpningsmedel som får användas i framtiden och om det kommer att komma fram ersättningspreparat som är tillräckligt effektiva.

Även för vitkål och isbergssallad har produktionen ökat. Isbergssalladen gick dock tillbaka under 2010, och även om den ökade igen under 2011 så nådde den inte upp till samma volymer som 2008 och 2009. En förklaring till den ganska svaga trenden för isbergssallad kan vara att andra salladssorter – som var och en för sig är för små för att synas i statistiken – tar en del av marknaden.

De ökande volymerna produceras av ett minskande antal företag. Antalet frilandsodlare har haft en neråtgående tendens länge, och det finns inget som tyder på att den tendensen är på väg att vända. Nedgången gick dock långsammare på 00-talet än på 1990-talet.

Källa: Jordbruksverket (JO 33 SM 1201)

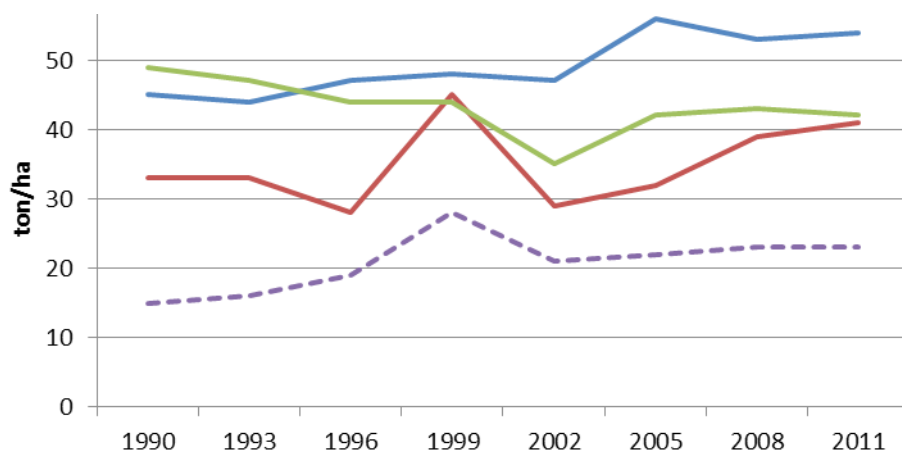
Figur 10 Areal och antal företag inom odling av frilandsgrönsaker, 1990-2011

Sedan 1990 har det totala antalet företag inom frilandsodlingen minskat med 57 procent. För flera av de största produkterna har antalet företag minskat mer än så, med den största minskningen för salladsodlarna (ner 77 procent sedan 1990). En del nischproduktion har inte haft samma nedgång. Produkter som jordärtskocka, sparris och broccoli har fler producenter nu än under 1990-talet.

Samtidigt som antalet företag minskat har den totala frilandsarealen ökat. Sedan 1990 handlar det om en uppgång på 35 procent. En stor del av ökningen står isbergssallad och lök för. Morötter och vitkål har också ökat, men inte i samma takt.

Ökade arealer och färre antal företag betyder att de företag som finns kvar har ökat sin areal kraftigt. År 1990 hade ett genomsnittligt företag 3,2 hektar, och 2011 hade den siffran tredubblats till nästan 10 hektar per företag.

För de flesta produkterna har avkastningen per hektar ökat de senaste 20 åren. Framför allt gäller det isbergssalladen, som ökat med omkring 50 procent. Vitkålen utmärker sig negativt, genom att vara en av få produkter som hade en bättre avkastning under 1990-talet än idag.

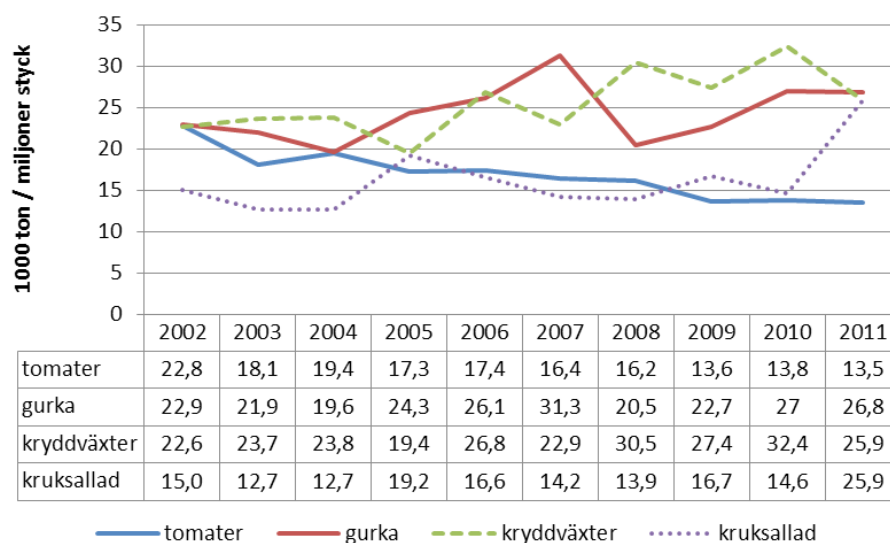
Källa: Jordbruksverket (JO 33 SM 1201)

Figur 11 Avkastning för vissa frilandsgrönsaker 1990-2011, ton/ha

En förklaring till att avkastningen minskat för vitkål är att konsumenterna inte längre vill ha stora kålhuvuden. Mindre kålhuvuden gör att avkastningen och totalskörden i ton räknat minskar.⁸

3.1.4 Produktion av köksväxter i växthus

Den svenska växthusodlingen av köksväxter utgörs till största delen av fyra olika produkter: gurka, tomater, kryddväxter och kruksallad.

Källa: Jordbruksverket (JO 37 SM 1101 och JO 33 SM 1201). Kryddväxter och kruksallad anges i miljon styck, medan gurka och tomat anges i 1000 ton.

Figur 12 Svensk produktion av köksväxter i växthus, 2002-2010, 1000 ton eller miljon styck

Produktionen av tomater har minskat stadigt under perioden, även om trenden planat ut de senaste tre åren. Minskningen beror framför allt på att tomatodlingen har haft svårt att behålla sina marknadsandelar i konkurrens med importerade produkter från exempelvis Nederländerna. En omfattande genomgång av den svenska tomatodlingen finns i Jordbruksverkets rapport 2011:17.

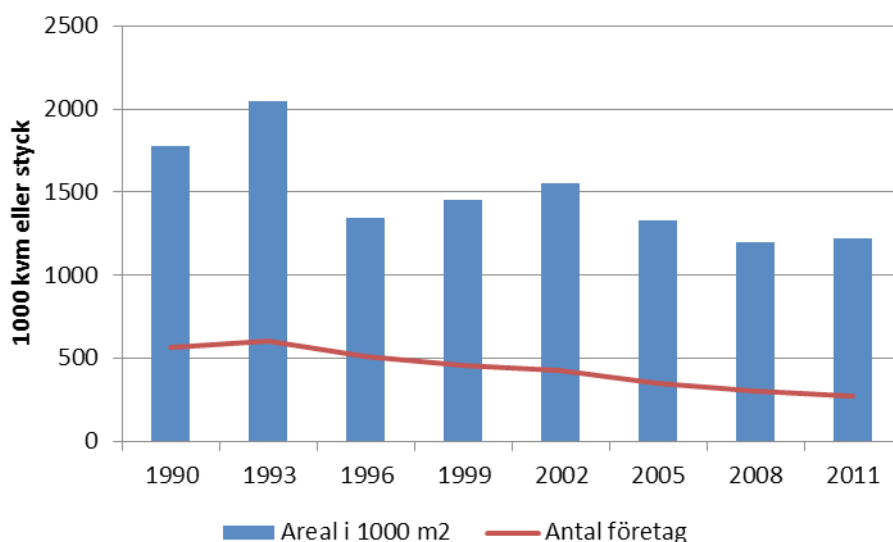
⁸ Enligt uppgift vid marknadsrådet 2 oktober 2012.

Samtidigt som tomatodlingen minskat så har odlingen av kryddväxter ökat. Produktionsvolymerna fluktuerar en del från år till år, men sett över hela perioden handlar det om en ökning med drygt 20 procent. Om det inte varit för den markanta nedgången 2011 så skulle ökningen ha varit ännu större.

Produktionen av gurka har delvis återhämtat sig från den kraftiga nedgången 2008, och uppgick 2011 till ungefär 27 000 ton. Detta är det näst högsta värdet under hela perioden, och totalt sett har produktionen ökat med nästan 20 procent sedan 2002-04.

För kruksallad tyder datan på en mycket kraftig ökning under 2011. Detta kan delvis hänga ihop med nedgången för kryddväxter samma år. Flera företag odlar båda produkterna, och kan tämligen enkelt växla från den ena till den andra produkten beroende på marknadsläget.

Antalet företag som odlar köksväxter i växthus har halverats sedan 1990. En viktig bidragande orsak är den kraftiga nedgången i antalet tomatodlare (-58 procent), men även för gurka och kruksallad har antalet företag minskat kraftigt. För kryddväxterna är nedgången inte alls lika markant, utan stannar på 13 procent.⁹

Källa: Jordbruksverket (JO 33 SM 1201)

Figur 13 Areal och antal företag inom växthusproduktionen 1990-2011, 1000 m2 och styck

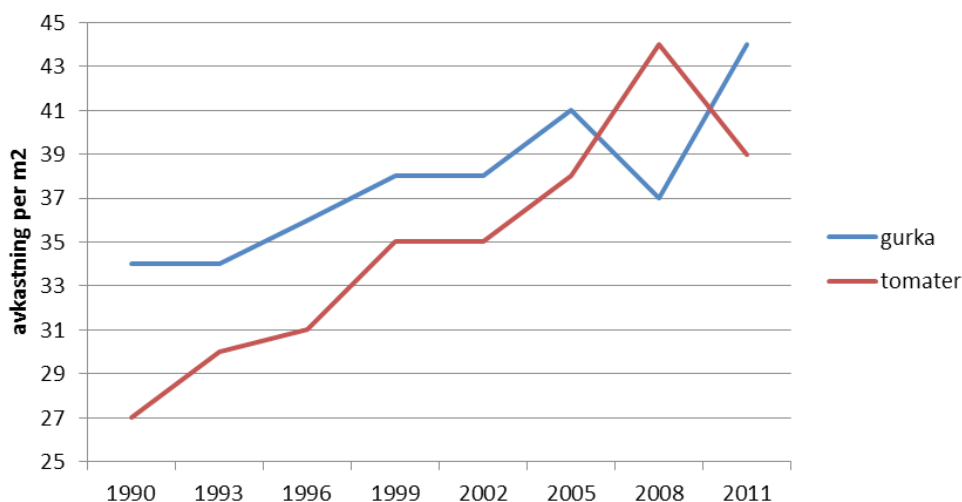
När det gäller arealen har den totala växthusytan minskat under perioden. För tomater handlar det om en kraftig nedgång (48 procent), vilket stämmer väl överens med den krympande produktionen. För gurka, där ju produktionen ökat, har arealen endast minskat med 8 procent. Kruksallad och kryddväxter har utvecklats mycket positivt; för båda dessa produkter har arealen ökat kraftigt sedan statistiken börjar särredovisa dem 1996. De utgör dock fortfarande en ganska liten del av den totala växthusytan som används för produktion av köksväxter.

Liksom för de andra delsektorerna har de kvarvarande växthusföretagen ökat sin

⁹ För kryddväxter och kruksallad avser jämförelserna perioden 1996-2011, eftersom det inte finns data om antal företag för 1990 och 1993.

areal. Ökningen är dock inte alls lika stor som för frilandsgroänsakerna. År 1990 hade ett genomsnittligt växthusföretag en areal på omkring 3 100 m², vilket kan jämföras med de 4 400 m² som är snittet för 2011. Det har alltså skett en ökning med drygt 40 procent.

Trots tillbakagången för tomatodlingen så har avkastningen per kvadratmeter ökat under perioden. Numera ligger genomsnittet på omkring 40 ton per 1000 m², vilket kan jämföras med 27 ton/1000 m² år 1990. Gurkan uppvisar en liknande ökning, från 34 ton/1000 m² i början av perioden till omkring 40 ton i slutet.

Källa: Jordbruksverket, statistiska meddelanden JO 37 SM 1101 och JO 33 SM 1201.

Figur 14 Avkastning för gurka och tomat 1990-2011, ton/m²

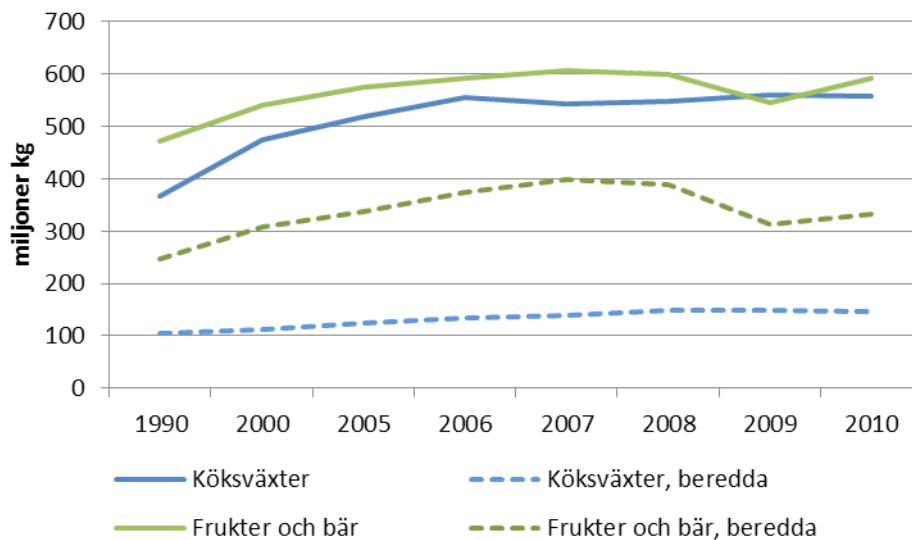
För både tomat och gurka handlar det om en förhållandevis stadig förbättring från år till år. Brotten i kurvorna 2008 och 2011 kan bero på tillfälligheter eller brister i den inrapporterade statistiken.

För kryddväxter och kruksallad är det däremot kraftiga skillnader från ett år till ett annat i genomsnittlig avkastning per m². För dessa båda produkter kan variationerna dock bero på svagheter i statistiken, så vi redovisar inte dessa kurvor i figuren ovan¹⁰.

3.2 Konsumtion i Sverige

Den svenska konsumtionen av frukt och grönsaker har under en längre tid ökat stadigt. År 1990 konsumerade vi omkring 1,2 miljoner ton frukt och grönsaker, och tjugo år senare uppgick konsumtionen till 1,6 miljoner ton. Det har alltså skett en ökning med omkring en tredjedel.

¹⁰ Problemet har att göra med hur man anger areal. En del rapportörer anger växthusytan, medan andra tar hänsyn till om det görs flera odlingsomgångar under säsongen. För produkter som sås varje vecka kan det dessutom vara extra svårt att beräkna antalet odlingsomgångar.

Källa: Jordbruksverket, statistikrapport 2012:2. Observera att det är längre intervall mellan åren i figurens vänstra del.

Figur 15 Svensk konsumtion av frukt och grönsaker 1990-2010, miljoner kg

På senare år har dock ökningen kommit av sig. Det gäller framför allt för frukt och bär, där konsumtionen minskade under både 2008 och 2009, för att sedan återhämta sig under 2010. Beredda produkter av frukt och bär följer samma tendens, fast där är nedgången ännu tydligare.

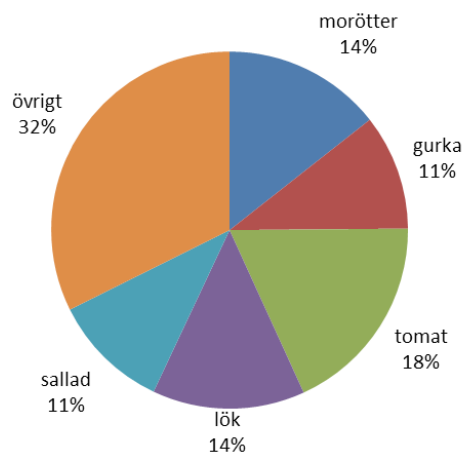
Konsumtionen av köksväxter har haft en starkare utveckling, och har fortsatt att öka långsamt även under slutet av 00-talet.

Att konsumtionen ökat under större delen av perioden beror delvis på att Sveriges befolkning ökat under perioden, från 8,6 miljoner 1990 till 9,4 miljoner 2010. För att få en bättre bild av om kostvanorna har förändrats går vi i nästa avsnitt in på konsumtionen per capita.

3.2.1 Konsumtion av grönsaker

Svenskarna äter omkring 54 kg färska grönsaker om året. Till det kommer drygt 20 kg grönsaker som konsumeras torkade, frysta eller beredda på något annat sätt. Räknat i vikt är tomater, morötter och lök de viktigaste grönsakerna, följt av sallad och gurka.¹¹

¹¹ Alla siffror i det här avsnittet avser direktkonsumtion. Den inkluderar leveranser till konsumenter och storkök samt producentens egen förbrukning, men däremot är inte leveranser till förädlingsindustrin med.

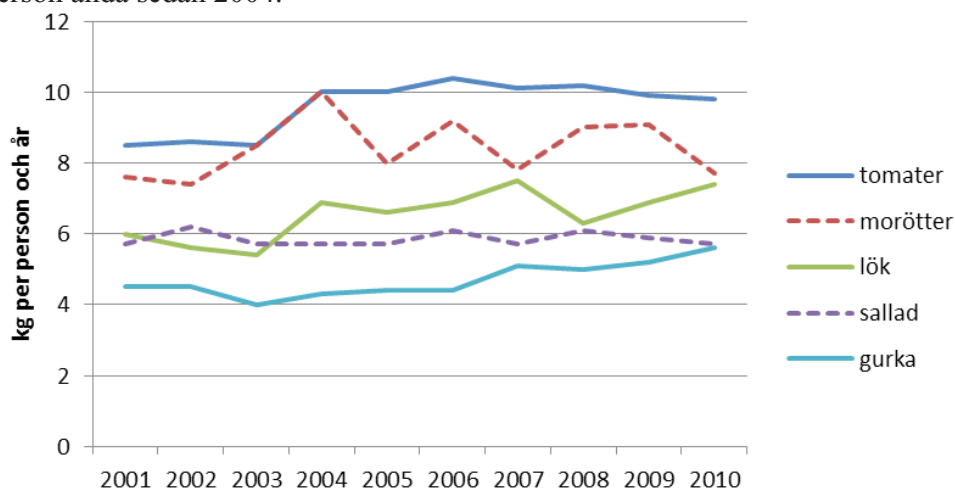
Källa: Jordbruksverket

Figur 16 Konsumtion av färska grönsaker fördelat efter vikt, 2010

Fördelningen på olika slags grönsaker har ändrats anmärkningsvärt lite de senaste 20 åren. Om man skulle rita samma figur för 1991 istället så får man nästan exakt samma fördelning mellan de största produktslagen. Den enda skillnaden är att konsumtionen av gurka och sallad har minskat med någon procentenhet var, som istället gått till övriga produkter.

Konsumtionen på 54 kg färska grönsaker om året motsvarar ungefär 150 gram om dagen. Med tanke på att Livsmedelsverkets rekommendation är 250 gram grönsaker om dagen¹² är detta ganska lågt.

Grönsakskonsumtionen per person är dock högre nu än tidigare. I början av 00-talet konsumerade en svensk i genomsnitt ungefär 48 kg färska grönsaker. Det innebär att konsumtionen per capita har ökat med 10 procent på bara tio år. Om man går längre tillbaka i tiden var konsumtionen per capita ännu lägre. Tendensen går alltså åt rätt håll. Å andra sidan har trenden varit svag under den senare delen av perioden: konsumtionen har i stort sett hållit sig inom intervallet 52-54 kg per person ända sedan 2004.

Källa: Jordbruksverkets statistikdatabas

Figur 17 Svensk direktkonsumtion av vissa färska grönsaker 2001-2010, kg/person

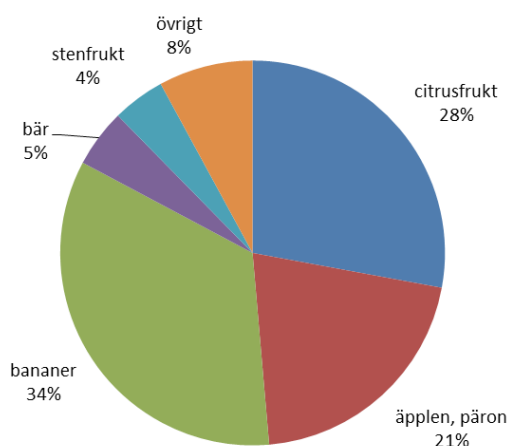
¹² Rekommendationen är egentligen 500 gram frukt och grönsaker, varav hälften bör utgöras av grönsaker och hälften av grönsakerna bör utgöras av grova produkter som kål eller morötter.

Räknat i procent har konsumtionen av lök och gurka ökat mest sedan 2001, med drygt 20 procent. Även tomatkonsumtionen har ökat, med omkring 15 procent, men nästan hela ökningen ligger i början av perioden. På senare tid har tomatkonsumtionen stagnerat på omkring 10 kg per person och år.

Många faktorer påverkar konsumtionen av grönsaker, och det är svårt att säga vad som ligger bakom ökningen per person. På övergripande nivå tycks det som om andra faktorer än priset påverkar konsumenternas beslut, eftersom konsumentpriserna på grönsaker i genomsnitt har ökat under perioden. Detta stämmer överens med Jordbruksverkets rapport från 2009, som konstaterade att konsumenterna inte var särskilt priskänsliga för grönsaker.¹³

3.2.2 Konsumtion av frukt och bär

Svenskarna äter omkring 65 kg färska frukter och bär om året. Dessutom äter vi en hel del konserverad frukt, juice, sylt och marmelad. Räknat i vikt äter vi mest av bananer, citrusfrukt och äpplen.

Källa: Jordbruksverket. Kategorin bananer innehåller också meloner. Bär avser både färska och frysta bär.

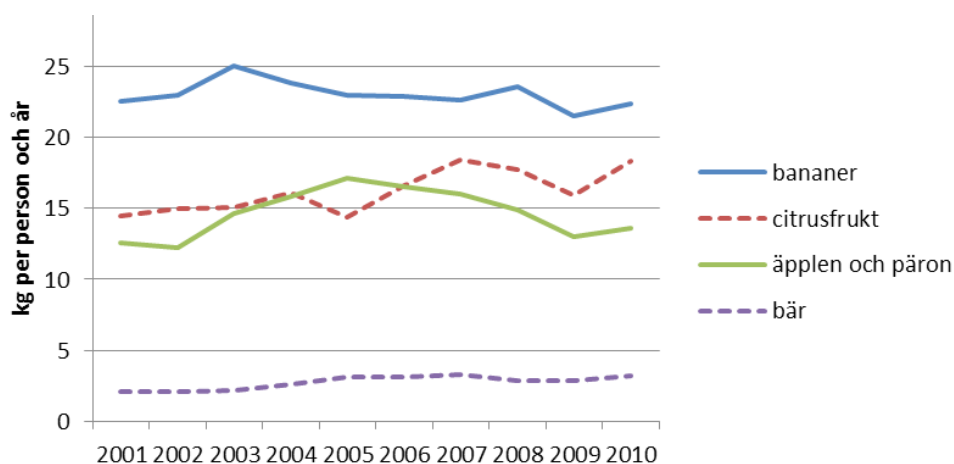
Figur 18 Konsumtion av färsk frukt fördelat efter vikt, 2010

Liksom för grönsakerna har fördelningen på olika produkter inte ändrats mycket de senaste 20 åren. Andelen äpplen och päron har minskat med fyra procentenheter, och istället har citrusfrukt, bär och stenfrukt ökat något.

Konsumtionen på omkring 65 kg färsk frukt per person och år motsvarar ett dagligt intag på knappt 180 gram. Liksom för grönsaker är detta lägre än vad Livsmedelsverket rekommenderar, men då ska man komma ihåg att juice inte ingår i siffran på konsumtion av färsk frukt. Enligt Livsmedelsverkets rekommendation kan en del av fruktbehovet täckas av juicer.

De senaste tio åren har konsumtionen av färsk frukt ökat med omkring tio procent per person och år. Både 2008 och 2009 var dock dåliga år för fruktätandet: under den perioden gick konsumtionen tillbaka av flera produkter, inklusive stora produkter som citrusfrukt och äpplen. Konsumtionen vände dock uppåt igen 2010.

¹³ Jordbruksverkets rapport 2009:8, konsumtionsförändringar vid ändrade matpriser och inkomster.

Källa: Jordbruksverket. Kategorin bananer innehåller också meloner, och kategorin bär avser även frysta bär.

Figur 19 Konsumtion per capita av färsk frukt 2001-2010, kg per person

De senaste tio åren har konsumtionen av bär och citrusfrukt ökat. Framför allt är det de frysta bären som ökar, men ökningen sker från en mycket låg nivå. Å andra sidan har konsumtionen av bananer och av äpplen och päron minskat under större delen av perioden. Det har också skett betydande ökning av mindre produkter som inte visas i figuren, som nötter och stenfrukt.

Den här ökningen har skett samtidigt som konsumentpriserna på frukt och bär har gått upp ganska markant: KPI för frukt har ökat med 27 procent de senaste tio åren. Det verkar alltså som om andra faktorer än priset avgör hur mycket frukt vi äter.

3.3 Sveriges handel med frukt och grönsaker

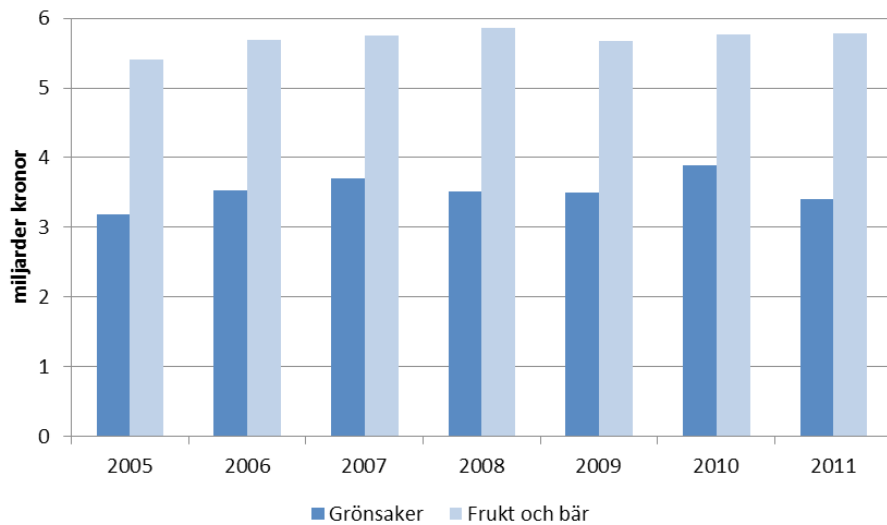
Sverige importerar stora kvantiteter frukter och grönsaker. Till stor del handlar det om produkter som inte kan odlas i Sverige, som bananer och citrusfrukt. Ett annat viktigt skäl till att vi behöver importera är att den svenska skörden inte kan lagras hur länge som helst, och importen behövs då för att konsumenterna ska få vad de vill ha även när den svenska skörden tagit slut. Delar av importen konkurrerar dock direkt med den svenska produktionen.

Siffrorna i det här avsnittet gäller grönsaker med HS-nummer 0702-0709 i tull-taxan, och frukt med HS-nummer 0802-0810.

3.3.1 Sveriges import och export på aggregerad nivå

Sveriges import

Sverige importerar färska frukter och grönsaker till ett värde av omkring 10 miljarder kronor. Frukt utgör ungefär 60 procent av totalen.

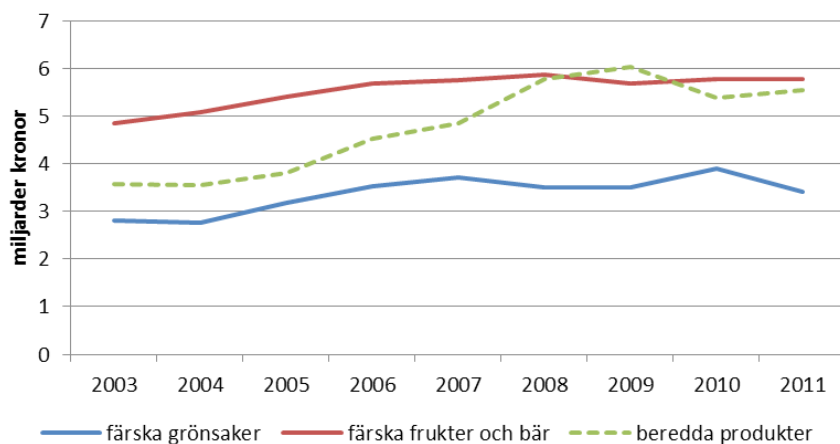
Källa: SCB

Figur 20 Sveriges import av färska frukter och grönsaker 2002-2011, miljarder kronor

Importen av både frukt och grönsaker ökade i värde under nästan hela 00-talet. Trenden bröts dock 2009, och under de två följande åren låg importen kvar ganska oförändrad på 5,8 miljarder kronor. Trendbrottet kan troligen delvis ses som ett resultat av den allmänna ekonomiska nergången. Det kan också finnas en koppling till valutakurserna. Kring årsskiftet 2008-09 försvagades kronan kraftigt mot både dollarn och euron, vilket gör att priser som sätts i dessa valutor blev märkbart högre i kronor räknat. Sedan dess har dock kronan stärkts igen.

Man bör komma ihåg att en hel del frukt och grönsaker importeras i bearbetad form. Den här marknadsöversikten handlar i första hand om färska produkter, men för att ge en mer rättvisande bild av handelsflödena tar vi här också upp importen av bearbetade produkter.

Totalt sett är importen av bearbetade frukter och grönsaker värd omkring sex miljarder kronor om året. Den siffran inkluderar frysta, konserverade och torkade produkter samt juicer. Frysta potatisprodukter ingår inte.

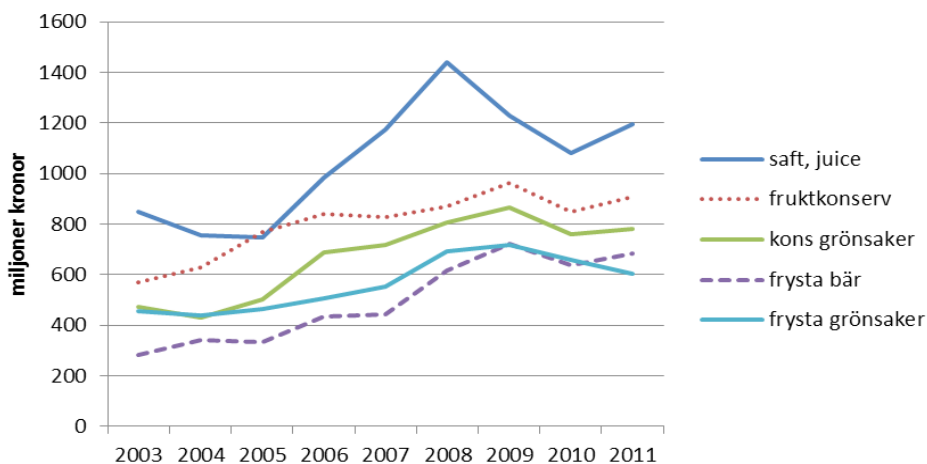

Källa: SCB. Beredda produkter avser KN-nr 0710-0715, 0811-0814 samt 2002-2008. Poster som avser potatis har räknats bort.

Figur 21 Sveriges import av färska och bearbetade produkter 2003-2010, miljarder kronor

Importen av beredda produkter ökade i början av perioden betydligt mer än importen av färska frukter och grönsaker. Från 2003 till 2008 ökade importvärdet med nästan två miljarder kronor, medan motsvarande ökning för de färska produkterna var omkring en miljard kronor. Ökningen för de bearbetade produkterna hejdas dock 2009, och har de två senaste åren legat på en något lägre nivå.

Saft och juice är den största bearbetade importprodukter. Juiceimporten har utvecklats mycket ojämnt, med en kraftig stigning fram till 2008 och sedan ett markant fall från 2008 till 2010.

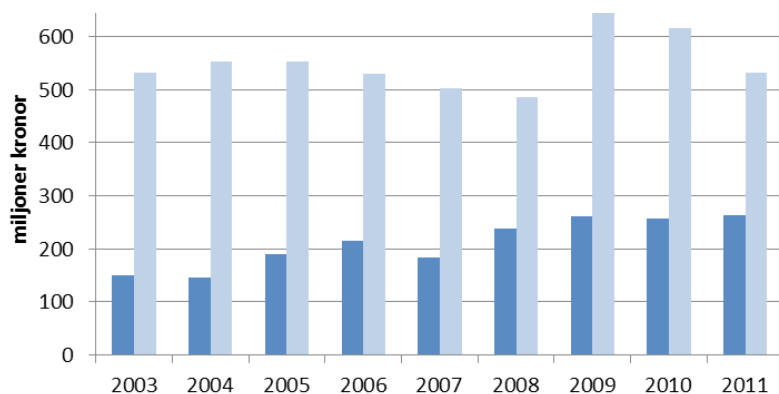
Källa: SCB. Med frysta grönsaker menar vi här produkter inom KN-nr 0710 och 2004, minus potatisprodukter

Figur 22 Sveriges import av vissa bearbetade frukter och grönsaker 2003-2011, miljoner kronor

Den produkt som ökat snabbast är frysta bär; importvärdet har mer än fördubblats under perioden. År 2011 var importvärdet för frysta bär över 680 miljoner kronor. Framför allt är det hallon och blåbär som står för ökningen. Även importen av frysta björnbär har ökat kraftigt, men där handlar det om betydligt lägre volymer.

Sveriges export

Den svenska exporten av frukt och grönsaker är betydligt mindre än importen. Totalt är exporten av färska produkter värd omkring 800 miljoner kronor, vilket är ungefär åtta procent av importvärdet för samma produktgrupper.

Källa: SCB. Den kraftiga ökningen för frukt och bär år 2009 utgörs till stor del av en mycket hög redovisad siffra för export av färska jordgubbar. Troligen är det en felrapportering i statistiken.

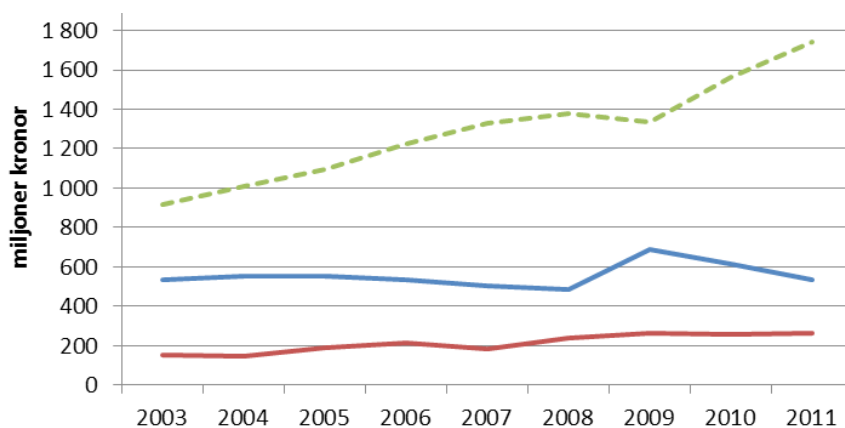
Figur 23 Sveriges export av färsk frukt och grönsaker 2003-2010, miljoner kronor

Sverige exporterar betydligt mer frukt än grönsaker. Den största delen av exportvärdet för frukt kommer dock inte från produkter som odlats i Sverige, utan utgörs av återexport av bananer. Sverige har emellertid en snabbt växande bärexport. Blåbär och lingon är de viktigaste produkterna; exportvärdet för dessa produkter var 44 miljoner kronor för blåbär och 40 miljoner kronor för lingon år 2011. Även björnbär och hallon exporteras allt mer.

Grönsaksexporten består till stor del av sallad. Även den exporten har växt snabbt. I början av 00-talet uppgick exporten till omkring 20 miljoner kronor, vilket kan jämföras med omkring 150 miljoner kronor för 2010 och 2011.

Liksom för importen bör man komma ihåg att det också sker en betydande handel med förädlade frukter och grönsaker. För att ge en mer komplett bild redovisar vi här huvuddragen i den handeln, även om den här rapporten i första hand handlar om färska produkter.

Exporten av beredda produkter har utvecklats betydligt starkare än de färska produkterna.

Källa: SCB. Beredda produkter avser KN-nr 0710-0715, 0811-0814 samt 2002-2008. Poster som avser potatis har räknats bort

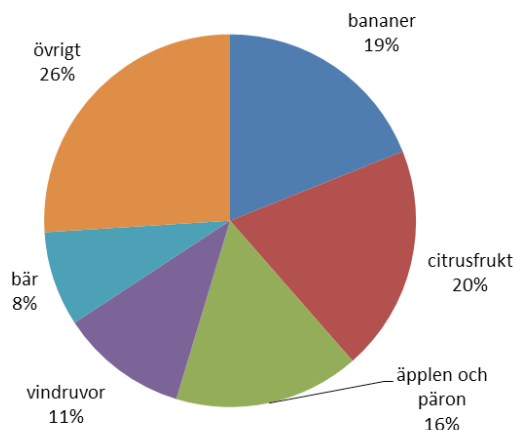
Figur 24 Sveriges export av färska och bearbetade produkter 2003-2010, 1000 kronor

Exporten av bearbetade produkter har ökat med omkring 100 procent under perioden, från en knapp miljard år 2003 till två miljarder kronor år 2011. Framför allt består ökningen av frysta bär, nötblandningar och grönsaksberedningar.

Räknat i procent har exporten av färska grönsaker visserligen ökat med nästan 80 procent under samma period, men där är värdena betydligt lägre: från 150 miljoner kronor år 2003 till 260 miljoner år 2011.

3.3.2 Sveriges handel med färsk frukt och bär

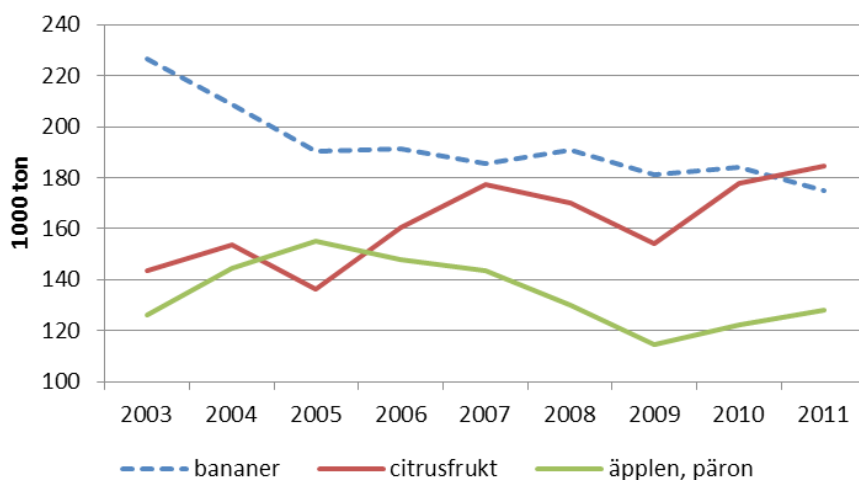
Sverige importerar framför allt bananer och citrusfrukt, det vill säga produkter som inte odlas i Sverige. Vi har dock också en betydande import av äpplen, päron och bär.

Källa: SCB

Figur 25 Sammansättning av Sveriges import av färsk frukt 2011, fördelat efter värde

Också om man gör jämförelsen i vikt istället för i värde så är det bananer, citrusfrukt och äpplen som dominerar importen. Bananer har länge varit den största importprodukten, men på senare år har importen av citrusfrukt ökat. År 2011 var citrusimporten för första gången större än bananimporten. Importen av äpplen och päron har haft en neråtgående trend sedan 2005, men de två senaste åren har importen ökat igen. År 2011 uppgick importen av äpplen och päron till 128 000 ton.

Källa: SCB

Figur 26 Sveriges import av vissa fräska frukter 2003-2011, 1000 ton

En förklaring till den ökade citrusimporten 2010 och 2011 kan vara att vi hade ett par tidiga och kalla vintrar under den perioden; av någon anledning verkar svenskarna tycka att man ska äta citrusfrukt när det är snö ute. Det tycks inte finnas någon uppenbar koppling till förändringar i priset på de importerade produkterna – enhetspriset för bananer har sjunkit under perioden, samtidigt som det ökat eller varit oförändrat för apelsiner och småcitrus.

Det finns inte ett eller två stora leverantörländer som står för nästan all frukt som importeras till Sverige. Istället kommer importen av varje produktslag från en handfull länder. Under 2009-2011 såg det ut så här, med procentandelen inom parentes:

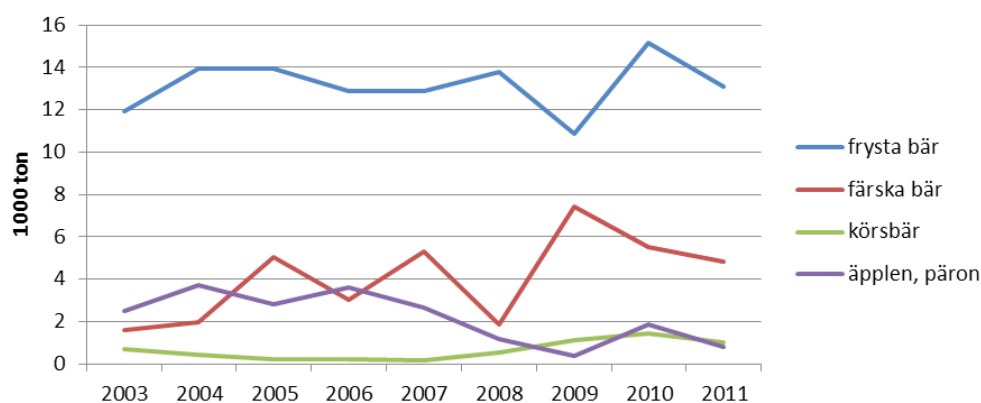
Tabell 2 Ursprungsländer för svensk import av vissa frukter och bär

Produkt	Ursprungsland
Bananer	Costa Rica (23), Panama (23), Ecuador (5)
Citrusfrukt	Spanien (38), Marocko (8)
Äpple/päron	Nederländerna (27), Italien (25), Argentina (8), Frankrike & Tyskland (7)
Bär	Italien (26), Nederländerna (25), Belgien (22)

Källa: SCB

Ett problem med fruktstatistiken är att produkter som kommer från länder som inte är med i EU redovisas som import från det land där de först togs in i unionen. Sverige tar därmed in stora kvantiteter bananer och citrusfrukt från bland annat Nederländerna. Den importen är inte med i sammanställningen ovan, och det är därför man får ett ganska lågt tal om man lägger samman procentsiffrorna.

Eftersom den svenska exporten av färska frukter och bär enligt statistiken domineras av bananer gör vi inte någon övergripande beskrivning av dessa siffror. Istället omfattar redovisningen nedan endast de produkter som kan odlas i Sverige (men därmed inte sagt att de produkter som exporterats faktiskt odlats här).

Figur 27 Sveriges export av vissa frukter och bär 2003-2011, 1000 ton

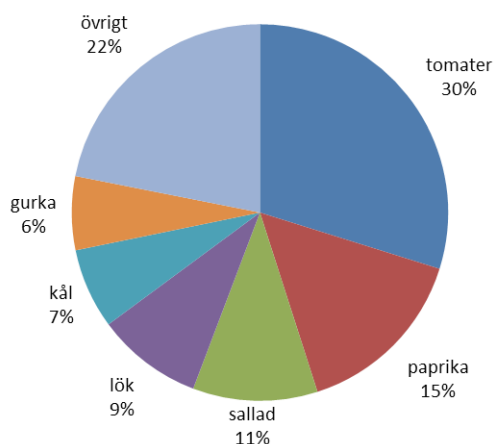
Som framgår av figuren har Sverige en tämligen stor export av bär, framför allt frysta sådana. Framför allt består bärexporten av blåbär och lingon, både frysta och färska. År 2011 uppgick exporten till ungefär 7 400 ton lingon och 6 500 ton blåbär.¹⁴ Större delen av den exporten går till grannländerna Norge och Finland, men det går också stora volymer frysta bär till Kina; årsgenomsnittet för de senaste fem åren är 2600 ton. Det kan därför vara intressant att notera att Kinas egen blåbärsproduktion ökar mycket snabbt¹⁵.

3.3.3 Sveriges handel med färska grönsaker

Importen av färska grönsaker består framför allt av tomater, lök kål och sallad. Tomater är den klart största produkten med en import på omkring 90 000 ton. De övriga tre produkterna står för omkring 40 000 ton vardera. Andra viktiga importprodukter är paprika och gurka.

¹⁴ Vi har antagit att all export under KN-nummer 0811 90 95 (andra slags bär) utgörs av lingon.

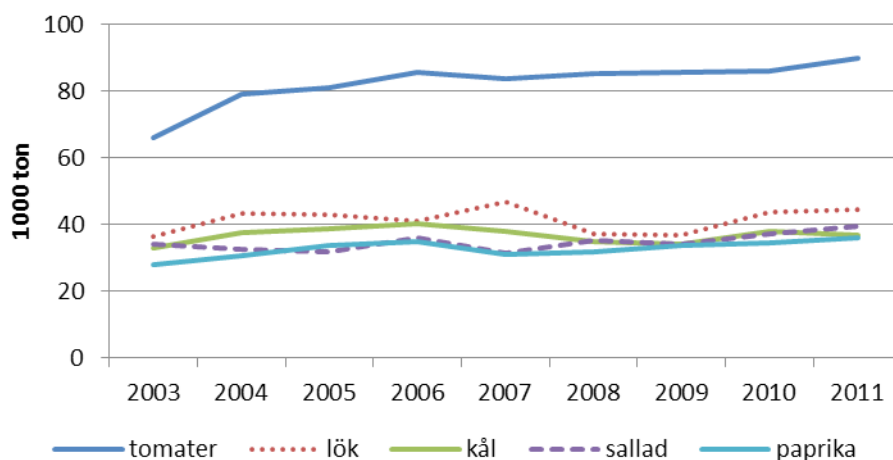
¹⁵ Källa: *Food News* nr 46, 16 november 2012

Källa: SCB

Figur 28 Svensk import av färska grönsaker 2011, baserat på värde

Importen av tomater ökade markant i början av perioden, men den ökningen har sedan dämpats betydligt. År 2011 ökade dock importen kraftigare än den gjort på flera år innan dess. Paprikaimporten har ökat med nästan 30 procent under samma period. Vi har visserligen inte någon egen odling av paprika, men trenden är värd att notera ändå eftersom olika grönsaker kan konkurrera med varandra. Även importen av lök, kål och sallad har ökat under perioden, om än i långsammare takt. Sedan 2003 har importen av dessa produkter ökat med 12-22 procent.

Källa: SCB

Figur 29 Sveriges import av vissa färska grönsaker 2003-2011, ton

Hur importen förhåller sig till produktion och konsumtion diskuterar vi i nästa avsnitt, om självförsörjningsgrader.

Importen av färska grönsaker kommer nästan uteslutande från andra EU-länder. Nederländerna och Spanien är de största leverantörerna, men den del kvantiteter kommer också från bland annat Tyskland och Danmark. Nederländerna dominerar importen av tomater, paprika och lök, medan Spanien är klart största leverantören av sallad och gurka.

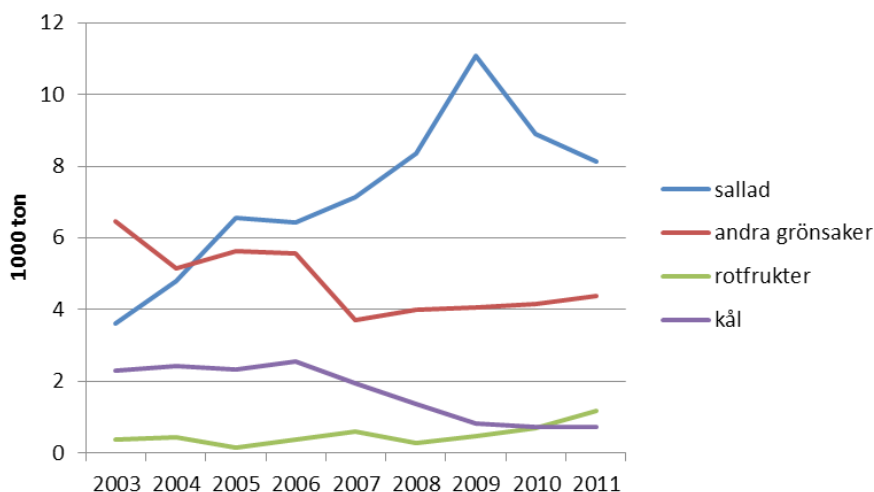
Tabell 3 Andel av Sveriges import av vissa färska grönsaker, snitt 2009-2011

	Tomater	Lök	Kål	Sallad	Gurka	Paprika
Nederländerna	70%	61%	8%	9%	36%	62%
Spanien	19%	9%	12%	72%	57%	25%
Danmark	2%	15%	1%	6%	1%	2%
Tyskland	3%	6%	61%	7%	5%	3%
Övriga	6%	9%	17%	7%	1%	7%

Källa: SCB

Siffrorna i figuren ovan avser helåret. Importmönstren kan skilja sig åt en del under säsongen, beroende på var i Europa produkterna mognar. Exempelvis kommer en stor del av tomatimporten under vintern från Spanien, medan Nederländerna dominerar helt under övriga tider på året.

När det gäller exporten så består den till största delen av olika slags sallad, men det förekommer också en del export av till exempel rotfrukter, kål och lök.

Källa: SCB

Figur 30 Svensk export av grönsaker 2003-2011, 1000 ton

Exporten av sallad har ökat kraftigt under perioden, från knappt 4 000 ton till omkring 8 000 ton år 2011. Huvudsalladen står för de största volymerna, med 3000-5000 ton om året i export. Den stora ökningen av exporten utgörs dock av det som klassificeras som ”annan sallad” i statistiken; den produkten gick från 0 till 5000 ton till och med 2009, för att sedan falla kraftigt tillbaka igen.¹⁶

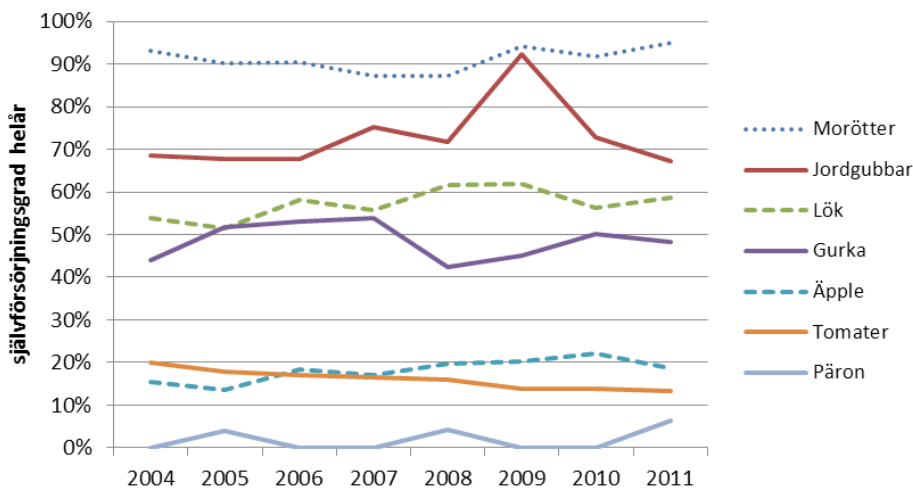
3.3.4 Utbud och självförsörjningsgrad

Hur stor del av det totala utbudet av olika frukter och grönsaker som producerats i Sverige varierar mycket från produkt till produkt. Däremot är förhållandena tämligen stabila över tiden, även om små förändringar alltid sker.

I det här avsnittet studerar vi några av de viktigaste trädgårdsprodukterna som odlas i Sverige. Som framgår av figuren nedan är självförsörjningsgraden hög för

¹⁶ SCB bekräftar att siffrorna är korrekta; ett ensamt företag har stor inverkan på totalsiffrorna, och deras export gick tillbaka kraftigt under 2010 och 2011 efter en period med stark uppgång.

olika grönsaker som odlas på friland, som morötter och lök. Även jordgubbar hamnar högt, men figuren tar bara hänsyn till importen av färska jordgubbar. Importen av frysta jordgubbar är ungefär lika stor. Självförsörjningsgraden är betydligt lägre för äpplen, päron och tomater.

Källa: Jordbruksverket¹⁷

Figur 31 Självförsörjningsgrad för vissa produkter 2004-2011, procent

En del tendenser är värda att pekas ut. För lök har självförsörjningsgraden ökat något under perioden, från drygt 50 procent till närmare 60 procent. Även för äpplen har tendensen varit uppåtgående på senare år, även om trenden bryts 2011 (som var ett år med ovanligt låg äppelskörd i Sverige).

För morötter har självförsörjningsgraden ökat på senare år, efter en nedgång fram till 2008.

Tomaterna utmärker sig genom sin tydligt minskande självförsörjningsgrad. Under perioden har självförsörjningsgraden på helårsbasis sjunkit från 20 procent till 14 procent. Mer detaljer om utvecklingen hittar du i nästa avsnitt.

3.3.5 Utbud och självförsörjningsgrad för enskilda produkter

Det här avsnittet redovisar produktion, import och export för ett antal frukter och grönsaker. Från dessa siffror räknar vi fram dels det totala utbudet, det vill säga produktion plus import minus export, och dels självförsörjningsgraden, det vill säga produktion i förhållande till totalt utbud.

För att få en bättre bild av hur svenska produkter står sig i konkurrensen har vi gjort en uppskattning av självförsörjningsgraden per månad. Uppgifterna om svenska kvantiteter per månad bygger på de värden som rapporterades i EAA-kalkylen 2005¹⁸; vi har använt dessa för att räkna fram hur stor andel av den totala produktionen i ton som kan hänföras till varje månad. Siffrorna ska därför inte

¹⁷ Den höga siffran för jordgubbar 2009 beror på att statistiken redovisar en omfattande export det året. Det är möjligt att detta beror på en felaktighet i rapporteringen till SCB och alltså inte återspeglar verkligheten.

¹⁸ Närmare bestämt avser datan värdevolymer på produkter som sålts utanför gården, och omfattar alltså både direktförsäljning på marknader och försäljning till grossister. Data från 2005 kan tyckas gammal, men dessa förhållanden förändras troligen inte mycket från ett år till ett annat. Nästa uppdatering av basåren som datan kommer ifrån publiceras inte förrän 2013. (EAA-kalkylen är ett EU-harmoniserat sätt att ta fram en ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn.)

uppfattas som exakta, men de ger en god fingervisning om förhållandet mellan importerat och svenskodlat per månad. Total produktion och import avser 2010 i dessa figurer.

Äpplen

Det totala utbudet av äpplen har minskat på senare år. Under mitten av 00-talet låg utbudet på omkring 125 000 ton, medan det i slutet av decenniet var nere på omkring 110 000 ton. Förändringen beror till större delen på att importen har minskat markant under perioden (med ungefär 15-20 procent). År 2011 ökade dock äppelimporten igen, samtidigt som den svenska äppelskörden var mindre än vanligt.

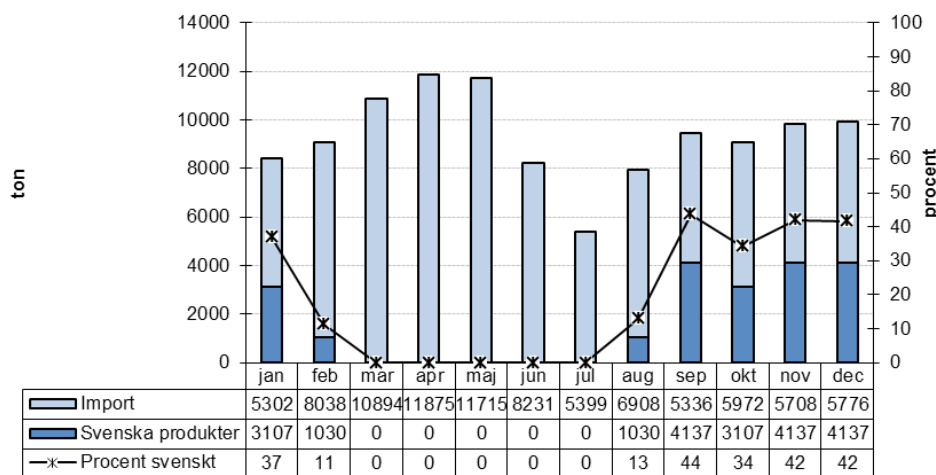
Tabell 4 Utbud och självförsörjningsgrad för äpplen 2004-2011, ton

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Produktion	18 500	17 700	24 000	21 000	22 200	21 000	23 500	20 684
Import	103 937	113 519	108 680	104 012	92 022	83 328	84 422	91 156
Export	2 231	1 681	2 394	1 670	872	320	1 499	694
Utbud	120 206	129 538	130 286	123 342	113 350	104 008	106 423	111 146
Självförsörjningsgrad	15%	14%	18%	17%	20%	20%	22%	19%

Källa: Handelsdata från SCB, produktionsdata från Jordbruksverket

Medan importen har gått tillbaka har den svenska produktionen legat ganska stilla, även om skörden varierar från ett år till ett annat. År 2011 uppgick skörden till 20 684 ton, vilket är den lägsta kvantiteten sedan 2005. Ett annat sätt att uttrycka resultatet är att äppelkonsumtionen har minskat i Sverige sedan mitten av 00-talet, men att detta inte slagit igenom i minskad svensk äppelodling. Å andra sidan kan äppelodlingen inte anpassas till efterfrågan lika snabbt som ettåriga grödor.

Svenska äpplen finns att köpa från sensommaren och fram till februari. Under högsäsongen har vi en självförsörjningsgrad på ungefär 50 procent. Under vintern sjunker den markant, och från och med mars är alla äpplen importerade. Det är värt att notera att utbudet är som störst under mars-maj, det vill säga under en period då det inte längre finns svenska äpplen i butikerna.

Källa: produktion från Jordbruksverket, import från SCB

Figur 32 Självförsörjningsgrad per månad för äpplen, 2011 års produktion och handel

Att andelen är så låg under halva året beror på att de svenska äpplena oftast tar slut under vintern. Att det inte odlas fler äpplen i Sverige kan i sin tur ha flera orsaker. En anledning kan vara att näringen inte bedömer det som lönsamt att anlägga nya äppelodlingar. Det kan också ha att göra med att det är ont om lämplig mark, och att det inte är någon stark återväxt i odlarkåren.

Till saken hör också att äpplena måste tåla en ganska lång lagringstid för att vara av konkurrensmässig kvalitet frampå vårkanten. Det kräver såväl lagringsdugliga sorter som lagring i så kallade ULO-lager (låg syrehalt och högre koldioxidhalt). Det finns idag redan stora ULO-lager i Sverige, och i takt med att de blir fler kan den svenska säsongen förlängas i butiken.¹⁹

Jordgubbar

Både det totala utbudet och självförsörjningsgraden har det senaste åren varit ganska stabila. Självförsörjningsgraden är ungefär 70 procent på helåret. Den svenska produktionen uppgår vanligen till drygt 11 000 ton, vilket kompletteras med en import om ungefär 5 000 ton. Under 2007 och 2008 var importen märkbart lägre med omkring 4 500 ton, men detta tycks ha varit en tillfällig nergång.

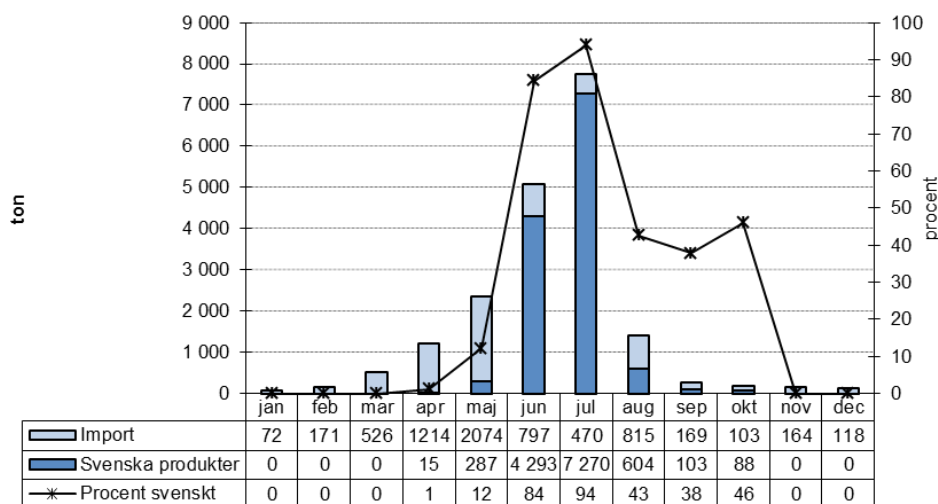
Tabell 5 Utbud och självförsörjningsgrad för jordgubbar 2004-2011, ton

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Produktion	11 500	12 100	11 700	13 000	11 700	11 700	11 500	12 652
Import	5 806	6 567	5 778	4 466	4 734	5 782	5 530	6 691
Export	543	770	187	205	107	4812	1229	502
Utbud	16 763	17 897	17 291	17 261	16 327	12 670	15 801	18 841
Självförsörjningsgrad	69%	68%	68%	75%	72%	92%	73%	67%

Källa: produktion från Jordbruksverket, handel från SCB

Jordgubbar är en utpräglad säsongprodukt. Redan i april-maj börjar importen öka från vinterns obetydliga kvantiteter, för att sedan minska igen när den svenska produktionen kommer ut på marknaden i juni. Ungefär från midsommar dominerar de svenska bären marknaden helt under några veckor. Sedan försvinner marknaden in i vintervila igen.

¹⁹ Observera att figurens fördelning per månad bygger på data som avser 2005. Om det skett några förändringar efter det året återspeglas de alltså inte i figuren.

Källa: produktion från Jordbruksverket och handel från SCB

Figur 33 Självförsörjningsgrad per månad för jordgubbar 2011 års produktion och handel

De svenska jordgubbar som säljs utanför högsäsongen odlas framför allt i växthus. Under dessa månader är dock importen större än den inhemska produktionen. Det kan tyda på att konsumenterna inte lägger samma vikt vid ursprungslandet för dessa bär som de som odlas på friland under sommaren.

Tomater

Den svenska produktionen av tomater minskar. De tre senaste åren har produktionen legat under 14 000 ton, vilket innebär en minskning med omkring 25 procent under perioden. Samtidigt har importen ökat, särskilt under början av perioden. Sammantaget betyder detta att självförsörjningsgraden har minskat från drygt 20 till under 15 procent.

Tabell 6 Utbud och självförsörjningsgrad av tomater 2004-2011, ton

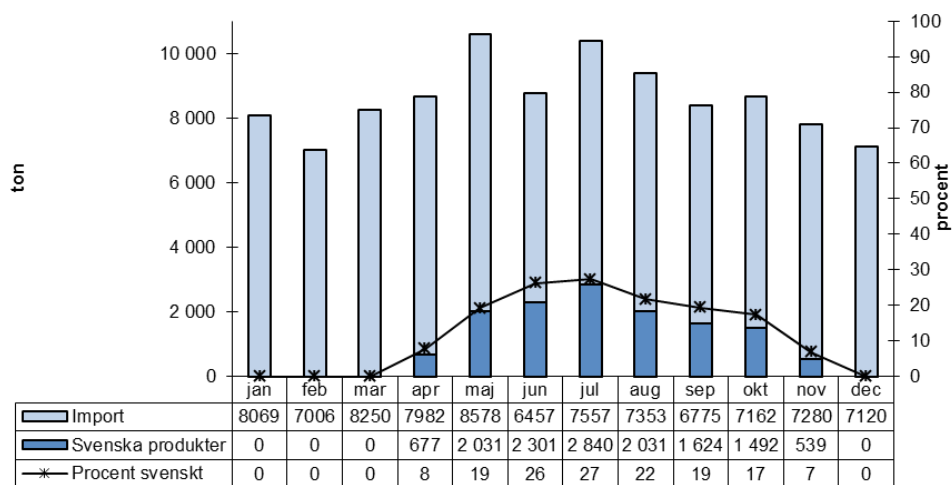
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Produktion	19 400	17 300	17 400	16 400	16 200	13 600	13 800	13 534
Import	78 808	80 784	85 309	83 686	85 180	85 572	85 775	89 589
Export	1 127	1 098	1 145	536	572	517	377	913
Utbud	97 081	96 986	101 564	99 550	100 808	98 655	99 198	96 970
Självförsörjningsgrad	20%	18%	17%	16%	16%	14%	14%	13%

Källa: produktion från Jordbruksverket och handel från SCB.

Minskningen i den svenska tomatodlingen beror framför allt på att produktionen har haft svårt att hävda sig i konkurrensen med importerade produkter från exempelvis Nederländerna. En bidragande orsak är att konsumenterna allt mer efterfrågar specialtomater; en produkt som inte odlats i någon större utsträckning i Sverige. I intervjuer med handelsledet framkommer också att kvaliteten på svenska tomater kan vara ojämn, fast det verkar inte bekymra konsumenterna.²⁰ En omfattande genomgång av den svenska tomatodlingen finns i Jordbruksverkets rapport 2011:17.

²⁰ Jordbruksprodukters kvalitet och dess effekt på konkurrenskraften, rapport nr 2011:28.

Svenska tomater finns att köpa från april till november, men de största kvantiteterna säljs under sommaren. Under högsäsongen är självförsörjningsgraden 20-30 procent, medan det under vintern inte finns några svenska tomater alls.

Källa: produktion från Jordbruksverket och import från SCB

Figur 34 Självförsörjningsgrad per månad för tomater, 2011 års produktion och import

Nedgången i den svenska tomatproduktionen återspeglas bland annat i att självförsörjningsgraden under högsäsongen var lägre 2011 än när den förra marknadsöversikten skrevs. Då (2008) uppgick den till drygt 30 procent under juni-juli, och över 25 procent in i september.

Tomatimporten har de senaste åren haft ett ganska cykliskt mönster. Den första toppen kommer i mars-maj, då importen brukar ligga på omkring 8 000 ton i månaden. Sen minskar importen kraftigt i juni, för att återhämta sig i juli-augusti, då den hamnar på omkring 7 500 ton per månad. Under september-oktober är importen som lägst, för att sedan öka igen kring årsskiftet.

Gurka

Det totala utbudet av gurka har ökat under perioden, från knappt 45 000 ton år 2004 till nästan 54 000 ton år 2011.

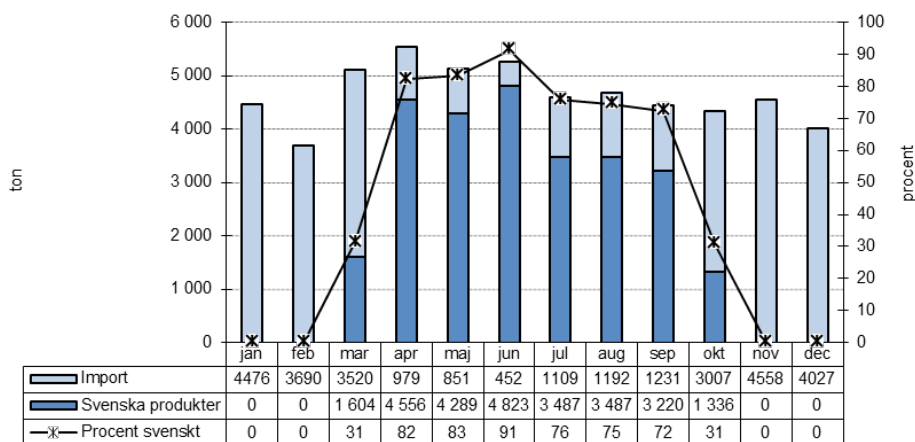
Tabell 7 Utbud och självförsörjningsgrad för gurka 2004-2011, ton

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Produktion	19 600	24 300	26 100	31 300	20 500	22 700	27 000	24 467
Import	26 155	23 619	23 746	27 068	28 344	27 938	27 224	26 270
Export	1 066	969	572	351	609	277	247	217
Utbud	44 689	46 950	49 274	58 017	48 235	50 361	53 977	55 667
Självförsörjningsgrad	44%	52%	53%	54%	43%	45%	50%	48%

Källa: produktion från Jordbruksverket, handel från SCB

Produktionen varierar betydligt mer än importen, och det går inte att säga att svenska odlare har kunnat dra nytta av den ökade konsumtionen. Självförsörjningsgraden håller sig i närheten av 50-procentsstrecket under hela perioden utan någon tydlig tendens.

Svensk gurka finns i affärerna från mars till oktober. Under vintern är däremot all gurka importerad.

Källa: Produktion från Jordbruksverket, import från SCB

Figur 35 Självförsörjningsgrad per månad för gurka, 2011 års produktion och import

Under den svenska högsäsongen är självförsörjningsgraden hög, omkring 80 procent. I och med att de svenska gurkorna kommer ut på marknaden trängs större delen av importen undan; importkvantiteterna under sommaren är bara en tredjedel av vad de är under vintern.

Lök

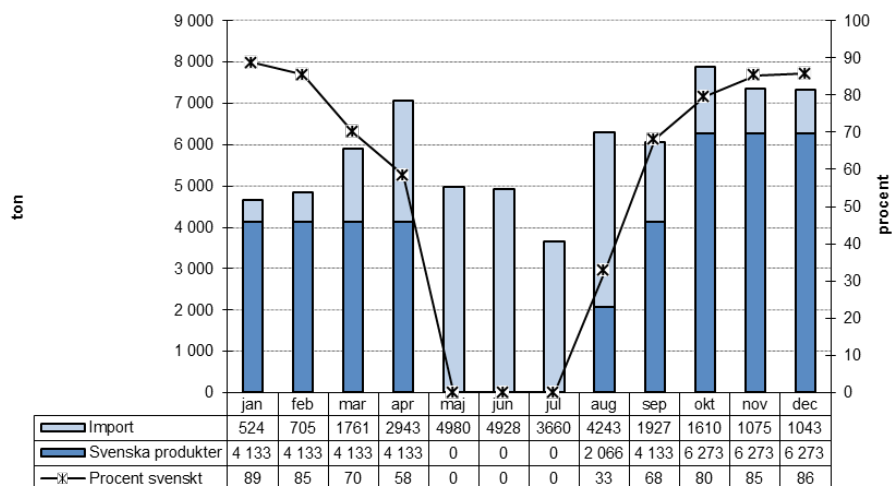
Totalt utbud av lök har ökat under perioden, och uppgick 2010 till drygt 65 000 ton. Både inhemsk produktion och import bidrar till ökningen, även om det finns en viss tendens till ökande självförsörjningsgrad (från drygt 50 procent i början av perioden till omkring 60 procent i slutet).

Tabell 8 Utbud och självförsörjningsgrad för lök 2004-2011, ton

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Produktion	31 500	28 600	32 800	34 900	32 800	37 000	36 900	41 623
Import	27 309	27 176	24 023	28 060	20 601	22 796	29 009	29 400
Export	430	286	276	442	133	68	196	84
Utbud	58 379	55 490	56 547	62 518	53 268	59 728	65 713	70 939
Självförsörjningsgrad	54%	52%	58%	56%	62%	62%	56%	59%

Källa: Produktion från Jordbruksverket, handel från SCB

Svensk lök finns i handeln under nästan hela året. Löken skördas på sensommaren och tål att lagras förhållandevis länge. Under maj-juli är det dock importen som täcker efterfrågan.

Källa: Produktion från Jordbruksverket, import från SCB.

Figur 36 Självförsörjningsgrad per månad för lök, 2011 års produktion och handel

Självförsörjningsgraden under högsäsongen är mycket hög, nästan 90 procent. Liksom för äpplena och gurka är det tydligt att importen faller tillbaka när den svenska produktionen kommer ut på marknaden.

Det är värt att notera att det råder en viss osäkerhet om de framtida förutsättningarna för lökproduktion. De ogräsmedel som används mest i lökodlingen – Stomp och Totril – är båda ifrågasatta, och kommer troligen att försvinna på längre sikt²¹. Det är oklart om och när ersättningspreparat kan tas fram.

Morötter

Det totala utbudet av morötter brukar ligga på drygt 100 000 ton. Nästan hela utbudet består av svenskodlade morötter; självförsörjningsgraden för hela året brukar vara ungefär 90 procent.

Tabell 9 Utbud och självförsörjningsgrad för morötter 2004-2011, ton

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Produktion	109 000	96 200	116 600	89 400	91 600	122 600	83 000	104 870
Import	8 291	10 591	12 441	13 233	13 789	8 126	8 056	6 643
Export	285	100	283	273	277	461	514	1 095
Utbud	117 006	106 691	128 758	102 360	105 112	130 265	90 542	110 418
Självförsörjningsgrad	93%	90%	91%	87%	87%	94%	92%	95%

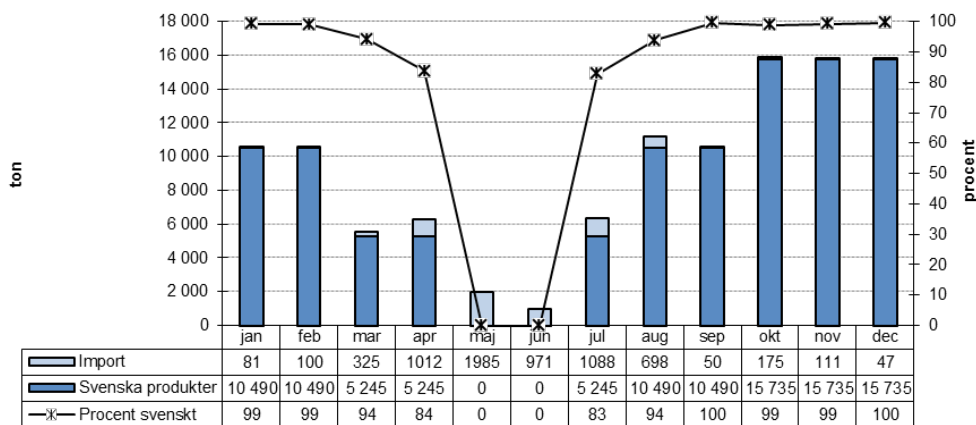
Källa: produktion från Jordbruksverket, handel från SCB

Importen uppvisade en stadigt ökande trend under perioden 2003-2008. Den trenden bröts 2009, då den svenska morötsskörden var ovanligt stor (vilket i sin tur var ett resultat både av ökad areal och av ökad avkastning). Importsiffrorna har inte återhämtat sig sedan dess, utan har fortsatt neråt för att nå 6 600 ton år 2011.

²¹ Totril är godkänt till juli 2015, medan det i skrivande stund (oktober 2012) ser ut som om dispensen för Stomp upphör 2012.

Detta är bara hälften av de kvantiteter som importerades under toppåret 2007-2008.

Under högsäsongen är självförsörjningsgraden för morötter nästan 100 procent. Siffran för helåret dras ner av att de svenska morötterna försvinner från marknaden under försommaren, då färska morötter från södra Europa tar över.

Källa: produktion från Jordbruksverket, import från SCB

Figur 37 Självförsörjningsgrad per månad för morötter, 2010 års produktion och handel

Importen är visserligen som störst under försommaren innan färska svenska morötter kommer ut på marknaden, men marknaden reagerar i första hand på bortfallet med minskad total efterfrågan. Det beror troligen på att andra produkter – som till exempel olika primörer – lockar mer under den tiden av året.

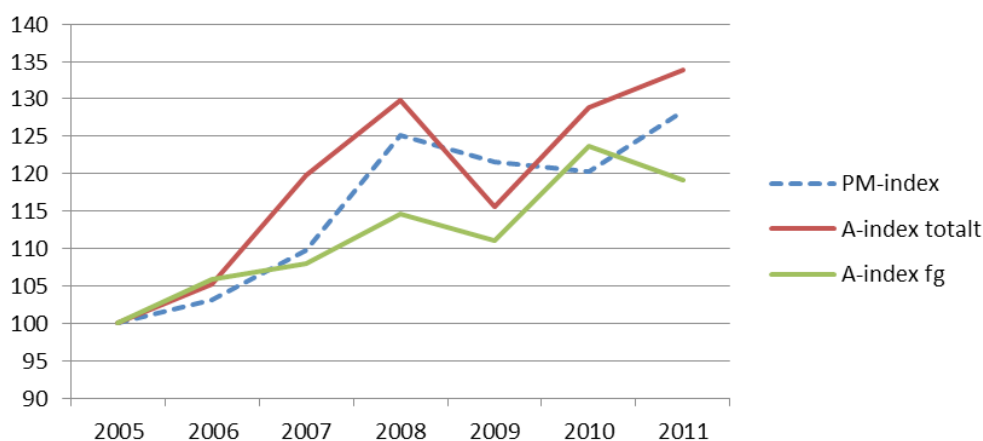
3.4 Prisutvecklingen i Sverige

I det här avsnittet redovisar vi producent- och konsumentpriser i Sverige.

3.4.1 Priser i producentledet

Producentpriserna på frukt och grönsaker har ökat under de senaste sju åren.²² Sedan 2005 har prisindex på årsbasis ökat med omkring 20 procent. Priserna på produktionsmedel har ökat med ungefär lika mycket under perioden.

²² När man bytte basår 2005 lade man också om serierna för trädgårdsprodukter. För perioden 2000-2008 finns prisindex för kategorierna "frukt" och "grönsaker, blommor och plantskoleväxter". Vi kan därför inte redovisa en jämförbar serie för en längre tidsperiod.

Källa: Jordbruksverkets databas

Figur 38 Totalt A-index och PM-index, samt A-index för frukt och grönsaker 2005=100

År 2011 går dock serierna isär, vilket betyder att avräkningspriserna i genomsnitt minskade, samtidigt som insatsvarorna blev dyrare. En bidragande förklaring till att priserna minskade 2011 kan vara ehec-krisen under sommaren, men man bör komma ihåg att den endast berör en del av de produkter som ingår i indexet, och dessutom bara gällde under en ganska kort tid av året.

Priserna på frukt och grönsaker har haft en betydligt jämnare utveckling än jordbrukspriserna som helhet. Den indexserien påverkas mycket av spannmålspriserna (antingen direkt eller som kostnadshöjande faktor i köttproduktionen), och där skedde en kraftig prisökning under 2007 och 2008, följt av en nästan lika kraftig nergång under den ekonomiska krisen 2009.

Det är inte oväntat att priserna på frukt och grönsaker inte påverkats så mycket av de globala prisfluktuationerna på senare år. Prisökningarna på spannmål berodde bland annat på små globala lager, ogynnsamt väder i viktiga odlingsområden, ökad efterfrågan på bioenergi samt exportrestriktioner i flera länder. Detta är inte faktorer som har någon direkt inverkan på trädgårdsnäringen. Däremot var höga oljepriser också en bidragande faktor till de globala prisökningarna, och dessa kan påverka kostnaden för insatsvaror också inom trädgårdsnäringen.

Även priset på produktionsmedel ökade betydligt under 2008. Detta förklaras åtminstone delvis av de höga oljepriserna det året, eftersom två av de produktionsmedel som ökade mest var diesel och gödningsmedel.

Minskningen i priserna på frukt och grönsaker 2009 sammanfaller med den globala ekonomiska nedgången det året. Det stämmer väl med att både frukt och grönsaker är produkter med ”normal” inkomstelasticitet, det vill säga att konsumenterna drar ner något på konsumtionen när de får mindre pengar att röra sig med (till skillnad från ”lyxvaror”, där reaktionen är kraftigare, och ”inferiöra varor”, som konsumenterna köper mer av när de får mindre pengar).²³

Figuren ovan ger en väldigt förenklad bild av hur priserna har utvecklats inom sektorn. Priserna på olika slags frukt och grönsaker varierar kraftigt under ett år,

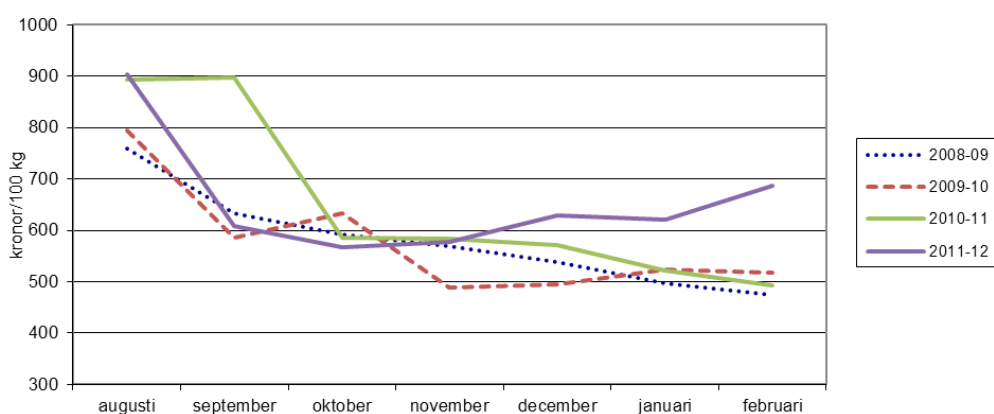
²³ Se Jordbruksverkets rapport 2009:8 om konsumtionsförändringar vid ändrade priser och inkomster.

och de kan dessutom vara mycket olika produkt för produkt. Resten av det här avsnittet ägnar vi därför åt att beskriva hur avräkningspriserna har utvecklats för några utvalda produkter.

Vi använder medelfel som ett mått på hur mycket priserna varierar mellan olika år. Medelfelet är standardavvikelsen för de senaste fem åren dividerat med medelvärdet för samma period.

Äpplen

För äpplen noteras svenska avräkningspriser från augusti till februari. Priserna är högst i början av skördetiden i augusti-september. Därefter sjunker de ganska snabbt ner till bottennoteringarna under vintern.

Källa: Jordbruksverkets databas

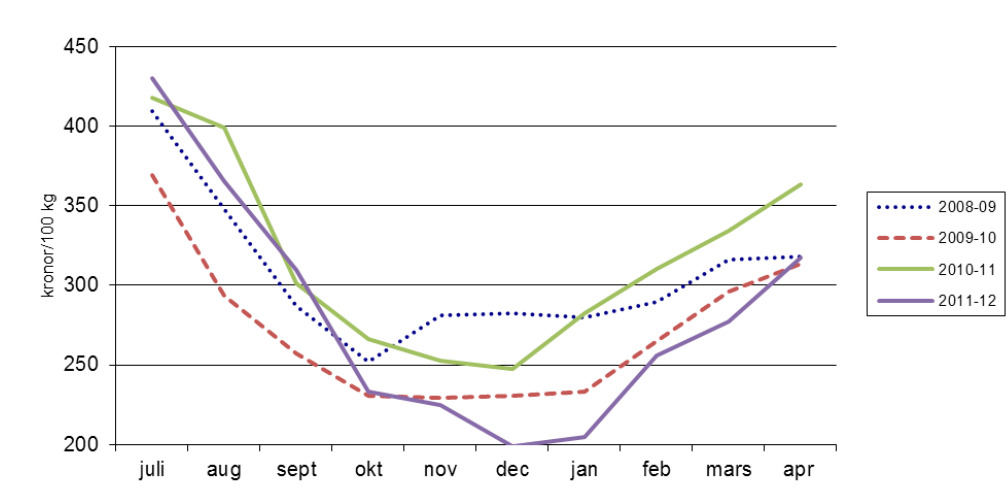
Figur 39 Avräkningspriser per månad för äpplen 2008 – 2011, kr/100 kg

År 2011-12 utmärker sig som ett år med ovanligt höga priser på äpplen under andra halvan av säsongen. Priset låg då på omkring 6-7 kr/kg, vilket är betydligt mer än de dryga 5 kr/kg som varit det vanliga de föregående åren.

Det är svårt att säga vad de höga priserna under 2011-2012 beror på. Äppelskörden var normalstor, även om den var betydligt lägre än rekordåret 2010, och importen var större än året innan.

Morötter

Också priset på morötter varierar på samma sätt varje år. Priser noteras för alla månader utom maj-juni, då det nästan inte finns några svenska morötter kvar att sälja. Priserna är som högst när skörden börjar under sommaren, och faller sedan raskt ner till bottennivåerna under senhösten. Därefter stiger de igen. Mönstret är typiskt för lagringsbara produkter; de odlare som inte har egna lager som klarar av långtidsförvaring säljer sina produkter snabbt och pressar ner priset under hösten.

Källa: Jordbruksverkets databas

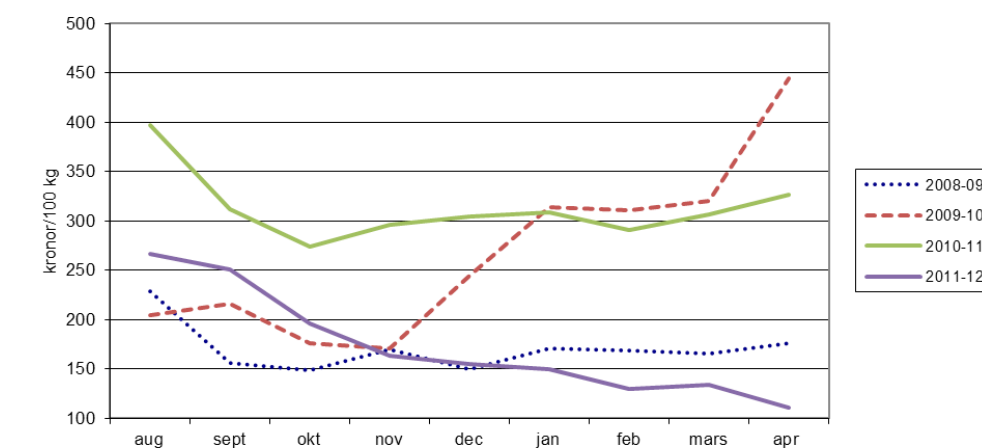
Figur 40 Avräkningspriser per månad för morötter 2008-2011, kr/100 kg

Det är påfallande små skillnader i priset på morötter mellan olika år. Medelfelet i serien är bara omkring tio procent.

Under 2011-12 var morotspriserna något lägre än normalt under större delen av säsongen. En förklaring till det är att morotsskörden var ovanligt stor 2011. Även 2009, ett annat år med en stor morotsskörd, slår de ökade volymerna igenom på priset. En anledning till att variationer i den svenska skörden syns så tydligt i priserna kan vara att Sverige har en mycket hög självförsörjningsgrad på morötter, så händelser i omvärlden slår inte igenom på samma sätt som för andra produkter.

Lök

För lök redovisas svenska priser för alla månader utom maj-juli. Säsongsvariationen är inte alls lika tydlig som för morötter, även om priserna tenderar att vara högre på försäsongen för att sedan sjunka något.

Källa: Jordbruksverkets databas

Figur 41 Avräkningspriser på lök per månad 2008-2011, kr/100 kg

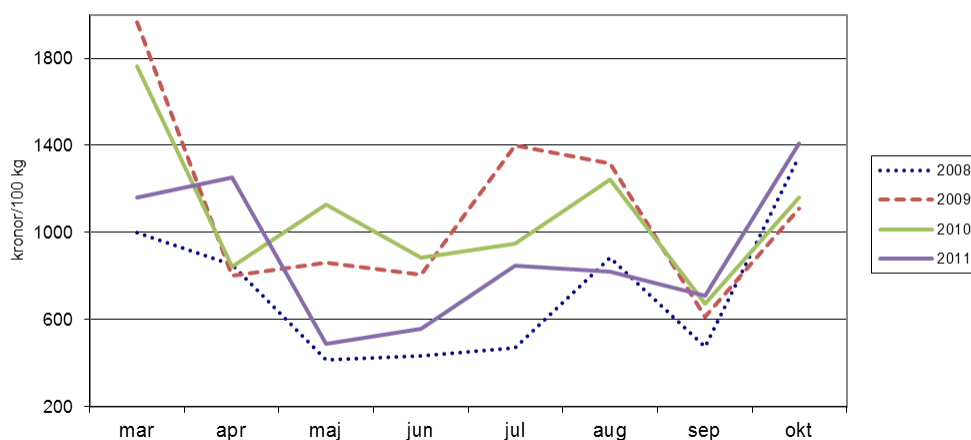
Lökpriserna kan variera kraftigt från ett år till ett annat. Exempelvis skedde det en kraftig ökning under senhösten 2009, då avräkningspriserna fördubblades på kort

tid. Priserna låg sedan kvar på en förhållandevis hög nivå (ungefär tre kronor/kg) under nästa säsong, för att sedan sjunka under 2011.

I början av 2012 var lökpriserna lägre än på länge, bara en dryg krona per kilo. De låga priserna 2011-2012 sammanfaller med att den svenska lökskörden var ovanligt stor det året. För de närmast föregående åren finns det dock ingen uppenbar koppling mellan skördeutfall och pris. Exempelvis var både 2009 och 2010 år med ganska goda skördar, och trots detta sköt priset i höjden till omkring 3 kr/kg.

Gurka

För gurka som odlas i växthus noteras svenska priser under perioden maj-oktober. Det finns ingen stark säsongsvariation i priset på växthusgurka, även om priserna tenderar att vara något högre i början och slutet av perioden.

Källa: Jordbruksverkets databas

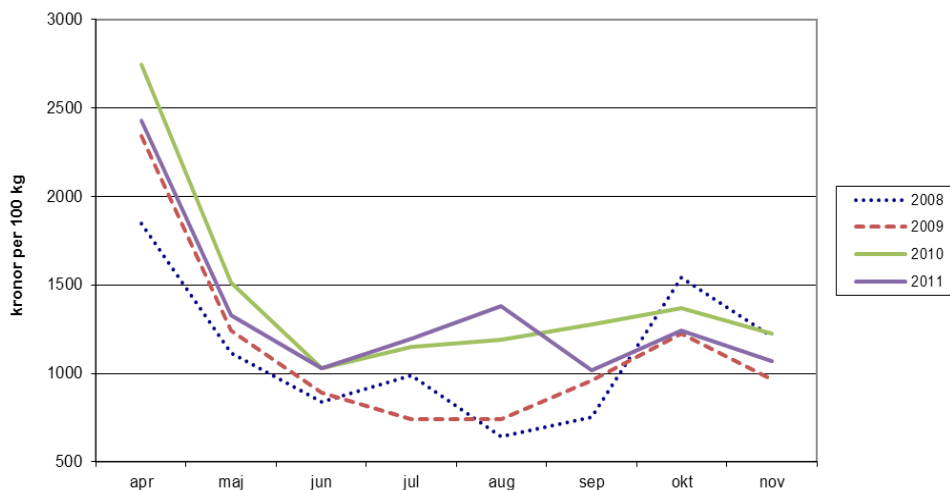
Figur 42 Avräkningspriser per månad för gurka 2008-2011, kronor/100 kg

Det är ganska stora variationer i priserna från ett år till ett annat. Medelfelet ligger på ungefär 30 procent under högsäsongen.

Under 2011 var gurkpriserna ganska låga, särskilt under perioden sommaren. Det kan i alla fall delvis förklaras av det utbrott av ehec-smitta som skedde under försommaren i Tyskland och som först – felaktigt – tillskrevs gurka. Det är dock inte alls fråga om ett stort prisras, som i en del andra länder inom EU. Avräkningspriset för juni 2011 uppgick till 82 procent av genomsnittet för juni 2006-2010, och redan i juli var priserna tillbaka i nivå med femårsgenomsnittet. Att priseffekten inte blev större än så tyder på att konsumenterna har stort förtroende för den svenska trädgårdsproduktionen.

Tomater

För tomater redovisas svenska priser under perioden april-november. Priserna är som högst i början av säsongen. Sedan sjunker de snabbt, och den lägsta noteringen brukar infalla i juni. Både 2008 och 2009 fortsatte dock prisminskningen in på högsommaren.

Källa: Jordbruksverkets databas

Figur 43 Avräkningspriser för tomat per månad 2008-2011, kronor/100 kg

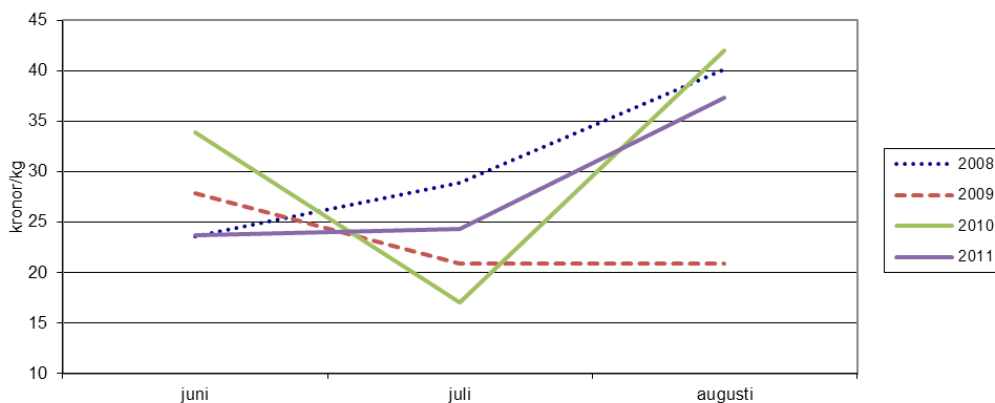
Det kan skilja tämligen mycket i pris från ett år till ett annat, särskilt under högsommaren. Under den perioden når medelfelet upp till 30 procent.

2011 var ett år med goda priser på tomater. Under sommaren låg priserna omkring 10 procent högre än genomsnittet för de föregående fem åren. Det går inte att se någon effekt alls på tomatpriserna av den ehec-kris som drabbade delar av den europeiska grönsakssektorn under sommaren.

Även 2010 var ett år med förhållandevis höga avräkningspriser på tomater. Det är värt att notera att detta sammanfaller med rekordlåg tomatproduktion i Sverige – under både 2010 och 2011 var tomatproduktionen nere på knappt 14 000 ton, vilket är en minskning med omkring 20 procent jämfört med perioden närmast dessförinnan. Det är möjligt att de höga tomatpriserna är en direkt följd av det minskade utbudet av svenska tomater. Det återstår att se om den prisresponsen är stor nog för att hejda tillbakagången i den svenska tomatodlingen.

Jordgubbar

För jordgubbar redovisas svenska priser bara under de tre sommarmånaderna. Under denna korta period finns ingen tydlig trend i priserna, annat än att de är som lägst under högsäsongen i juli.

Källa: Jordbruksverkets databas

Figur 44 Avräkningspriser per månad för jordgubbar 2008-2011, kronor/kg

Det är stora skillnader mellan högsta och lägsta pris under de fyra åren. I juni och juli är medelfelet i serien omkring 25 procent, och i slutet av säsongen är prisskillnaderna ännu större. Det beror på att både skörden och efterfrågan kan variera starkt med vädret.

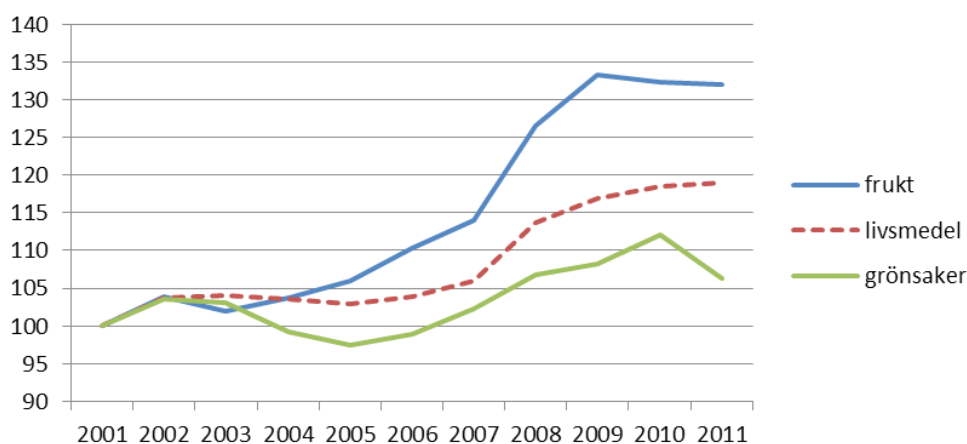
Under 2011 var priserna ovanligt låga på försäsongen eftersom bären mognade tidigt. I juli och augusti låg priserna däremot ungefär 20 procent över snittet för de föregående fem åren.

3.4.2 Priser i konsumentledet

Konsumentpriserna för frukt och grönsaker har ökat stadigt under många år. I stort följer de utvecklingen för livsmedel generellt sett, i alla fall sett över en längre tidsperiod.

KPI redovisas med basår 1980. För att fokusera på utvecklingen de senaste tio åren har vi räknat om serien till bas 2001.

I det perspektivet ser vi att frukten blivit betydligt dyrare under de senaste tio åren, den har ökat med 32 procent. Priset på grönsaker däremot har utvecklats i betydligt måttligare takt, och ligger något under index för livsmedel generellt.

Källa: SCB, årsmedeltal enligt COICOP

Figur 45 Konsumentprisindex för frukt, grönsaker och livsmedel 2001-2011

För 2011 visar diagrammet på en klar nedgång i konsumentpriset på grönsaker. En bidragande förklaring är troligen ehec-utbrottet i Tyskland under sommaren, som under några månader ledde till kraftiga prisfall i flera EU-länder. Det finns dock inget motsvarande fall i de svenska avräkningspriserna för tomater och gurka (två av de produkter som berördes mest av ehec-situationen).

Det är frestande att jämföra utvecklingen av producent- och konsumentpriser. Serierna är dock inte jämförbara. Det beror på att producentpriserna endast avser produkter som odlas i Sverige, medan konsumentpriserna även inkluderar importerade produkter.

Konsumentpriserna varierar inte särskilt mycket per månad om man tittar på varugrupperna "frukt" och "grönsaker". Det är väntat, eftersom grupperna består av många olika produkter med olika skördetid och lagringsmöjligheter. Det hade varit önskvärt att gå igenom prisutvecklingen per månad för några utvalda produkter, men vi har inte kunnat få tillgång till den datan i tid.

Om man tittar på äldre data (från 2006 fram till januari 2010) för några utvalda produkter kan man konstatera följande mönster:

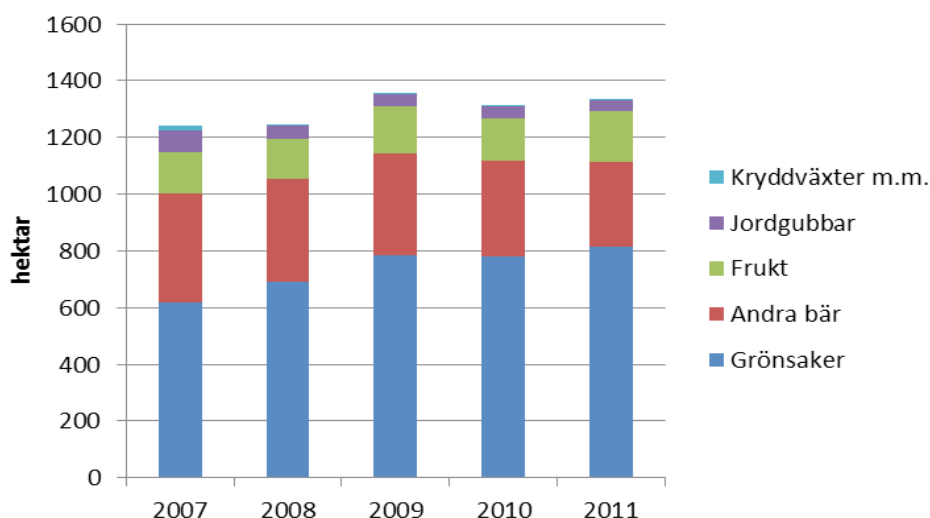
- Konsumentpriset på **lök och morötter** brukar vara som högst under sommaren, när det inte finns mycket svenska produkter i butiken och det alltså inte heller finns några priser i producentledet att jämföra med. För morötternas del har pristoppen de senaste åren legat något senare än för lök, och troligen omfattade den även nyskördade svenska produkter.
- För **gurka** följs priserna åt mycket väl i producent- och konsumentled. Även för **tomater** har de båda prisserierna en mycket likartad utveckling under stora delar av året, även om konsumentpriserna inte faller lika mycket som producentpriserna i början av sommaren när högsäsongen börjar.
- För **äpplen** är konsumentpriserna ganska stabila under perioden, medan producentpriser varierar i cykler som toppar under den svenska säsongens början i augusti.

3.5 Lönsamhet

Den jordbruksekonomiska undersökningen har med en kategori om trädgårdsföretag. Detta är dock en mycket heterogen kategori, samtidigt som undersökningen bara omfattar ett fåtal trädgårdsföretag. Det är därför inte lämpligt att redovisa en tidsserie för lönsamheten inom sektorn.

3.6 Ekologisk produktion

Totalt sett har den ekologiskt odlade arealen inom frukt och grönsaker ökat med omkring åtta procent från 2007 till 2011. De siffrorna bygger på för hur stora arealer man ansökt om miljöersättning för ekologisk odling. År 2011 uppgick den ekologiska arealen för frukt och grönsaker till drygt 1300 hektar.

Källa: Jordbruksverket (ansökning om miljöersättning). I kryddväxter ingår också grönsaksutsäde.

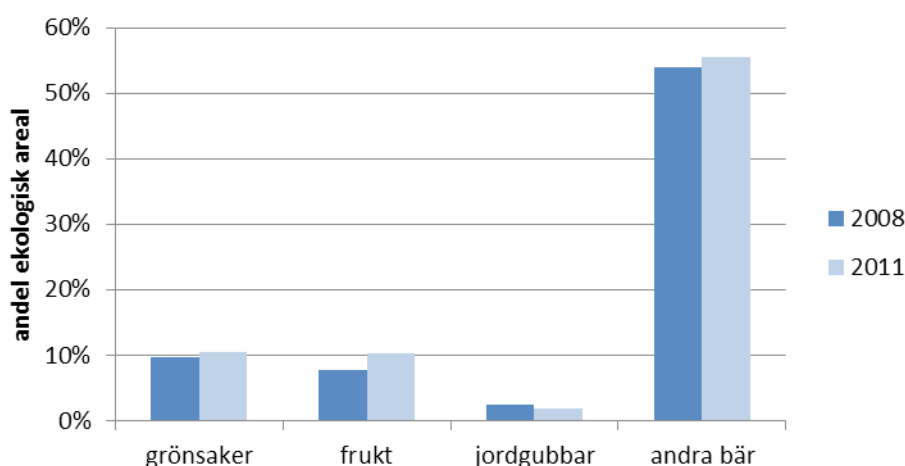
Figur 46 Arealer inom sektorn som odlas ekologiskt 2007-2011, hektar

Grönsakerna står för de största ekologiska arealerna inom sektorn. Detta är väntat, eftersom grönsakerna står för de klart största arealerna totalt sett. Mer anmärk-

ningsvärt är att delsektorn ”andra bär” kommer på andra plats. Detta är en mycket liten sektor totalt sett, men en mycket stor andel av arealen odlas ekologiskt.

Grönsaksarealen står också för större delen av ökningen i ekologisk areal inom sektorn. Den ekologiska grönsaksarealen ökade med omkring en tredjedel under perioden. Även för fruktodlingen ökade de ekologiska arealerna, medan övriga delsektorer minskade.

Det övergripande målet i Sverige är att tjugo procent av jordbruksmarken ska odlas ekologiskt 2013. Frukt- och grönsaksodlingen i sin helhet är ganska långt ifrån det målet.

Källa: Jordbruksverket (miljöersättning för ekologisk produktion samt JO SM 33 0901). Eftersom siffrorna kommer från olika undersökningar ska de inte betraktas som exakta, utan mer som en fingervisning om andelen ekologisk areal.

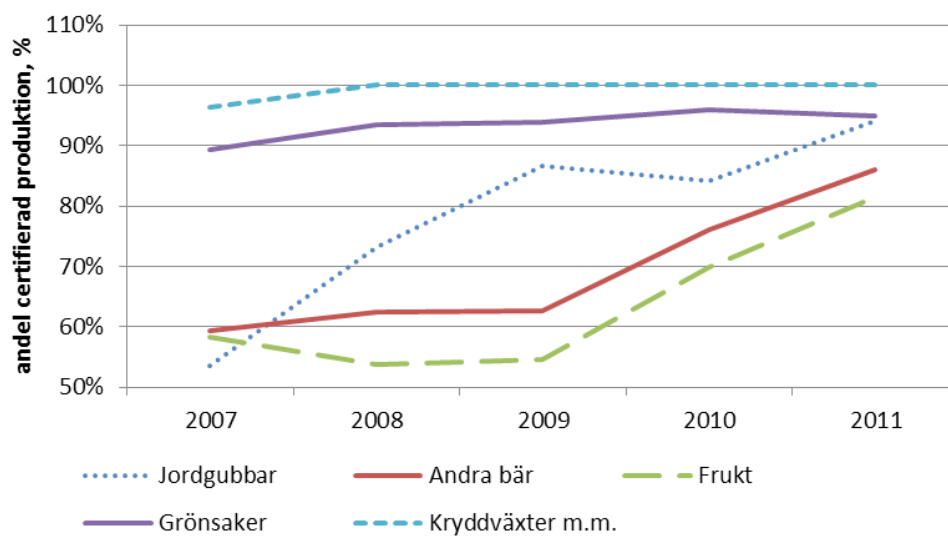
Figur 47 Andel av arealen som odlas ekologiskt 2008 och 2011, procent

Som framgår av figuren ovan är andelen ekologiskt odlad areal knappt tio procent för frukt och grönsaker, och för jordgubbar är den ännu lägre med bara två procent.

Den speciella situationen för ”andra bär” framgår tydligt av diagrammet. Som vi konstaterat tidigare utgör den kategorin den näst största andelen av ekologisk areal för frukt, bär och grönsaker, trots att det är en mycket liten delsektor. Mer än hälften av den arealen odlas ekologiskt.

Det finns flera anledningar till att inte fler odlare har ställt om till ekologisk produktion. Enligt en enkät för några år sedan menar odlarna själva att de tre största problemen är för låga priser på ekologiska produkter, för mycket arbete, och för mycket ogräs.

Inom den ekologiska produktionen skiljer man på certifierad ekologisk produktion och annan ekologisk produktion (numera ofta kallad kretsloppsriktad produktion). Skillnaden har i första hand att göra med hur produkten hanteras efter skörden, och handlar bland annat om märkning och om hur man ska hålla isär ekologiska och konventionella produkter. Det är bara certifierade produkter som får säljas som ekologiska till konsumenterna.

Källa: Jordbruksverket

Figur 48 Andel ekologisk areal som är certifierad, 2007-2011

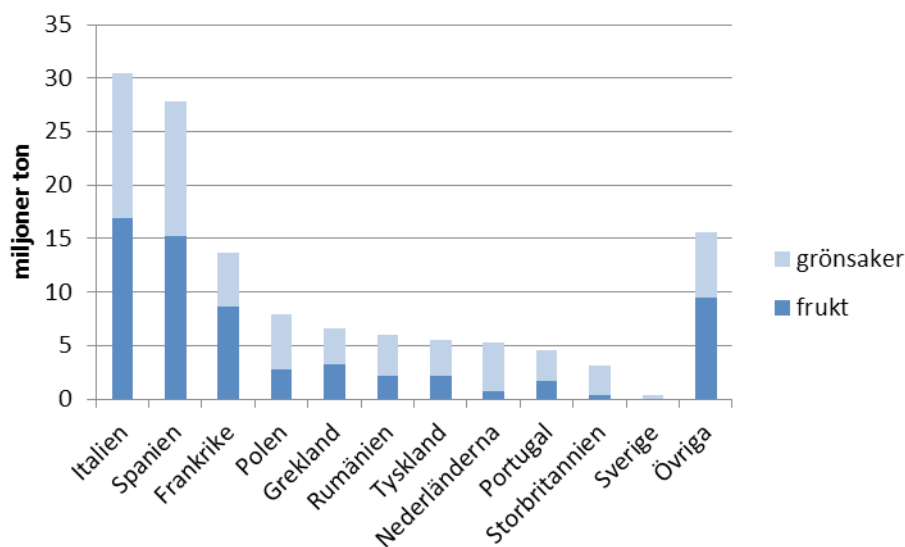
Den klart största delen av den ekologiska arealen är numera certifierad. För grönsaker har den certifierade arealen legat över 90 procent ända sedan de nya reglerna infördes, medan jordgubbar, andra bär och frukt ökat markant under perioden.

4 EU-marknaden

I det här avsnittet ger vi en kort översikt över EU:s produktion, konsumtion och handel när det gäller frukt och grönsaker.

4.1 Produktion i EU

EU producerar ungefär 125 miljoner ton frukt och grönsaker om året. De klart största producentländerna är Spanien och Italien, som tillsammans står för nästan hälften av EU:s totala produktion. Sverige står för en försvinnande liten del av EU:s totala produktion av frukt och grönsaker, närmare bestämt 0,3 procent.

Källa: FAO.

Figur 49 EU:s produktion av frukt och grönsaker 2010, miljoner ton

EU:s totala produktion i de största länderna har gått tillbaka på senare år. Allra tydligast är tendensen i Frankrike, där produktionen minskat med 17 procent under 00-talet. I Spanien är nedgången mindre, ungefär tre procent. I Italien är däremot produktionen ungefär lika stor nu som för tio år sedan, men eftersom landets frukt- och grönsaksproduktion var högre i mitten av 00-talet har också de upplevt en viss minskning på senare tid.

Nedgången i den totala produktionen består i nedgångar för många olika produktslag. Bland grönsakerna kan man till exempel notera en nedgång på omkring tio procent för kål, morötter och sallad. På fruktsidan är det värt att notera att pro-

duktionen av äpplen och vindruvor gått ner.

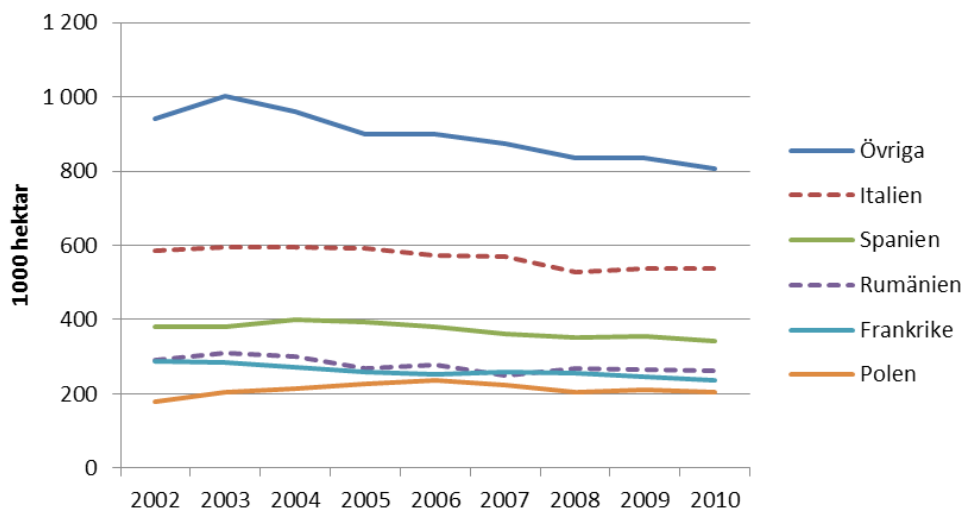
Tabell 10 EU:s produktion av vissa frukter och grönsaker, 1000 ton

Grönsaker	Produktion 2009-10	Förändring sen 2003-04
Tomater	17 551	-6 %
Lök	5 665	3 %
Kål	5 382	-10 %
Morötter och rovor	5 296	-8 %
Sallad	3 077	-9 %
Frukt	Produktion 2009-10	Förändring sen 2003-04
Vindruvor	24 714	-14 %
Äpplen	11 121	-11 %
Citrusfrukt	7 630	-2 %
Persikor, nektariner	4 010	9 %

Källa: FAO. Datan är en sammanräkning av data för enskilda MS, och ett par mindre produktionsländer saknas.

En förklaring till att de producerade kvantiteterna minskar inom EU är att allt mindre arealer används för att odla frukt och grönsaker. För grönsaker handlar det om en minskning med omkring 11 procent sedan 2002-04, och motsvarande siffra för frukt är en minskning med 7 procent.

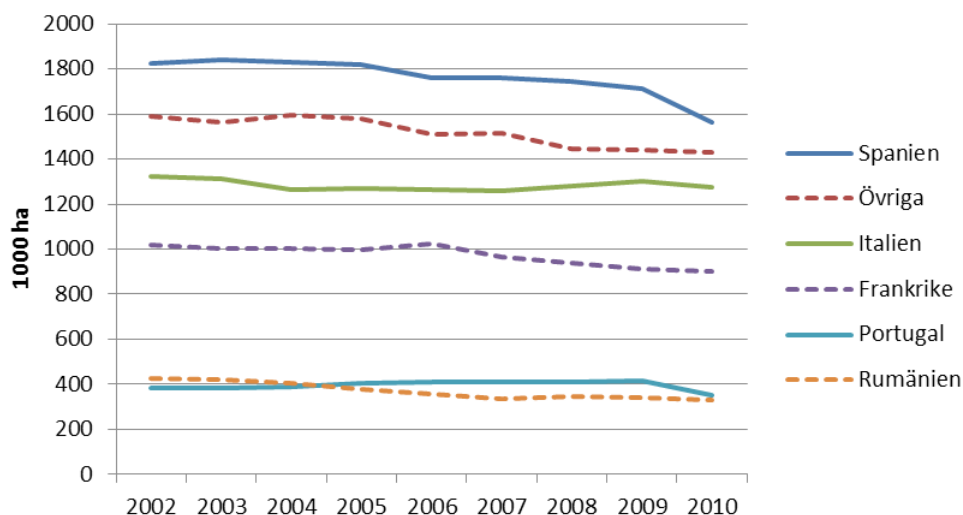
Arealerna minskar i alla de stora producentländerna. I Frankrike har arealen grönsaker minskat med 13 procent under perioden, och i Italien och Spanien är motsvarande minskning tio procent. Endast i ett fåtal länder har grönsaksarealen ökat under perioden. Dit hör till exempel Polen, Nederländerna och Sverige.

Källa: FAO

Figur 50 Areal grönsaker i EU 2002-2010, 1000 ha

När det gäller fruktarealerna är nedgången tydlig för två av de tre stora producentländerna, nämligen Spanien och Frankrike. I dessa båda länder har arealen minskat med omkring nio procent. Däremot har Italien legat på i stort sett oförändrad areal under 00-talet.

Källa: FAO

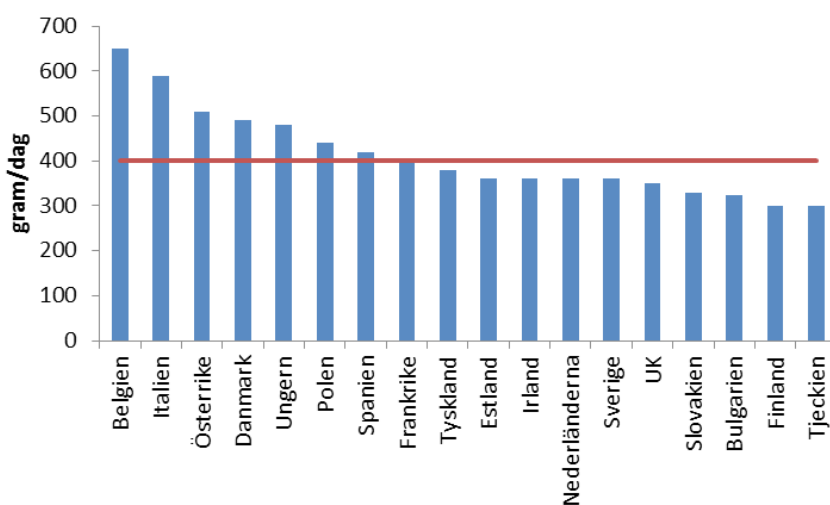
Figur 51 Areal frukt i EU 2002-2010, 1000 ha

Ekologisk produktion sker på knappt fem procent av EU:s trädgårdsareal (avser 2006). Detta kan tyckas lite, men är trots allt mer än motsvarande andel för spannmål. Den ekologiska arealen ökade ganska stadigt under första halvan av 00-talet.²⁴

4.2 Konsumtion i EU

Den genomsnittliga EU-medborgaren äter 219 gram frukt och 228 gram grönsaker om dagen. Detta är visserligen över FAO:s rekommendation på 400 gram per dag, men betyder ändå att många inte får i sig tillräckligt med frukt och grönsaker.

Enligt Freshfel ligger ungefär hälften av EU-länderna under den rekommendationen. Framför allt är det länderna i norra Europa som är dåliga på att äta frukt och grönsaker.

Källa: Freshfel

Figur 52 Konsumtion av frukt och grönsaker i vissa EU-länder 2010, gram per person och dag

²⁴ DG Agri, *An analysis of the EU organic sector*, juni 2010. Kategorin trädgårdsodling inkluderar olivträd men inte potatis.

Det är värt att notera att Freshfel tar fram sin data genom att utgå från produktionen, lägga till importen och dra ifrån exporten. Detta ger dem ett bruttovärde, som är det som används i och med att man då också får med frukt och grönsaker som går till bearbetning. Metoden tar inte hänsyn till att en betydande del av produktionen går bort i svinn i olika led. Om man räknar med att 20 procent av produktionen går bort i svinn så leder det till att bara åtta EU-länder når upp till rekommendationen 400 g/dag. Å andra sidan tar metoden inte heller hänsyn till att många konsumenter äter produkter de själva odlat.

En helt annan metod har använts av Europeiska rådet för livsmedelsinformation (EUFIC). De har sammanställt nationella undersökningar av kostvanor och bearbetat dem för att få någorlunda jämförbara resultat från de berörda länderna. Enligt den sammanställningen är det bara en handfull av EU-länderna som klarar rekommendationen på 400 gram/dag (fast då ingår å andra sidan inte juice i siffrorna).²⁵

Oavsett hur man räknar står det klart att konsumtionen av frukt och grönsaker i flera länder är lägre än man kunde önska med tanke på folkhälsan. Dessutom tycks trenden gå åt fel håll. Konsumtionen i genomsnitt för EU har minskat med omkring 100 gram per person och dag under perioden 2000-2010. År 2000 var genomsnittet för EU närmare 600 g/dag, medan genomsnittet för 2010 var omkring 500 g/dag.²⁶

För grönsaker utgörs minskningen framför allt av den ospecificerade kategorin ”övriga grönsaker”. Datan visar alltså inte på någon nämnvärd minskning i konsumtionen av exempelvis tomater, gurka, sallad, lök eller morötter.

När det gäller frukt är den neråtgående tendensen inte lika tydlig, även om 2010 var ett dåligt år för fruktkonsumtionen i EU. Bland annat åt européerna mindre äpplen och citrusfrukt.

4.3 EU:s handel

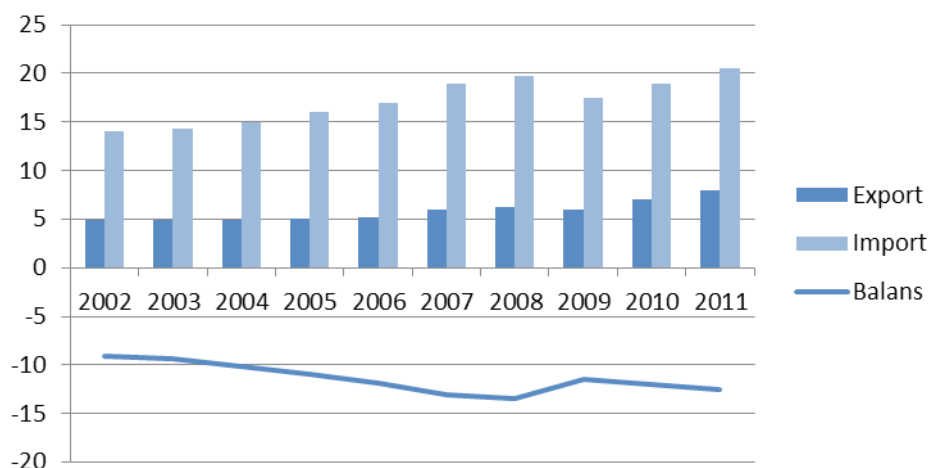
EU har en negativ handelsbalans för frukt och grönsaker. Det beror på att unionen importerar betydligt mer frukt än den exporterar. När det däremot gäller grönsaker är importen och exporten ungefär jämnstora.²⁷

Räknat i absoluta tal har underskottet i handeln med frukt och grönsaker ökat under 00-talet. År 2011 var underskottet 11.9 miljarder euro, vilket är en ökning med omkring 30 procent jämfört med sekelskiftet.

25 EUFIC Review, Fruit and vegetable consumption in Europe – do Europeans get enough?

26 Presentation av Freshfel på skolfruktsmötet den 28 mars 2012.

27 Hela det här avsnittet bygger på kommissionens rapport *Monitoring Agri-trade policy: The EU and major world players in fruit and vegetable trade*, juli 2012.

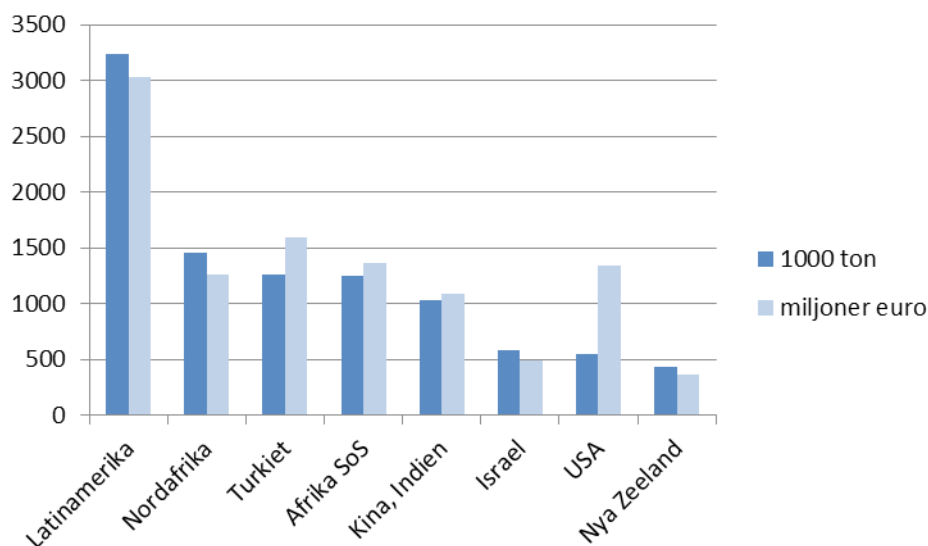

Källa: Eurostat. Siffrorna inkluderar potatis och är avlästa från ett diagram från DG Jordbruk.

Figur 53 EU:s export och import av frukt och grönsaker 1999-2011, miljarder euro

En anledning till de växande underskotten är att EU importerar allt mer tropisk frukt, som bananer och ananas. Importen ökar också kraftigt av bearbetad frukt, som till exempel fruktkonserver och juicer.

EU:s import av frukt och grönsaker kommer framför allt från ett dussintal länder. Närliggande länder som Turkiet, Marocko, Israel och Egypten är viktiga leverantörer. Då handlar det i stor utsträckning om produkter som konkurrerar direkt med motsvarande produktion inom EU, eftersom säsongerna delvis sammanfaller med odlingen i Sydeuropa. Annan import kommer från södra halvklotet, och därmed kan den komplettera det europeiska utbudet under vår lågsäsong. Det gäller till exempel import från Sydafrika, Nya Zeeland och flera latinamerikanska länder.

Källa: DG Jordbruk, juli 2012

Figur 54 EU:s import av frukt och grönsaker 2006-2010 från valda länder, 1000 ton och milj. euro

Det är värt att notera att importen från framför allt USA men också från Turkiet är mer värd i förhållande till de importerade kvantiteterna jämfört med importen från exempelvis Latinamerika och Nordafrika. En bidragande orsak är att en påfallande stor del av importvärdet består av olika slags nötter.

Tabell 11 Produkter EU importerar från de största leverantörländerna

Land, region	Produkter som exporteras till EU
Latinamerika	Tropisk frukt, äpplen, fruktjuicer, vindruvor
Nordafrika	Tomater, paprika, bönor, citrusfrukt
Turkiet	Nötter, torkad frukt, körsbär, tomater, paprika, gurka
Afrika SoS	Vindruvor, apelsiner, bananer, fruktkonserver
Kina, Indien	Frysta frukter och bär, vitlök, äppeljuice, svamp, tomat- och sparrisberedningar, nötter
Israel	Paprika, avokado, dadlar, citrusfrukt
USA	Nötter, fruktjuicer, tomatberedningar, torkad lök
Nya Zeeland	Äpplen, kiwifrukt, lök

Källa: kommissionen kompletterat med Eurostat

I sin studie drar kommissionen särskild uppmärksamheten till Kinas växande roll på världsmarknaden. Landets export av färska och bearbetade frukter och grönsaker har tredubblats de senaste tio åren. Exporten består av många olika produkter, men så lite som fem produkter står tillsammans för 40 procent av Kinas export inom sektorn: vitlök, bearbetad svamp, tomatpasta, äppeljuice och färska äpplen. Utvecklingen kan beröra EU på två sätt: antingen genom direkt konkurrens på EU-marknaden med kinesiska produkter, eller indirekt genom att EU-produkter trängs ut från marknader i andra länder.

EU:s export är betydligt mer koncentrerad än importen. Framför är Ryssland en mycket viktig marknad; omkring en fjärdedel av EU:s export av frukt och grönsaker går dit (räknat i värde). Schweiz, Norge och USA är andra länder som köper frukt och grönsaker från EU i nämnvärd omfattning. Att Ryssland är så dominerande betyder att EU-marknaden är extra känslig för förändringar i den ryska efterfrågan. Det märktes inte minst under ehec-utbrottet sommaren 2011, då Ryssland under en period i juni förbjöd import från EU och betydande volymer av frukt och grönsaker hade svårt att hitta andra köpare. Man ska dock inte överdriva effekten av ehec-utbrottet, eftersom EU:s export till Ryssland för helåret 2011 faktiskt var större än året innan.

4.3.1 EU:s handelsavtal för frukt och grönsaker

EU har en rad handelsavtal och andra arrangemang med många länder. Dessa avtal innebär ofta att parterna sänker eller tar bort tullarna sinsemellan på frukt och grönsaker. Nedan ger vi en grov översikt över vilka avtal som finns på området.

Det är ingen tull alls på import till EU från följande länder och regioner:

- de minst utvecklade länderna, enligt FN:s definition
- länderna på västra Balkan
- vissa före detta kolonier i Afrika, Karibien och Stillahavsområdet

Det är nedsatt eller ingen tull på vissa frukter och grönsaker från en lång rad länder:

- samtliga u-länder
- de flesta länderna söder och öster om Medelhavet
- Chile, Island, Mexiko, Norge, Schweiz, Sydafrika och Sydkorea

Dessutom finns tullkvoter inom ramen för WTO:s regelverk för en del produkter. En del av dessa gäller för alla länder, medan andra gäller endast utpekade länder.

Mer information om vilka tullar som gäller för import till EU av frukt och grönsaker finns bland annat på Jordbruksverkets webbplats.

De flesta av avtalen ovan innebär också att dessa länder ger EU förmånligare tullar på import från unionen.

4.4 EU-priser

Kommissionen beskriver 2011 som ett hemskt år för frukt- och grönsakssektorn. Priserna pressades neråt dels av ehec-utbrottet i Tyskland och dels av det faktum att slutet av den sydeuropeiska säsongen överlappade med början av den nordeuropeiska, i synnerhet för grönsaker. Situationen förbättrades inte av det besvärliga ekonomiska läget i stora delar av EU.

Sammantaget ledde detta till att grönsakspriserna låg ungefär 25 procent lägre än året innan, och för flera produkter också lägre än priserna för 2009, som också betraktas som ett dåligt år för näringen. En av de produkter som drabbades hårdast var runda tomater, vars pris låg 40 procent under fjolårets nivå. Specialtomater klarade sig bättre.

För äpplen låg priserna ungefär tio procent under den föregående säsongen, och för päron 35 procent. För persikor och nektariner hamnar nedgången ungefär mitt emellan. För alla dessa frukter var skörden större under 2011 än året innan, vilket bidrog till prispressen.²⁸

Det är svårt att på ett enkelt sätt ge en översikt över priserna på frukt och grönsaker i EU. Priser rapporteras för många olika produkter, och kan skilja sig kraftigt mellan länder och mellan olika tider på året.

I det här avsnittet redovisar vi därför endast priser för sådana produkter som odlas i betydande mängd i Sverige, och som vi dessutom importerar från EU-länder. Varje figur jämför det svenska priset med de två EU-länder som vi importerar mest av den berörda produkten från. Jämförelsen tar inte hänsyn till att transportkostnader skulle tillkomma för att sälja de utländska produkterna i Sverige.

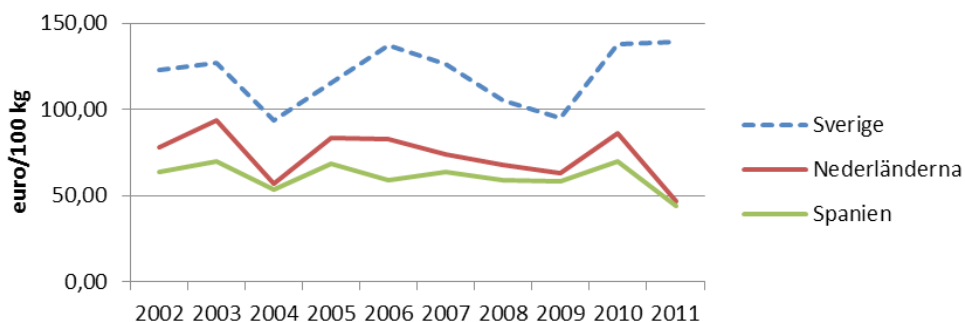
Läsare som vill ha mer detaljerad information om priser i olika EU-länder kan till exempel läsa produktrapporterna på kommissionens webbplats.²⁹

28 Alla siffror i det här avsnittet kommer från kommissionens översikt *The 2011 Agricultural Year*, mars 2012.

29 http://ec.europa.eu/agriculture/fruit-and-vegetables/product-reports/index_en.htm. Här finns rapporter för äpplen/päron, citrusfrukt, bananer och tomater.

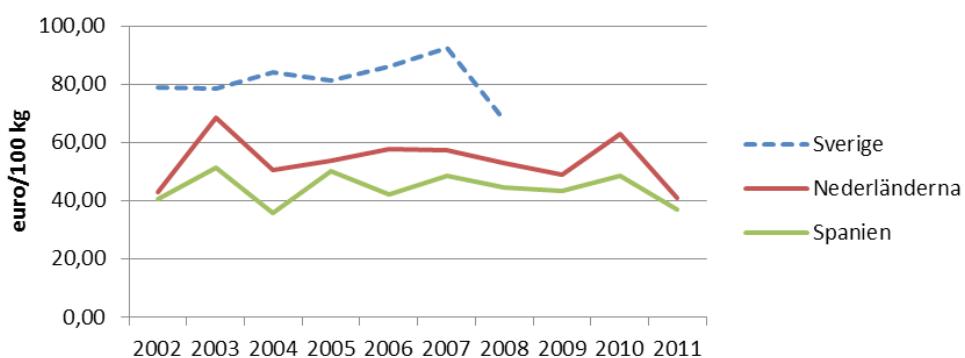
4.4.1 Tomater och gurka

För gurka och tomat ligger de svenska priserna påfallande högt över de priser som redovisas för Nederländerna och Spanien. För dessa båda länder har årsgenomsnittet på senare år legat på omkring 50-60 euro/100 kg för tomater, och något lägre för gurka. Samtidigt har de svenska priserna legat på över 100 euro/kg för tomater, och omkring 80-90 euro/100 kg för gurka.

Källa: Eurostat

Figur 55 Pris i producentled på tomater 2002-2011, euro/100 kg

Källa: Eurostat. Svenska priser saknas för 2009 och 2010. För 2011 var de 92 euro/100 kg.

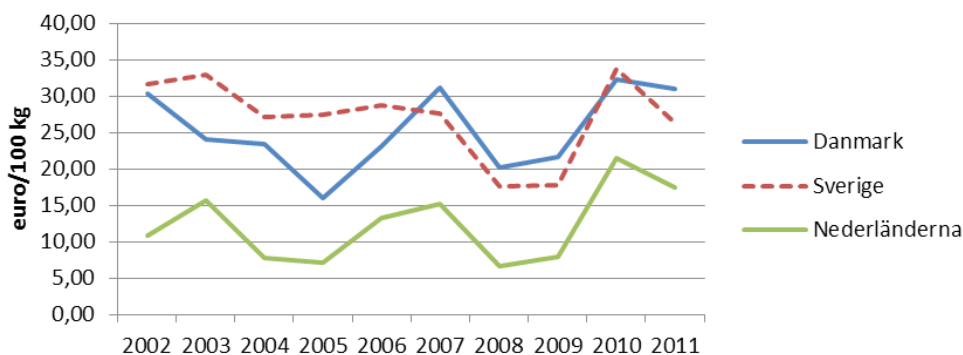
Figur 56 Pris i producentled på gurka 2002-2011, euro/100 kg

Att det är möjligt att upprätthålla en så pass stor skillnad i producentpriser mellan Sverige och viktiga konkurrensländer tyder på att konsumenterna är beredda att betala lite mer för svenska produkter. Trenden med närodlat kan vara en del i detta. Enligt intervjuer med näringen betalar de 2-3 kronor mer per kilo för svenska tomater än för nederländska, trots att det tillkommer en fraktkostnad på omkring 60 öre/kg för de importerade produkterna.³⁰

4.4.2 Lök och vitkål

För frilandsgroönaker lök och vitkål ligger de svenska priserna närmare konkurrenterna än vad som är fallet för gurka och tomat. Det nederländska årsgenomsnittet för lök har länge legat på omkring 10 euro/100 kg, för att sedan öka markant under 2010 och 2011. De danska priserna ligger närmare de svenska, i synnerhet under andra halvan av perioden.

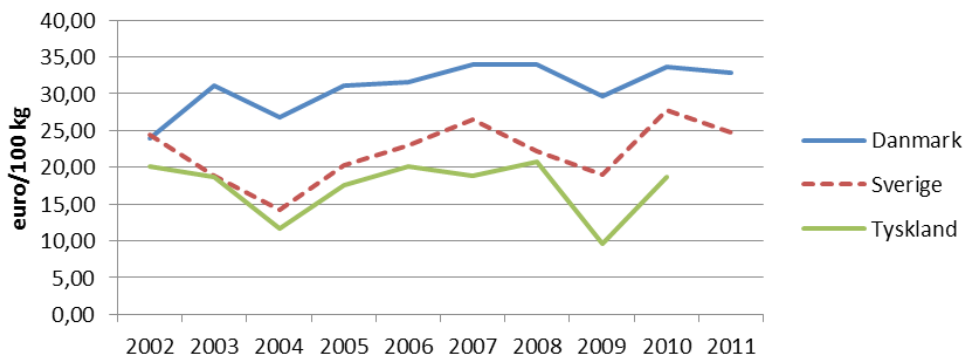
³⁰ Jordbruksverket rapport nr 2011:28, Jordbruksprodukters kvalitet och dess effekter på konkurrenskraften.

Källa: Eurostat

Figur 57 Pris i producentled på lök 2002-2011, euro/100 kg

Också för vitkål ligger de svenska priserna ganska nära de främsta konkurrenterna. De tyska producenterna får omkring 20 euro/100 kg, vilket bara är något lägre än de svenska priserna. Av de tre länderna ligger Danmark högst, med ett pris som oftast ligger något över 30 euro/100 kg.

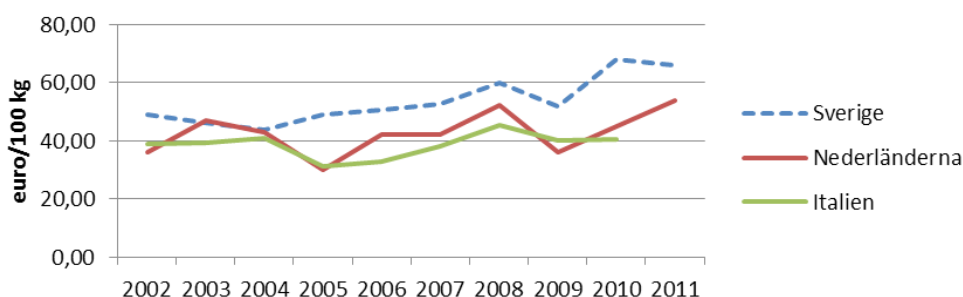
Källa: Eurostat

Figur 58 Pris i producentled på vitkål 2002-2011, euro/100 kg

Med tanke på de kriterier vi använde när vi gjorde urvalet (betydande svensk odling och betydande import) för det här avsnittet borde det även finnas en figur för sallad. Eurostat redovisar dock inte svenska priser för sallad, så vi har valt att inte ta med produkten hellre än att blanda information från olika källor.

4.4.3 Äpplen och jordgubbar

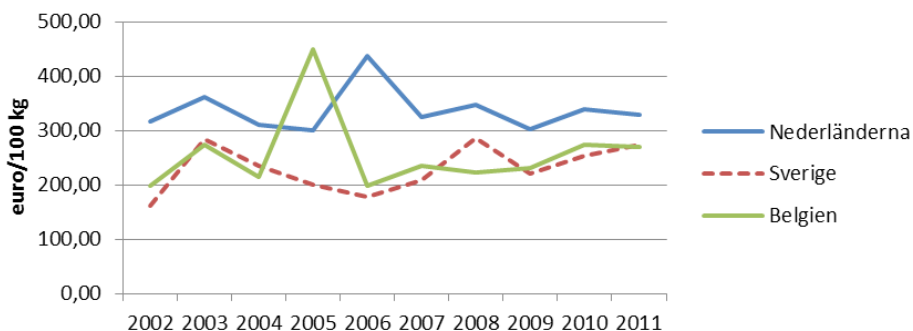
För äpplen har priset i de främsta konkurrentländerna i EU hållit sig omkring 40 euro/100 kg på senare år. De svenska priserna ligger märkbart högre, omkring 60 euro/100 kg.

Källa: Eurostat

Figur 59 Pris i producentled på äpplen 2002-2011, euro/100 kg

För jordgubbar redovisas ganska jämbördiga priser för Sverige och Belgien, medan de holländska priserna ligger betydligt högre.

Källa: Eurostat. Italien skulle ha varit med i diagrammet om källan haft data.

Figur 60 Pris i producentled på jordgubbar 2002-2011, euro/100 kg

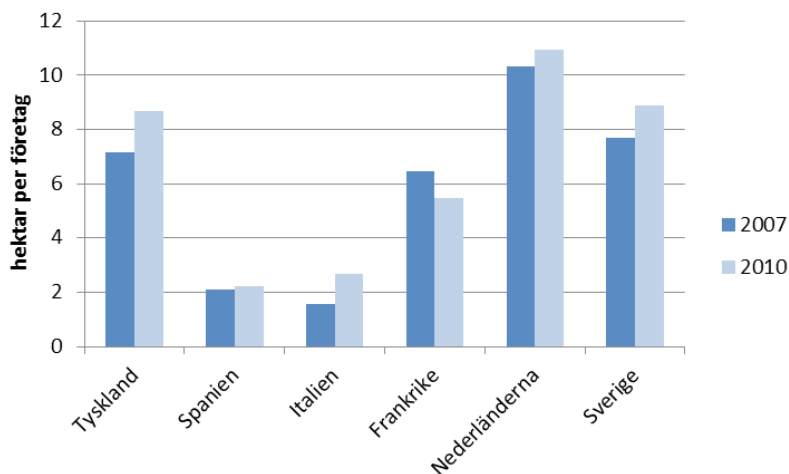
Man bör dock komma ihåg att figuren redovisar priset på årsbasis. Jordgubbarna har en förhållandevis kort säsong, och priserna kan växla snabbt från vecka till vecka. Dessutom avser datan både produkter från växthus och på friland.

4.5 Strukturutveckling inom EU

Det är inte bara i Sverige som företagen blir färre och större. Samma tendenser kan ses i hela EU.³¹

På bara tre år (från 2007 till 2010) tycks antalet företag som odlar frukt eller grönsaker ha minskat med 20 procent i EU som helhet. Siffran blir ännu högre om man tar med en drastisk redovisad minskning av antalet grönsaksföretag i Polen. Man bör dock tolka datan med viss försiktighet eftersom vi bara har två datapunkter och datan samlats in från 27 medlemsländer.

Samtidigt har genomsnittsarealen per företag ökat i flera av de främsta produktionsländerna. Bara i Frankrike tycks utvecklingen ha gått åt motsatt håll. Det gäller både frilandsgronsakerna samt odlingen av frukt och bär.

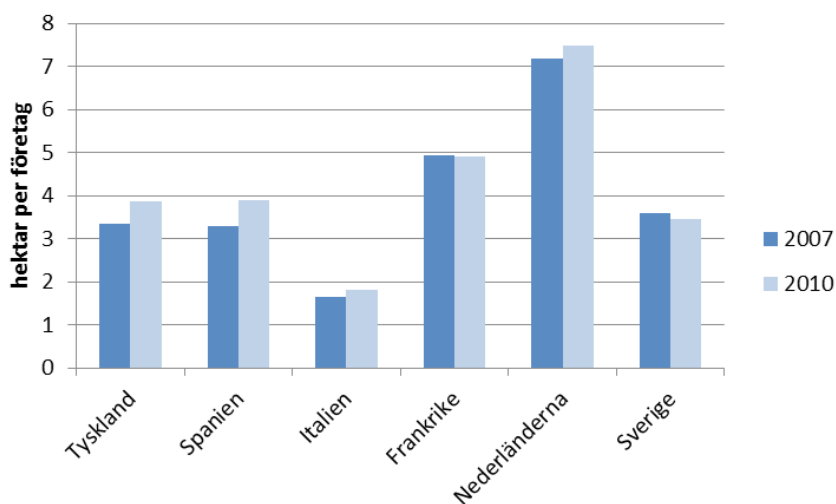
Källa: Eurostats strukturundersökning

Figur 61 Utomhusareal för grönsaker per företag i vissa EU-länder 2007 och 2010, hektar

³¹ All data i avsnittet kommer från Eurostats strukturundersökningar. Den senaste omfattande undersökningen gjordes 2010. En partiell undersökning gjordes senast 2007.

Figuren ovan visar att grönsaksodlarna i de nordliga länderna (Tyskland, Nederländerna och Sverige) har betydligt större arealer än deras konkurrenter i söder. Den genomsnittliga grönsaksodlaren i Spanien och Italien har en areal på omkring två hektar, medan motsvarande siffra i de nordeuropeiska länderna är 8-10 hektar.

För frukt- och bärödlingen är bilden påfallande lik den för frilandsgrönsakerna. De största genomsnittliga arealerna per företag finns i Nederländerna, och arealen per företag har ökat i alla stora producentländer utom i Frankrike.

Källa: Eurostats strukturundersökning

Figur 62 Areal frukt och bär per företag i vissa EU-länder 2007 och 2010, hektar

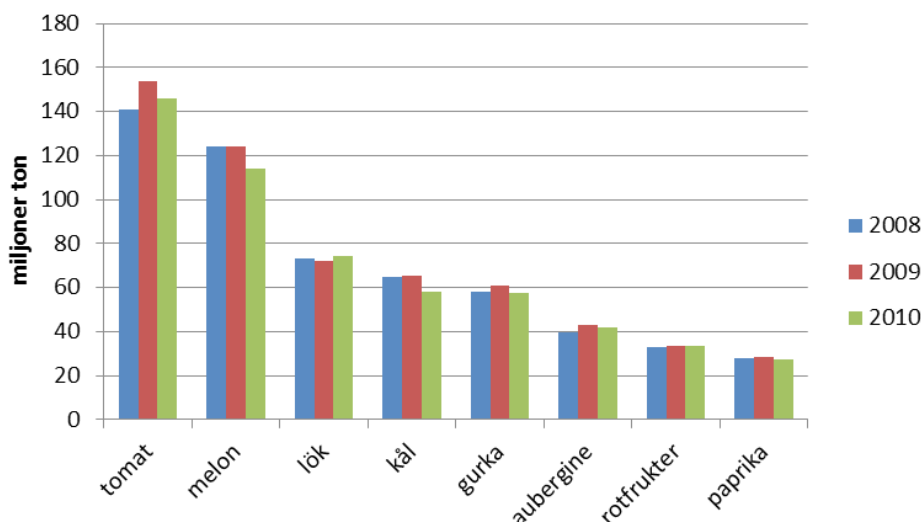
5 Världsmarknaden

5.1 Global produktion

Den globala produktionen av frukt och grönsaker uppgår till omkring 1,5 miljarder ton om året.

5.1.1 Global produktion av grönsaker

Produktionen av grönsaker uppgick till omkring 965 miljoner ton år 2010. Produktionen ökar för varje år, och sedan 2001 har den globala grönsaksproduktionen ökat med 20 procent. Allra mest ökar spenaten, med nästan 100 procent sedan 2001. Andra produkter som ökat betydligt mer än genomsnittet är gurka, aubergine och rotfrukter. Å andra sidan har kålproduktionen minskat med 20 procent under perioden, och produktionen av meloner har bara ökat med några få procent på tio år.

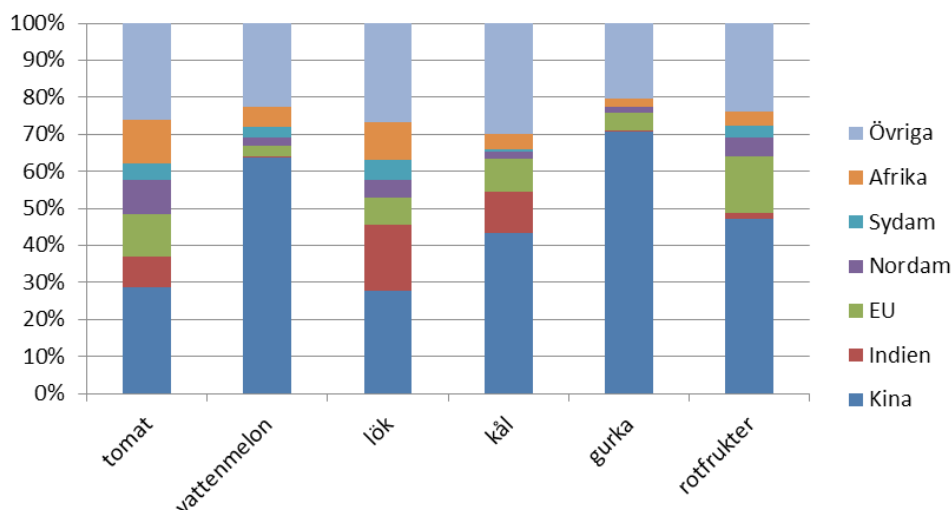
Källa: FAO. Kategorin melon inkluderar vattenmeloner. Kategorin rotfrukter består av morötter och rovor.

Figur 63 Global produktion av grönsaker 2008-2010, miljoner ton

Räknat i vikt är tomat den viktigaste grönsaken globalt sett, med en produktion på omkring 150 miljoner ton. Även lök, kål och gurka är stora i det globala perspektivet. Melonerna kommer påfallande högt i en sammanställning som utgår från produkternas vikt. Om vi istället utgått från produktionsvärde är det troligt att exempelvis paprika kommit högre upp i listan, liksom bladgrönsaker som spenat och sallad.

En påfallande stor andel av grönsakerna odlas i Kina. För gurka och vattenmelon står Kina ensamt för omkring 70 procent av världsproduktionen, och samtidigt står landet för omkring hälften av all odling av morötter och rovor. När det gäller tomater anses Kina egentligen ha en betydligt högre produktionskapacitet än vad de faktiskt producerat de senaste åren³².

³² Källa: Food News nr 37, 14 september 2012 *Disastrous Chinese tomato crop compounds European problems*

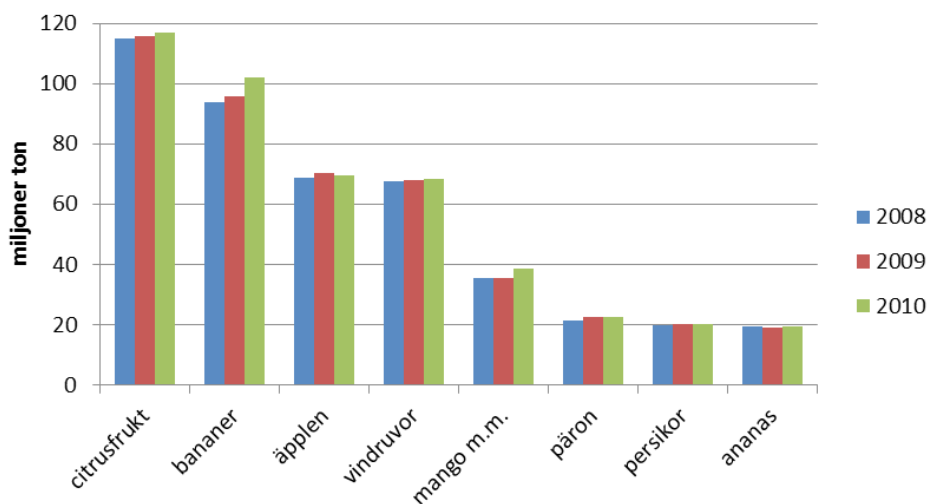
Källa: FAO

Figur 64 Valda länders andel av den globala grönsaksproduktionen 2010, fördelat efter vikt

EU har en ganska liten andel av den globala produktionen för flera produkter. För rotfrukter kommer man upp i 15 procent av totalen, men för övriga större grönsaker står EU oftast för mindre än tio procent. Det är dock värt att notera att EU trots det är en betydligt större aktör än Nord- och Sydamerika tillsammans när det gäller grönsaksodling.

5.1.2 Global produktion av frukt

Den totala fruktproduktionen i världen uppgick år 2010 till omkring 610 miljoner ton. Det är en ökning med 28 procent sedan 2001. Bananer, mango och persikor är exempel på några stora produkter som ökat betydligt snabbare än så. Långsammare än snittet ökar bland annat äpplen, apelsiner och vindruvor.

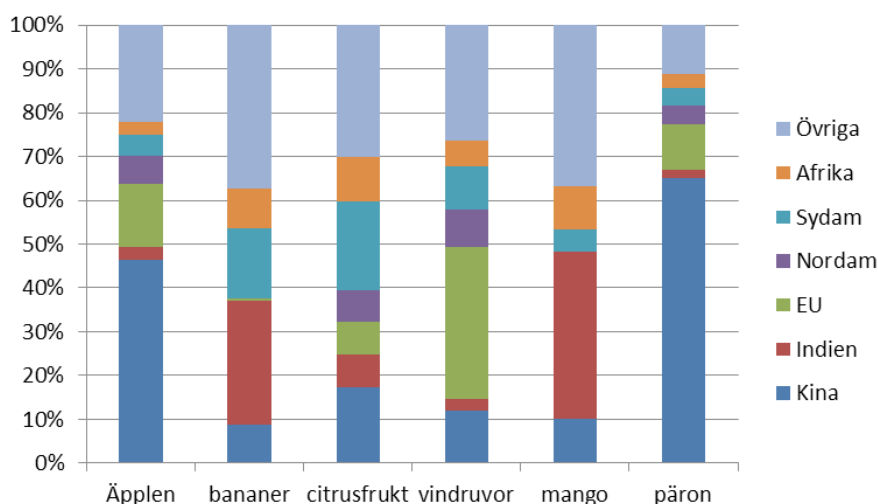

Källa: FAO

Figur 65 Global produktion av frukt 2008-2010, miljoner ton

Citrusfrukt och bananer är de viktigaste produkterna globalt sett, räknat i vikt. Enbart citrusproduktionen uppgår till nästan 120 miljoner ton om året. Även äpplen och druvor är stora produkter, följt av mango, päron, persikor och ananas.

EU står ofta bara för en mindre del av den globala produktionen av olika frukter. Av de viktigaste produkterna är det bara för vindruvor som EU har en betydande andel av världsproduktionen (drygt en tredjedel). För äpplen och päron är det Kina som är den klart största producenten, medan Indien dominerar produktionen av både bananer och mango. Inget av dessa båda länder är dock någon större fruktexportör, vilket tyder på att produktionen i första hand går till den stora hemmamarknaden.

Källa: FAO

Figur 66 Valda länders andel av den globala fruktproduktionen 2010, fördelat efter vikt

Produktionen av citrusfrukt är jämnare fördelad mellan världsdelen. Sydamerika är den främsta producentregionen, men står bara för en knapp fjärdedel av den totala kvantiteten.

5.2 Världshandeln med frukt och grönsaker

Handeln med färska frukter och grönsaker inklusive nötter är värd omkring 100 miljarder dollar om året. Omkring en tredjedel av det värdet utgörs av bananer, citrusfrukt och nötter. I övrigt består det totala importvärdet av en lång rad olika produkter som var och en för sig utgör en mycket liten del av helheten.³³

Uttryckt i dollar har handeln ökat kraftigt de senaste fem åren. För de största produkterna handlar det om ökning på 20-40 procent. Räknat i ton är dock ökningen betydligt mindre.

5.2.1 Handeln med frukt

När det gäller handeln med frukt står bananer, citrusfrukt och äpplen för de största volymerna. Om man istället räknar i värde är även olika slags nötter en av de främsta produkterna: något mindre än handeln med bananer och citrusfrukt men betydligt större än handeln med äpplen.

³³ All handelsdata i det här avsnittet kommer från FAO. Världshandeln mäts som total import.

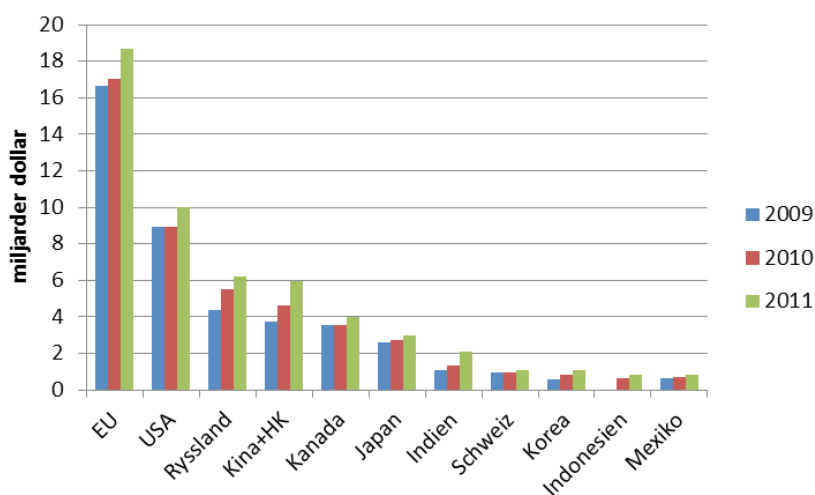
Tabell 12 Global import av vissa frukter 2005-2009, 100 000 ton

	2005	2006	2007	2008	2009	ändring
bananer	152	159	164	167	163	7%
citrusfrukt	81	87	92	91	94	16%
äpplen	66	69	74	74	74	13%
vindruvor	32	34	35	38	37	16%
ananas	20	23	25	26	26	30%

Källa: FAO

Den klart största enskilda produkten är bananer, både i värde och i volym. Den globala bananimporten är värd omkring 11 miljarder dollar och uppgår till 16 miljoner ton.

EU är världens största importör av frukt; importen uppgick 2011 till mer än 18 miljarder dollar. De största importörerna utanför EU är USA, Kina och Ryssland.

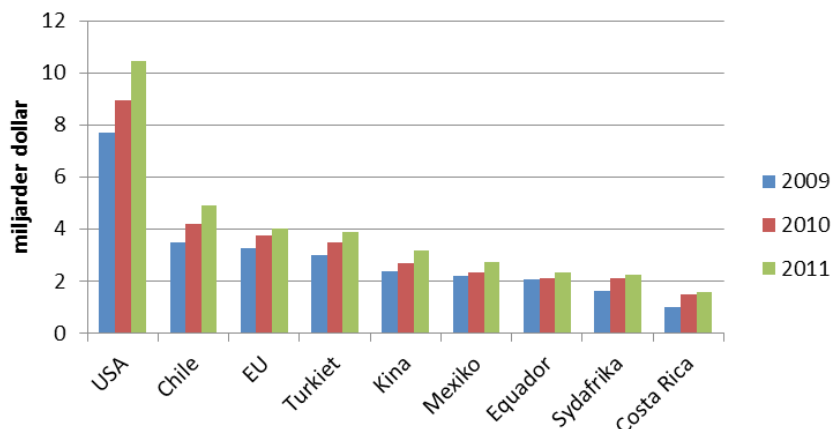

Källa: COMTRADE

Figur 67 De största fruktimportörerna i världen 2009-2011, 100 miljoner dollar

Det är värt att notera att importen till både Ryssland och Kina ökat snabbt på senare tid. På fem år har Kinas import mer än fördubblats, från 2,2 miljarder dollar till mer än 6 miljarder dollar. Ökningen i Ryssland är inte fullt så dramatisk, men ändå ansevärd. För fem år sedan uppgick den ryska fruktimporten till 3,7 miljarder dollar, och var då alltså betydligt större än Kinas. År 2011 hade den ryska importen ökat med nästan 70 procent och uppgick till drygt 6 miljarder dollar. Detta är fortfarande något mer än importen till Kina, men om trenden håller i sig kommer Kina redan år 2012 att vara den näst största importören utanför EU.

När det gäller exporten är det USA som är det största landet. Turkiet och Kina är också viktiga fruktexportörer, samt en rad länder i Latinamerika. EU, med en export till länder utanför unionen på omkring 4 miljarder euro, kommer på tredje plats i figuren.

Källa: COMTRADE

Figur 68 De största fruktexportörerna utanför EU 2009-2011, miljarder dollar

För flera av de stora exportörerna har exportvärdena ökat markant på senare år. Snabbast går ökningen i Kina, som nästan fördubblat sin export av frukt på fem år. Kina har därmed passerat länder som Sydafrika, Ecuador och Mexiko i statistiken.

Andra länder vars fruktexport ökat snabbt är Chile och Turkiet. Där handlar det om ökningarna med omkring 50 procent på fem år. Även för den dominerande exportören USA har exportvärdet ökat avsevärt; med nästan 60 procent sedan 2007.

5.2.2 Handeln med grönsaker

Handeln med grönsaker är något mer jämnt fördelad över olika produkter. Tomaterna står visserligen ensam för sju procent av det totala importvärdet, men i övrigt är det ingen produkt som står för mer än två procent av totalen.

Tabell 13 Global import av vissa grönsaker 2005-2009, 100 000 ton

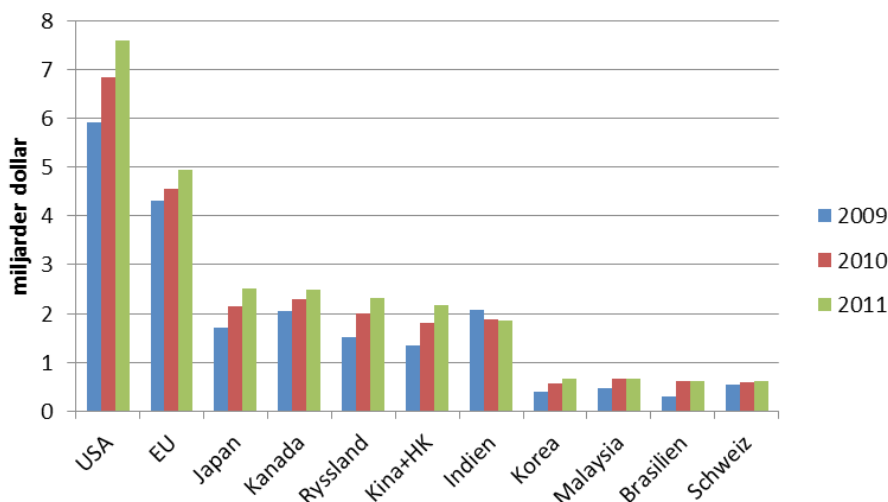
	2005	2006	2007	2008	2009	ändring
Tomater	48	54	61	57	63	32%
Lök	46	52	52	58	60	30%
Ärter	40	42	38	28	40	-1%
Bönor	25	29	30	33	36	47%
Paprika	19	20	21	22	24	26%

Källa: FAO

Tomater står också för de största importvolymerna, följt av lök. För både tomater och lök har handeln dessutom ökat med omkring 30 procent under femårsperioden, räknat i ton. Om man istället räknar i dollar har den globala handeln med tomater och lök däremot knappt ökat alls, vilket betyder att enhetspriserna för dessa produkter har minskat.

Andra grönsaker som står för betydande volymer i världshandeln är ärter, bönor och paprika. Om man istället räknar i värde så är handeln med sallad också värd att nämna.

USA är det land som importerar mest grönsaker i världen. År 2011 uppgick deras grönsaksimport till 7,5 miljarder dollar. Bakom USA kommer först EU, och därefter flera andra ekonomier som antingen är höginkomstländer (som Kanada och Japan) eller mycket folkrika (som Kina och Indien).

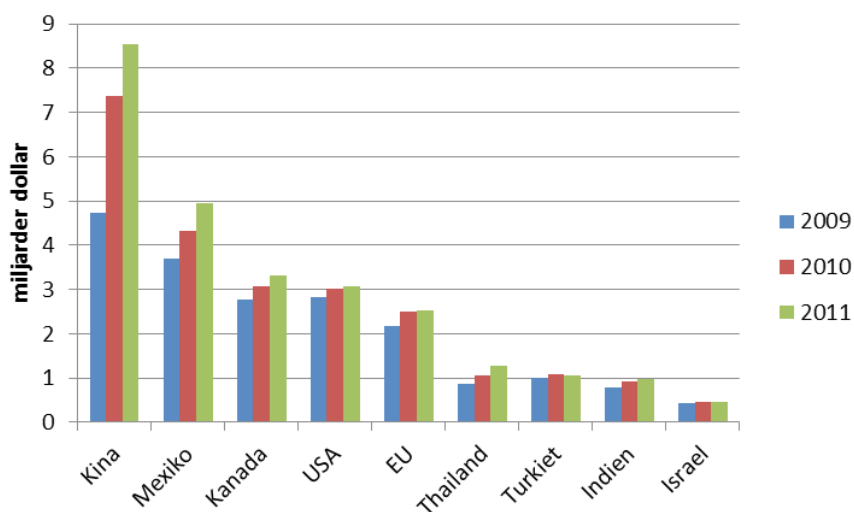

Källa: COMTRADE. Siffrorna avser HS 07 utom färsk potatis, och inkluderar därmed vissa beredningar.

Figur 69 De största grönsaksimportörerna 2009-2011, 100 miljoner dollar

I många länder har importvärdet räknat i dollar ökat under perioden. I procent räknat står Kina och Ryssland för betydande ökning. Kinas grönsaksimport har fördubblats de senaste fem åren, och Rysslands har ökat med omkring 80 procent under samma period. Även den japanska grönsaksimporten har ökat rejält i värde de senaste fem åren, med drygt 40 procent.

När det gäller exporten är Kina den klart största aktören på världsmarknaden, och deras exportvolym ökar dessutom kraftigt. Sedan 2007 har den kinesiska exporten av grönsaker mer än fördubblats. I övrigt kommer en stor del av den globala exporten från Nordamerika.

Källa: COMTRADE. Siffrorna avser HS 07 utom färsk potatis, och inkluderar därmed vissa beredningar.

Figur 70 De största grönsaksexportörerna 2009-2011, 100 miljoner dollar

EU har en förhållandevis blygsam position i listan över globala grönsaksexportörer. Då ska man komma ihåg att en stor del av EU-länderna i första hand exporterar till varandra.

5.3 Priser

Det finns inga världsmarknadspriser i egentlig mening för frukt och grönsaker. Priserna varierar kraftigt beroende på vilket land de kommer ifrån, vilken tid på säsongen som avses, och vilken kvalitet produkterna har. Vi gör därför inget försök att redovisa globala priser för frukt och grönsaker.

6 Jordbrukspolitiken

6.1 EU:s jordbrukspolitik

EU:s jordbrukspolitik ska nå flera mål samtidigt. Enligt fördraget om den europeiska unionens funktionssätt, artikel 39, ska politiken åstadkomma följande:

- a) höja produktiviteten inom jordbruket
- b) se till att jordbrukarna har en skälig levnadsstandard
- c) stabilisera marknaderna
- d) trygga försörjningen
- e) se till att konsumenterna har tillgång till varor till skäliga priser.

Några viktiga instrument för att åstadkomma allt detta är reglering av marknaderna, gårdsstödet och olika åtgärder för miljö och landsbygdsutveckling.

6.1.1 EU:s marknadsreglering för frukt och grönsaker

EU reglerar marknaden för frukter och grönsaker på flera sätt. De viktigaste inslagen är stöd till producentorganisationer, kvalitetsnormer samt olika åtgärder för att hålla uppe priserna på frukter och grönsaker (framför allt med hjälp av tullar).

Det här avsnittet redovisar de regler som gäller idag. Det pågår förhandlingar om en reform av EU:s jordbrukspolitik. Se avsnitt 1.2 för mer information om detta.

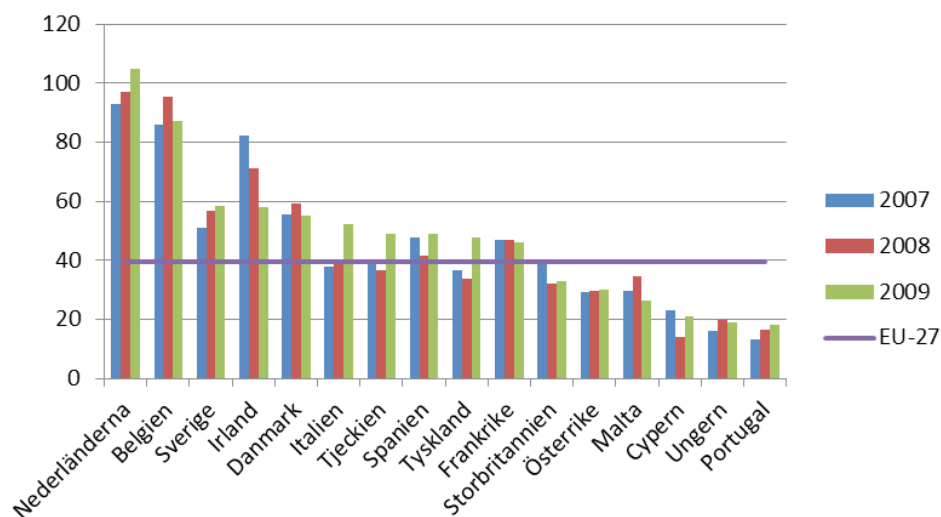
6.1.1.1 Stöd till producentorganisationerna

EU:s viktigaste stöd till sektorn för färsk frukt och grönsaker bygger på ett system med erkända producentorganisationer (PO). För att få stöd ska en PO ta fram ett verksamhetsprogram som visar vilka åtgärder de vill vidta, och dessutom skapa en driftsfond som finansierar åtgärderna. EU står normalt sett för 50 procent av kostnaderna, men i vissa fall kan den EU-finansierade delen vara högre än så. EU-stödet får inte överstiga 4,1 procent av värdet av producentorganisationens saluförda produktion. Den andelen höjs till 4,6 procent om den överskjutande delen används till krishantering.

EU strävar efter att 60 procent av EU:s produktion av frukt och grönsaker ska saluföras via producentorganisationer. Dit är det en bra bit kvar; år 2009 hade man bara nått omkring 40 procent, och då räknas de centraleuropeiska producentgrupperna in trots att dessa inte är fullvärdiga PO.

Anslutningsgraden skiljer sig mycket mellan olika medlemsländer. I Belgien och Nederländerna säljs i stort sett all frukt och grönsaker via PO, och även Irland och Danmark ligger ganska högt. Sverige ligger en bra bit över EU-genomsnittet med 58 procent år 2009. I de nya medlemsländerna i Centraleuropa är anslutningsgraden särskilt låg, liksom i Grekland och Portugal.³⁴ De stora producentländerna Italien och Spanien ligger ungefär på genomsnittet, även om andelen ökat betydligt till 2009, som är det senaste året vi har data för.

³⁴ I de nya medlemsstaterna ges stödet i första hand till så kallade producentgrupper. De kan betraktas som en övergångsform på vägen mot fullt utvecklade PO.

Källa: Kommissionen, arbetsdokument daterat 13 december 2011. Snittet för EU-27 avser medelvärdet för 2007-2009.

Figur 71 Andel av produktionen som säljs via PO eller PG i valda EU-länder, 2007-2009

Det här betyder att större delen av EU:s producenter fortfarande inte får del av stödet. Det kan dels innebära en snedvridning av konkurrensen, men det betyder också att exempelvis miljöförbättrande åtgärder inte får särskilt brett genomslag och alltså inte blir så effektiva som de kunde ha varit.

Exakt vilka åtgärder som PO kan få stöd för varierar från land till land. Det beror på att EU-reglerna bara slår fast ramar för vad som kan vara stödberättigande. Dessa ramar kompletteras av medlemsländerna själva, som i sina nationella strategier slår fast vilka åtgärder de vill satsa på. Sveriges nationella strategi tar upp sju olika områden och ett antal stödberättigande åtgärder inom vart och ett av dem.

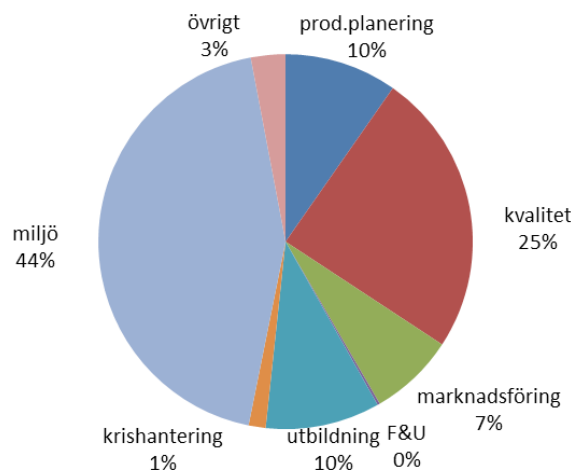
Tabell 14 Åtgärder i Sveriges nationella strategi

Område	Åtgärder
Produktionsplanering, kontinuitet och leveranslogistik	Verktyg för produktionsplanering Optimering av volymer av olika fruktsorter Gemensam distributionscentral
Kvalitet, rests substanser, mikrobiologi och spårbarhet	Åtgärder mot hagelskador Tvättning, sortering, filmning, packning Kylning av skördade produkter Nya eller förbättrade lagringskylar Kontrollerad eller modifierad atmosfär Mer lämpliga fruktsorter Bättre vattenkvalitet Vatten- och jordanalyser Blad- och fruktanalyser Humlor i tomatproduktionen Kvalitetscertifiering Spårbarhet Kontroll av handelsnormerna Luftrening
Marknadsföring	Marknadsföring i olika media Utveckling av klichéer Demonstrationer i butik Webbplats för producentorganisationen Ta fram kvalitetsbeteckning Specialinriktade kampanjer Marknadsföring på internet
Produktutveckling och experimentell produktion	Utveckling och provning av nya sorter Försök med nya produkter Utveckling av förpackningar Förbättrad produktionsteknik Förbättrad användning av predatorer Förbättrad hantering och lagring efter skörd
Krishantering	Skörde försäkringar Inrättande av gemensamma fonder
Åtgärder för miljö och klimat	En rad olika åtgärder för att bland annat minska läckage, energianvändning och avfall
Utbildning och rådgivning	Utbildning, rådgivning och konsultstöd Teknisk assistans Studieresor Livscykelanalyser Marknadsundersökningar Energi- och drivmedelsrevisioner

Det är värt att notera att den svenska strategin inte innehåller några åtgärder för återtag eller grön skörd. Dessa åtgärder går ut på att dra bort produkter från marknaden för att på så sätt höja priset på de produkter som blir kvar. Metoden är

vanlig framför allt i de sydeuropeiska länderna, men Sverige menar att detta är ett olämpligt och ineffektivt sätt att stödja jordbruket på.

Sammantaget lägger de svenska producentorganisationerna framför allt PO-stödet på olika miljöåtgärder. Även åtgärder för att förbättra kvaliteten är något man valt att satsa på. Det är dock mycket stora skillnader mellan olika producentorganisationer.

Källa: Jordbruksverket

Figur 72 Andel av PO-stödet som satsats på olika åtgärder, 2010

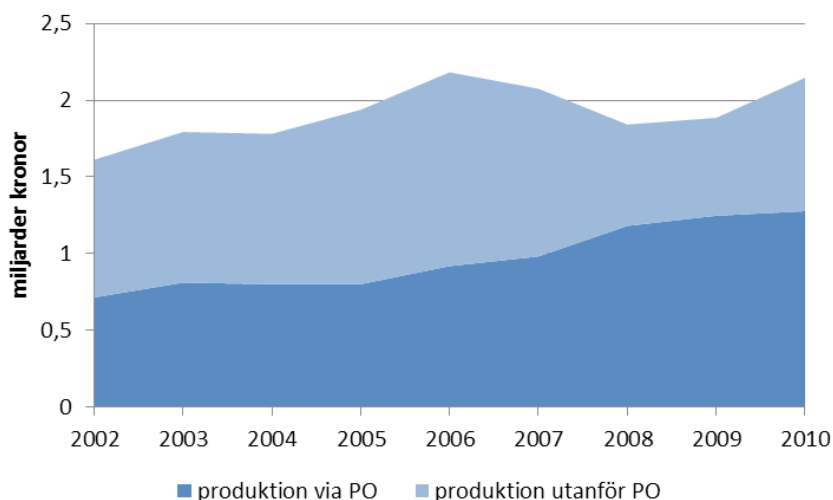
För både kvalitet och miljö går en stor del av stödet till inköp av anläggningstillgångar. För de mindre kategorierna handlar det ofta om andra typer av åtgärder, som exempelvis marknadsföringskampanjer.

I november 2012 fanns följande erkända producentorganisationer i Sverige:

- Blekingegrönt (Mörrum)
- Äppelriket Österlen (Kivik)
- Kalmar-Ölands trädgårdsprodukter (Kalmar)
- Mellansvenska odlare (Göteborg / Linköping)
- Norrgrönt (Umeå)
- Samodlarna (Saltsjö-Boo)
- Svenska odlarlaget (Helsingborg)
- Svenska grönsaksodlare i förening (Helsingborg)
- Sydgrönt (Helsingborg)

Dessa producentorganisationer står för ungefär 60 procent av det totala svenska produktionsvärdet. Andelen tycks ha ökat väsentligt på senare år; under en stor del av 00-talet var andelen strax under 50 procent. Man bör dock komma ihåg att vi här jämför data från två olika källor, och siffrorna är inte helt jämförbara.³⁵

³⁵ Närmare bestämt kommer ”produktion via PO” från de årsrapporter PO lämnar till Jordbruksverket varje år. ”Produktion utanför PO” är det totala produktionsvärdet minus produktion via PO.

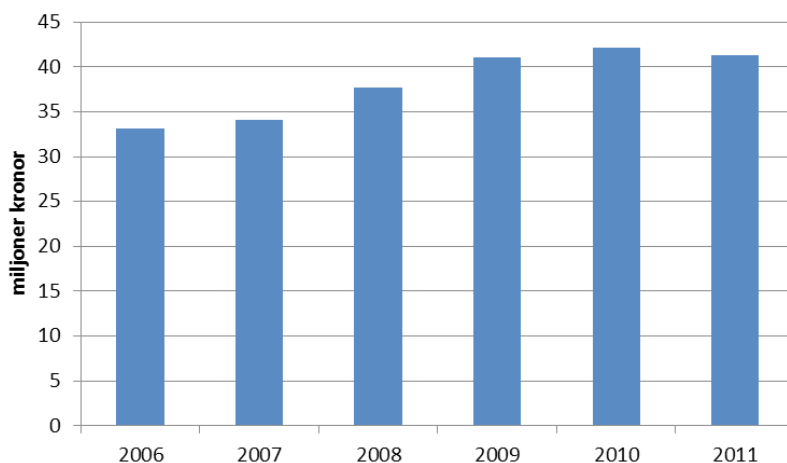

Källa: Jordbruksverket

Figur 73 Svensk produktion uppdelad på PO och andra källor

Hur stor del av produktionen som går via PO varierar kraftigt mellan olika produkter. Den svenska jordgubbsproduktionen sker till exempel nästan uteslutande av fristående odlare, medan mer än hälften av äpplen, tomater och kål produceras inom PO.

Producentorganisationerna får numera omkring 40 miljoner i kronor i stöd per år. De utbetalade beloppen har ökat sedan mitten av 00-talet.

Källa: Jordbruksverket

Figur 74 Utbetalat stöd till svenska PO 2006-2011, miljoner kronor

Ökningen är ojämnt fördelad mellan de nio organisationerna. En del organisationer har fått stadigt ökande stöd under perioden, medan andra gått tillbaka och resten har haft en mycket ojämn utveckling.

6.1.1.2 Handelsnormerna

Nästan alla färska frukter och grönsaker som säljs inom EU ska uppfylla EU:s handelsnormer. Undantagna från den regeln är framför allt produkter som ska gå till industriell bearbetning eller foder, eller som säljs direkt från den gård där de odlades.

EU har produktspecifika normer för åtta frukter och tre grönsaker:

- frukt: vindruvor, äpplen, päron, citrusfrukt, kiwifrukt, jordgubbar, persikor och nektariner, samt gröna bananer
- grönsaker: tomat, sallat, paprika.

För alla andra produkter finns en allmän handelsnorm, som i stort sett slår fast att produkterna ska vara hela, friska och inte ha några större fel. Om parterna vill ha något mer precist än den allmänna handelsnormen kan de komma överens om att istället använda de normer som tas fram av FN:s ekonomiska kommission för Europa (UNECE), som trots namnet är öppen för alla länder.³⁶ Om en produkt uppfyller FN-normen så anses den också uppfylla EU:s norm.

Normerna slår också fast hur produkterna ska vara märkta. Produkter som omfattas av en produktspecifik norm ska vara märkta med avsändare eller packare, samt med klass och ursprungsland. I en del fall ska man också ange storlek, sort och handelstyp. För produkter som omfattas av den allmänna handelsnormen räcker det än så länge med att ange ursprungsland, men en regeländring är på gång om att man också ska ange packare eller avsändare.

Syftet med handelsnormerna är att förenkla kommunikationen mellan köpare och säljare. De produktspecifika normerna ger klara besked om vad man kan begära av en produkt av ”klass I” eller ”klass II”, vilket gör det lättare för alla inblandade att jämföra priser mellan olika leverantörer och att bedöma om man faktiskt har fått den kvalitet man betalat för. Normerna hjälper också producentorganisationerna att erbjuda ett enhetligt utbud.

Normerna har alltså framför allt betydelse i handelsleden före slutkonsumenten. En enskild konsument kan ju själv se varan i butiken och har ingen nytta av att veta vad EU kallar just den kvalitetsklassen.

Det är den som innehar produkterna som är ansvarig för att de uppfyller kraven. I första hand är det parterna själva som ska kontrollera att normerna följs. Jordbruksverket gör dock stickprovskontroller hos odlare, grossister och butiker. Vi kontrollerar också frukt och grönsaker som importeras från länder utanför EU.

Mer information om kvalitetsnormerna hittar du i broschyren *Kvalitetsnormer för frukt och grönsaker*, som kan beställas gratis från Jordbruksverket.

6.1.1.3 Tullar och systemet med ingångspriser

För import från länder som vi inte har någon form av handelsarrangemang med så tar EU ut tull på nästan alla frukter och grönsaker. Tullarna är ganska låga jämfört med vad som gäller för exempelvis kött eller mejeriprodukter; ofta ligger de omkring 10-20 procent. För produkter som inte odlas inom EU är tullarna lägre eller noll.

Det här betyder dock inte att EU:s marknad är särskilt öppen för import av frukter och grönsaker. Det beror på att EU har ett system som höjer tullarna på en del produkter om de är billigare än ett visst importpris. Detta kallas systemet med ingångspriser.

³⁶ Alla normerna, såväl EU:s som FN:s, finns åtkomliga från Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se.

Ingångspriser gäller för fyra grönsaker och elva frukter:

- tomat, gurka, kronärtskocka och zucchini
- apelsin, citron, småcitrus, vindruvor, äpple, päron, aprikos, körsbär, persika, nektarin och plommon.

Systemet är till för att stoppa lågprisimport. För en del produkter gäller ingångspriserna därför bara under den del av året då importen skulle konkurrera med EU:s egen produktion. Systemet slår inte särskilt hårt mot produkter som bara är lite för billiga, men om priset går under en viss nivå så slår ingångspriset till hårt. Så här ser det ut om man försöker exportera 100 kg äpplen till EU på hösten:

Tabell 15 Exempel på ingångspriser för 100 kg äpplen

Importpris	Tull	Pris + tull
50 euro	9 %	54,5 euro
45 euro	9 % + 0,9 euro	50,0 euro
42 euro	9 % + 3,7 euro	49,5 euro
40 euro	9 % + 23,8 euro	67,4 euro

Källa: EU:s tulltaxa

Det är sällan dessa tilläggsavgifter tas ut, eftersom det är meningslöst för exportlandet att sälja produkter till priser som löser ut tilläggen. Systemet verkar alltså förebyggande.

Under 2012 gjordes vissa förändringar i hur man slår fast och kontrollerar importpriset, sedan några länder i södra EU hävdade att en del företag kunde ta sig runt systemet med hjälp av falska fakturor.

Utöver systemet med ingångspriser finns ytterligare en detalj i tullarna som är till för att skydda EU:s odlare mot konkurrens utifrån. Det är den särskilda skyddsklausulen i WTO:s jordbruksavtal, ofta kallad SSG. Regeln innebär att EU har rätt att höja tullarna på vissa frukter och grönsaker om importen överstiger vissa kvantiteter. För färska produkter har EU inte använt sig av den möjligheten, även om regelverket finns på plats för att göra det.

6.1.2 EU:s stöd till banansektorn

Bananer omfattas inte av EU-reglerna för frukt och grönsaker. Det beror bland annat på att bananer är en viktig del av ekonomin i flera utomeuropeiska länder och territorier, och på att EU vill gynna produktionen i före detta kolonier i Karibien och Afrika.

EU:s bananproducenter får stöd enligt olika regler beroende på om de befinner sig på det europeiska fastlandet eller i någon mer avlägsen region.

- Bananodlare på det europeiska fastlandet omfattas av gårdsstödet. I praktiken gäller det odlare i Grekland, Cypern och Portugal.
- Bananodlare i utomeuropeiska områden får stöd via POSEI. Det gäller Azorerna, Madeira, Kanarieöarna, Guadeloupe, Martinique, Réunion och Guyana.

Medlemsländerna har olika alternativ att välja på när det gäller hur POSEI-stödet ska utformas. Spanien och Frankrike utgår från historisk produktion, medan Portugal däremot har valt att utgå från hur många ton som produceras.

Det finns inga EU-regler om producentorganisationer för bananer. Däremot står det medlemsstaterna fritt att själva anta regler om sådana organisationer, om de menar att det behövs för att bilda fler sådana. De flesta bananodlarna inom EU är redan medlemmar av en producentorganisation, eftersom detta var en förutsättning för att få stöd fram till 2007.

6.1.3 Övriga EU-stöd

Sektorn för frukt och grönsaker berörs av flera stöd som inte är specifikt utformade just för trädgårdsprodukter. Här ger vi en översiktlig beskrivning av de viktigaste stöden. Mer information om hur stöden fungerar och hur man ansöker finns på vår webbplats, www.jordbruksverket.se.

6.1.3.1 Marknadsföringsstöd

EU har ett stöd för marknadsföring av bland annat frukter och grönsaker. Det gäller både för åtgärder inom EU och för de som riktar sig till vissa länder utanför EU, bland annat Norge och Ryssland.

Syftet är att få folk att äta mer frukt och grönsaker. De åtgärder man får stöd för ska handla om att lyfta fram kvaliteter och egenskaper som rent generellt sett finns hos frukter och grönsaker. Man får inte lyfta fram en särskild odlare eller ett visst land. Man får alltså inte använda EU-pengar för att lansera en kampanj för att köpa svenska äpplen. Däremot går det bra att berätta om hur gott och nyttigt det är med äpplen i största allmänhet.

Det är bara branschorganisationer som kan söka stödet, inte producentorganisationer eller enskilda odlare. Organisationen ska betala en del av åtgärden med egna pengar.

På senare år har inga svenska ansökningar om marknadsföringsstöd avsett frukt eller grönsaker.

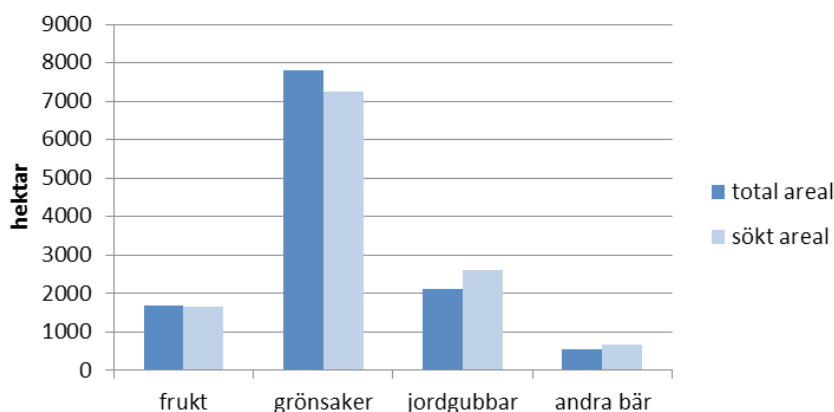
Utöver marknadsföringsstödet finns också en särskild EU-kampanj för att marknadsföra ekologiskt jordbruk. Syftet är att informera de som arbetar med livsmedel inom handel och industri om ekologiskt jordbruk. EU vill även uppmuntra lantbrukare att öka sin produktion av ekologiska produkter och att marknadsföra dem. Det går bra att söka om marknadsföringsstöd för att göra sådana kampanjer.

6.1.3.2 Gårdsstödet

Gårdsstödet är i Sverige kopplat till hur mycket mark en odlare brukar. Det spelar ingen roll hur mycket som produceras på marken, så länge den hålls i gott skick. Syftet är att konsumenternas efterfrågan ska styra vilka jordbruksprodukter som produceras, inte stöden.

Stödbeloppen varierar mellan olika områden i Sverige; i princip är stödet högre ju bättre marken är. Längs skånska västkusten är gårdsstödet omkring 2 800 kronor per hektar, och i skogslänen mindre än hälften, omkring 1 300 kronor.

Omkring 12 000 hektar som odlas med frukt och grönsaker fick gårdsstöd under 2012. De största arealerna avser grönsaker, följt av jordgubbar. Dessa båda kategorier har ökat något sedan gårdsstödet började omfatta frukt och grönsaker år 2008. Samtidigt har arealerna andra bär och frukt gått tillbaka något.

Källa: Jordbruksverket

Figur 75 Total areal och areal som omfattas av gårdsstödsansökan 2011, hektar

Nästan all frilandsodling av frukt, bär och grönsaker får gårdsstöd. Det är dock svårt att ge någon exakt andel, eftersom datan för total areal respektive sökt areal samlas in på olika sätt. Det kan också förklara varför den sökta arealen överstiger den totala arealen för jordgubbar och andra bär i figuren ovan.

6.1.3.3 Stöd till landsbygden

EU har en rad olika stödformer som är till för att främja en hållbar utveckling på landsbygden. Stöden är samlade i det så kallade landsbygdsprogrammet, som gäller under perioden 2007-2013. Det är indelat i tre områden:

1. förbättra jord- och skogsbrukets konkurrenskraft
2. förbättra miljön och landskapet
3. förbättra livskvaliteten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdens ekonomi.

Totalt sett omfattar landsbygdsprogrammet drygt fem miljarder kronor om året. Största delen av detta går till olika miljöåtgärder.

Här beskriver vi bara några av de åtgärder som kan vara relevanta för den som odlar frukt eller grönsaker. Mycket mer information finns på vår webbplats, www.jordbruksverket.se.

Ekologisk odling

EU ger stöd till den som satsar på certifierad ekologisk produktion eller kretsloppsriktad produktion. Ekologisk odling innebär bland annat att man inte använder konventionella bekämpningsmedel eller konstgödsel. Det här har visat sig vara svårare inom trädgårdsproduktionen än till exempel för spannmålsodlingen. Inte särskilt många frukt- och grönsaksodlare har ställt om till ekologisk produktion i Sverige, och en anledning är att odlarna är osäkra på hur de ska få tillräcklig avkastning och kvalitet i odlingen.

För att produkterna ska få säljas som ekologiska måste odlingen vara certifierad. För certifierade produkter gäller i stort sett samma regler som för andra ekologiska produkter när det gäller själva odlingen. Det som tillkommer är regler om kontroll och märkning, och om att hålla isär ekologiska och konventionella produkter.

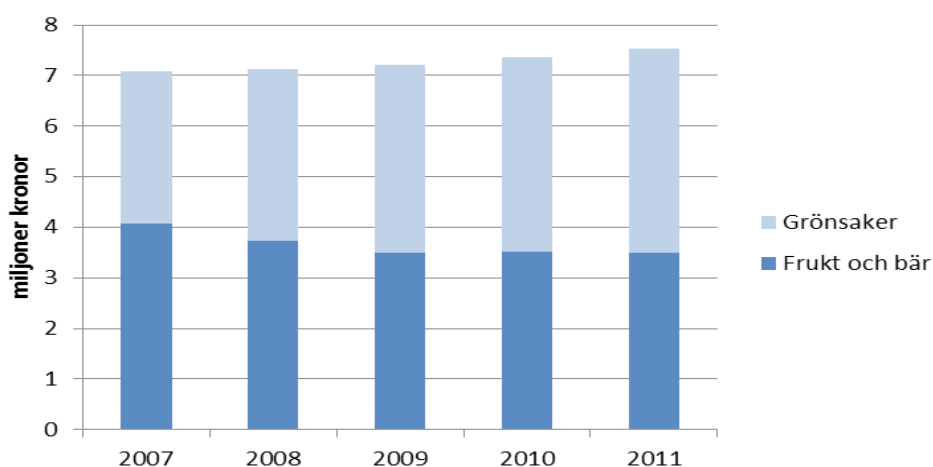
För den som odlar frukt eller bär tillkommer en del regler utöver det som gäller för all ekologisk odling. Man måste också ha ett visst antal träd eller bärbuskar för att få stödet; det räcker inte med en liten äppelodling för husbehov.

Tabell 16 Antal träd eller plantor som krävs för stöd till ekologisk odling

Frukt- eller bärslag	Antal
äpple, päron, plommon eller körsbär	400
surkörsbär (<i>Prunus cerasus</i>)	300
smultron eller lingon	30 000
jordgubbar, tranbär eller åkerbär	20 000
hjordron	3 000
hallon, björnbär eller björnbärskorsningar	2 000
vinbär, krusbär, blåbär, nypon, aronia, rosenkvitten, vindruvor	1 500
havtorn, bärhäggmispel (saskatoonbär, trädblåbär)	1 200
fläder	600

Källa: Jordbruksverket

Totalt går drygt sju miljoner kronor om året till stöd för ekologisk odling av frukt, bär och grönsaker. Beloppet har ökat något i takt med att mer stöd söktes för grönsaker. För ett par år sedan var frukt och bär den större gruppen, men från 2008 är det grönsakerna som tagit över den positionen.

Källa: Jordbruksverket

Figur 76 Miljöersättning för ekologisk odling av frukt och grönsaker, miljoner kronor

Frukt- och grönsakssektorn tar emot drygt en procent av den totala miljöersättningen för ekologisk produktion. Den andelen varierar en del från år till år, men det beror framför allt på förändringar i ersättning till övriga sektorer.

Bruna bönor på Öland

Den som odlar bruna bönor på Öland kan få miljöersättning för det. Det beror på att södra Ölands odlingslandskap är med på UNESCO:s världsarvslista i kategorin levande kulturlandskap. Odlingen av bruna bönor är en viktig del av öns kulturarv, och om stödet inte fanns skulle bönorna förmodligen ersättas med andra grödor.

Bönorna ska ha svenskt ursprung och finnas med på den svenska sortlistan. Man får inte använda kemiska växtskyddsmedel mot insekter eller svamp, och marken får bara gödslas i anslutning till sådden.

Företagsstöd

Företagsstöden är till för den som startar ett nytt företag på landsbygden, som vill utveckla ett företag som redan finns, eller som vill bredda sin verksamhet. Det är länsstyrelsen som bedömer ansökningarna och väljer vilka de tror mest på. Det är alltså inte säkert att alla som söker stöd får några pengar.

- Startstöd finns för personer under 40 år som för första gången etablerar sig som ägare till ett jordbruksföretag.
- Investeringsstöd finns för bland annat den som vill modernisera sitt företag eller förädla produkter. Det går också att få investeringsstöd för att till exempel satsa på gårdsturism eller restaurera en kulturhistorisk byggnad.
- Stöd för kompetensutveckling finns för mindre producenter som vill öka sin egen eller sina anställdas kunskaper om exempelvis ekonomi, odlingsteknik eller miljöhänsyn.
- Stöd för köp av tjänster finns för den som tar hjälp utifrån för att exempelvis utveckla en affärsidé eller en produkt.

Stöden ersätter bara en del av kostnaderna, större delen måste odlaren själv stå för.

Projektstöd

Projektstöden vänder sig till bland annat ideella föreningar, organisationer, kommuner och till grupper av företag. Projekten ska vara till nytta för flera grupper, och kan till exempel handla om att främja naturvärden på landsbygden eller öka den lokala konkurrenskraften.

Flera projekt avser frukt- och grönsakssektorn. Oftast har de att göra med att ta fram nya rön om odlingsmetoder, eller att sprida kunskap som redan finns. En komplett lista finns på Jordbruksverkets webbplats. Här ger vi bara några exempel på åtgärder som har beviljats stöd:

- kurs om växtskydd i kålväxter
- aktiviteter inom ekologisk grönsaksodling
- kommersiell produktion av ympade gurkplantor
- yrkesmässig trädgårdsodling: friland och växthus
- kompetensutveckling inom ekologisk produktion
- kompetensutveckling och nyrekrytering av fruktodlare
- mekanisk ogräsbekämpning i frilandsgroänsaker

6.2 Svenska stöd

Utöver alla de stöd som helt eller delvis finansieras av EU så finns också ett antal stöd som enbart kommer från den svenska statskassan.

6.2.1 Bär och grönsaker i Norrland

Bär- eller grönsaksodlare i Norrland (närmare bestämt stödområde 1-3) kan få ett stöd på 2 850 kronor per hektar för detta (1 850 kronor i stödområde 3). Odlingen måste vara minst 0,3 hektar stor för att berättiga till stöd, och om det totala stödbeloppet blir mindre än 1 000 kronor så betalas det inte ut.

Stödet gäller blomkål, broccoli, isbergssallat, jordgubbar, kålrot, morot, rödbetor, vitkål och svarta vinbär.

6.2.2 Forskning och utveckling

Sverige lägger varje år pengar på forskning och utveckling om miljöförbättrande åtgärder i jordbruket. Pengarna går till projekt som bedrivs av forskare, organisationer och institutioner och ska ge kunskap bland annat om att minska riskerna med bekämpningsmedel och minska läckaget av växtnäring.

Under de två senaste åren har det skett en särskild satsning på forskning och utveckling inom jordbruket med särskilt fokus på växtskydd. Det har ingått en hel del stöd till forskning inom trädgårdssektorn i dessa, men vi har i skrivande stund ingen komplett sammanställning av den datan.

Publikationer inom samma område

1. Svensk växthusproduktion av tomater – *konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter* (rapport nr 2011:17)
2. Nationell strategi för hållbara verksamhetsprogram inom sektorn för frukt och grönsaker i Sverige (rapport nr 2009:5)
3. Marknadsöversikt – *färska frukter och grönsaker* (rapport 2010:32)
4. Jordbruksprodukters kvalitet – *och dess effekter för konkurrenskraften* (rapport nr 2011:28)

Rapporten kan beställas från

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx) • Fax 036-34 04 14
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se